

100

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

EGYETEMES REGÉNYTÁR ^{skk}

FORGÁCH SIMON

RÁKÓCZI KORABELI REGÉNY

IRTA

WERNER GYULA

ELSŐ

KÖTET

BUDAPEST 1908

SINGER ÉS WOLFNER KIADÁSA

Andrássy-út 10.

~~2. részig
698a~~

OSZK

Minden jog fentartva.

14.964 / xxiv. 13-

~~25.100~~

M. N. MŰZEUM KÖNYVTÁRA
I. Nyomt. Növedéknapló.
1907 .év. 770 .sz.

Pálmának.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

I.

A madridi futár.

Ködös, esős novemberi reggel, udvari futár vágatott be lóhalálában a bécsi Burgba.

A lóról szakadt a tajték, vékonyát a sarkantyú kivérezte. A lovas fülig csatakos volt. Kalapjáról, köpenyéről csurgott a víz. Sovány, lesült arcáról lerítt a halálos kimerültség. Harrach gróftól, a császár rendkívüli spanyol követétől hozott jelentést. Napi három órai alvást leszámítva, hetek óta éjjel-nappal nyeregben ült. Öt ló kidőlt alatta, néhány futkározó gyereket és ügyelgő parasztot elgázolt. Valahol processzió jött rá szemközt, az égszinkék menyezet alatt lépkedő papot majd fölborította veszett nyargaltában. Ha nincs rajta a császár kabátja, a földühödött nép jól helyben hagyja.

A Burgba érve lekecmergett a lováról; a kantárt oda dobta egy ácsorgó katonának. Mint mikor az óraműben eltörik a rugó s minden keréke egyszerre megáll: testi ereje fölmondta a szolgálatot. Szédült, szeme káprázott, meg kellett fogódnia a nyeregkápában, hogy el ne essék. Elindulásakor, Madrid falain kívül,

katonát akasztottak. A lélekharang még sokáig a fülében sikongott. Mintha most is hallaná, ködös, homályos messzeségen át. Összeszedte magát és benyitott az őrszobába, a hol a katonák körülfogták. Mindenik borral kínálta, látva, hogy halálosan fáradt. A kapitány kulacsa potrohosabb volt a többinél, — maguk között csak „kanonok“-nak hívták, — no meg nyilván jobb bor is kotyogott benne, mint a vitézek kulacsában: a futár azt választotta. Jót húzott belőle. Élet, melegség járta át elgémberedett testét a tüzes kloster-neuburgitól.

— Messziről jössz, cimbora? — kérdezte a kapitány, várakozással tekintve a fekete pecsétes levélre, a melyet a futár előszedett a bőr-izákjából.

— Toronyirányban Madridból, — felelte. A hangja rekedt volt, alig értették.

— Tyü, a ragyogóját! szép utat cselekedtél meg. — A kapitány elvette a levelet és kibetűzte a cimirást. — A császárnak szól, — mondá s hátán tiszteletteljes meghatottság borzongása futott végig. — *Cito, cito, citissime* — olvasta a boritékon. — Ugy látszik, sietős.

Lélekszakadva vitte a levelet Consbruch Gáspárhoz, a titkos kabinet-iroda titkárához. A mig odajárt, mint egy tányér friss mézre a legyek, oly mohón rászállottak a katonák a futárra kíváncsi kérdésekkel. Hogy mi van a levélben, azon nem is törték a fejüket, a tartalmát úgy sem tudja meg soha halandó ember a császáron s a titkos tanács tagjain kívül. Leginkább arra kíváncsiak, lesz-e háboru? A háboru zsákmányt jelent és kalandokat. Gazdag várak kirablását, zárdák és templomok feltörését, idegen asszonyok meggyalázását, dicsőséget,

rangot, előléptetést. Békében az unalom megöli, a földhözragadt szegénység megeszi őket. Tudakolták: gyűlnek-e a Rajnához a hadak? Mely ezredek, milyen nemzetiségbeliek, s kiknek a parancsnoksága alatt? Mert sok függ a parancsnoktól. Az egyiktől szabadon garázdálkodhatnak az ellenség földjén. A föld népének a bőrét is lenyuzhatják. Mig a szigorú parancsnok rablást, gyujtogatást, gyilkolást kegyetlenül büntet. Az ilyen alatt nem jó szolgálni. Egyik katona a madridi dómot kérdezte: igaz-e, hogy oly magas tornya van, hogy ha a tetejében dolgozó ács leejti a szekerczójét, kirothad a nyele, mire leér?

Elhallgatták volna még sokáig, de a futár véget vetett a mulatságnak.

— Álmos vagyok, mint a kutya. Tíz napig nem aludtam annyit, mint ti egy éjszaka. Vétköztessetek le.

Egyik a köpenyét teritette ki, a másik kalapjáról rázta le a vizet, a harmadik a kardját oldotta le, a negyedik végig gombolta az ujjasát, az ötödik lerángatta a hosszuszáru bivalybőr csizmáját, a mely hetekig le sem volt a lábáról. Volt, a ki száraz, friss inget adott rá s a feltört térdét faggyuval megkenegette.

A tüznél vetettek ágyat s mindenik a maga pokrócát akarta ráteríteni. Hamar átmelegedett a sok vastag pokróc alatt. Elaludt, mint a tej.

Az őrszobában azalatt csöndesen voltak. Lábujjhegyen jártak, suttogva beszéltek. Később belemelegedtek a kártyázásba, pipázásba, kockavetésbe, de ha valamelyik hangosabb szót ejtett, lopva oda pillantott az alvóra, nem neszelt-e föl a lármájukra?

A visszatérő kapitány rá is ripakodott a vitézeire:

— Ettől ugyan lármázhattok. Ha lecsapna mellette a ménkü, azt gondolná, méh-zümmögés és vigan aludnék tovább.

Ő maga rossz kedvében volt. Consbruch Gáspár urral egy kicsit összeakasztotta a tengelyt. Mikor ugyanis a sürgős madridi levelet a kezébe nyomta, a titkár erőnek erejével látni akarta a hír hozóját.

— Azóta alszik, — háritotta el a kapitány a futárról a megtiszteltetést.

— Mit, alszik? Hogy mer aludni? Ki engedte meg? — dühösködött Consbruch.

— Ki engedte meg? Bizony csak a fiatal természete. Hetekig ült nyeregben. Nem bírta tovább.

— Nem bírta tovább, a legmagasabb szolgálatban? Bezáratom.

A kapitány kötekedő kedvében volt.

— Jutalmat érdemelne szegény ördög, nem büntetést. Majd halálra lovagolta magát a császárjáért.

Consbruch fölszisszent.

— Kapitány ur! Reményilem, csak oly jól tudja, mint én, hogy ez kutyakötelessége.

Az őrség tisztje elnyelte, a mit gondolt.

— Felköltsem? — kérdezte feszesen tisztelegve.

De Consbruch elméjét sokkal nagyobb kérdések izgatták már. Mi van az irásban, a mit Harrach gróf küldött? A boritékot forgatva, balsarkán megtalálta a titkos jegyet, hogy a levelet csak maga a császár személyesen bonthatja föl. Érezte, hogy a hír, a mit a hallgatag boriték magába zár: népek, országok végzete. S

a mit a kezében tart, a hitvány papiros: világ-történelem...

Mit vesződjék tovább a nagy ujság incifinci hozójával?

Néhány szem burnótot lefrieskázott a kabátja himzett mellbodráról, a miből — és kicsinylő arckifejezéséből — a kapitány megértette, hogy Consbruch urtól a madridi futárt elviheti az ördög.

II.

A császár misét hallgat.

Lipót császár misét hallgatott; szokása szerint három misét egyvégtében. Hideg márványon térdelt, pedig puha, biborszínü vánkoston térdepelhetett volna. Egész határ imakönyv feküdt előtte. Szamárfüllel voltak megjegyezve bennük a legkedvesebb könyörgései. Hol egyiket, hol másikat vette a kezébe. Fölvette, letette mint a tanácsosait, kiszedve belőlük, (imakönyvekből és miniszterek koponyájából), a mire éppen szüksége volt.

Csak a beavatottak tudták, hogy a Zrinyi-Nádasdy összeesküvés s Thököly felkelése óta, a magyar király mindennap elmondja az ismeretes ó-német könyörgést: „de Sagittis Hungarorum libera nos Domine“ (a magyarok nyilától ments meg uram minket).

Egyedül Istent ismervén el magánál hatalmasabbnak, alázatosan mellére hajtott fővel térdelt színe előtt a puszta kövön, a kis, gnómszerű alak, a legnagyobb birodalom ura.

Az utolsó években megöregedett. Keskeny

arca megnyult. Színe halavány, zöldebe játszó, mint a földből kiásott talléré. Vastag, lefityegő ajkát, a melyről gunyolódva mondták XIV. Lajos udvarában, hogy beléésik az eső, nyitva tartotta mindig, miért is a metszőfogai kilátszottak. Szeme és homloka parancsolásra termett. Deres szakállát rövidre nyirva viseli. Spanyol divat szerint bársonyruhába volt öltözve: rövid térdnadrágba, kihajtott, széles csipkegallérba, piros harisnyába és piros cipőbe. Nyakában az aranygyapjas-rend fityegett. Ugyanaz, a melyet valamikor V. Károly császár hordott.

A mise véget ért.

Az oltár gyertyáit a sekrestyés eloltotta; de az üvegesillárt, a mely a császár feje fölött függött, égve hagyta.

A templomra félhomály borult. Az ablakokon előbb gyertyafény csillogott, most komorak és sötétek, mint az olyan arc, a melyről hirtelen eltűnik az öröm. Az utcát köd lepte el. Hideg, novemberi eső verte a kövezetet, s végig folyt a rézcsatornáknakban.

A császár még térdepelt. Hátában, köszvényes térde kalácsában fájdalmas nyilalást érzett, de ez nem zavarta szívbéli ájtatoskodását.

Nagysokára fölkel, kicsiny, törékeny alakja elveszett az óriás allonge-paróka hajporos felhőjében. Fekete tollas kalapját hóna alá fogta s a mennyre vékony, gyöngye lábszára engedte, kifelé indult bizonytalan, kissé dülöngő járással.

A kijáratnál Vocabella páter várta. Eszes, sovány arcában, fekete, átható nézésű szem világitott. Rendjének szigorú életelve, — mint rá-rakodott jégréteg a gyümölcsöt, — megfagyasz-

totta arca természetes szépségét és elevenségét. Homloka okosságra, ajka, szemöldje erős akaratra vallott. Arany csésze volt a kezében, megmerítette a szenteltvizardartóban, s a császárt megkínálta vele.

Lipót két ujja hegyét bemártotta a szent vízbe, térdét meghajtva az oltár felé fordult s háromszor keresztet vetett magára.

— Köszönöm, Vocabella.

A páter meghajolt, miközben előtünt nagy kerek tonzurája.

A császár átnézett gyóntatója vállán.

— Juj, de csuf idő . . . Esik, esik . . . Unalmas s a köszvény is jobban kinez.

Ha a spanyol etiket meg nem tiltaná, talán még sóhajtott volna is, mint más egyszerű halandó. Így csak elfintoritotta az arcát, révedező tekintete megakadt a szerzetesen. Volt valami annak szemében, a mi nyugtalanította.

— Nos, mi az?

A páter levetette a közöny álarcát. Izzó, komor tekintete baljóslatu hireket sejtetett.

— A spanyol királyt az Ur magához szólította.

A császár egykedvűen fogadta a halálhírt, rég óta el volt készülve rá.

— Szegény, hát bevégezte. Ötezer misét mondatok a lelkiüdvéért. A fiamat pedig nyolc nap mulva utnak inditom.

A gyóntató lesütötte szemét.

— Az indulás nem sietős, felség. Rettentes cselszövény játszódott le az Eskuriálban az utolsó hetekben. A végrendeletet, a melyben az elhunyt jó király trónját és országát Károly főhercegre hagyta, tűzbe dobták s az Anjou herceg javára hamisított végrendeletet készítettek.

Etiket ide, etiket oda, Lipót e hirre száját a szokottnál is jobban nyitva felejtette. Sóvány, petyhüdt arcán ideges rángás futott végig. — Ki merete megeselekedni? Ki tudott róla?

Vocabella homlokán mély ránc képződött.

— Mindenki. A királyon s a királynén kívül az egész udvar bünrészes benne. A francia követ minden embert megvásárolt a gaz terv érdekében.

Lipót halántékán kidagadtak az erek.

— Hát Harrach? Mit csinált, hogy ilyesmi megtörténhetett?

— Harrach grófnak a cselszövésről sejtelve sem volt. A végrendelet kihirdetésekor teljes diszben kényeskedett az előszobában. Mint a páva, mely tollát fitogtatja. Várta a szerencsekivánatokat. A szárnyas ajtó megnyílt. Abrantes herceg jött ki elsőnek. Kitárt karokkal, könnyes szemmel közeledett. „Bucsuzom örökre az osztrák háztól“, mondá bánatosan.

Harrach elképedt. Megesipte magát, hogy ébren van-e? Abrantestől tudta meg először, hogy az elhunyt király az Anjou hercegre hagyta koronáját. Egyetlen kockavetéssel huszonkét királyságot veszített el az osztrák ház.

— Harrach tökfilkó. De ti, Vocabella, a kik minden titkot tudtok, a mi a kabinetekben, s a családokban történik, a kiknek keze megszire elér: ti aludtatok talán?

Vocabella letette az aranycsészét a medence párkányára s megadása jeléül két karját a mellén összefogta.

— A jezsuiták teljesítették kötelességüket, felség; egyedül ők, senki más. Biborosok,

zászlósurak, palotahölgyek, tábornokok, sőt szerzetes-rendek is átpartoltak a francia udvarhoz.

Lipót eleresztette füle mellett a grandokat, minisztereket, tábornokokat, palotahölgyeket; de hogy a szerzetesek is cserbehagyták, ebben a gondolatban nem tudott megnyugodni.

— Eláll az eszem, — fordult Vocca-bellához.

A páter szeme megvillant, mint a tör; meglátta a rést, a melyen vetélytársaik, a bencések eleven husához férközhetett.

— Harrach tulságosan dédelgette a bencéseket. Templomukba járt; szónokukat hallgatta; közüök választotta a gyóntatóját. Szóval, Madridban divatba hozta őket. Bennünket elhanyagolt. Ezért nem tudott meg semmit idejekorán. Siketfajdokban bizott s azok vagy nem neszelték meg, vagy nem is akarták megneszelní a közeledő balsors lépését.

Minden udvari szabály ellenére közelebb lépett a császárhoz, a ki a testörök padjában szinte összekuporodott keservében és haragjában.

— Isten magához szólitott mindenkit, a ki az osztrák ház örökösödési igényének utjában állott. Az orleánsi hercegnő elaludt egy fehér rózsabokréta illatától. A hét éves aszturiai herceg himlőbe esik és megtér őseihez, holott Amszterdamban huszonnégy hollandi hadihajó várta a parancsot, hogy a spanyol trón örökösét Madridba vigye. Holttestét nem boncolták föl. Nem is lett volna tanácsos fölboncolni... Szabad volt az ut. S akkor jön Harrach s a tarka barátaival minden elront. De vigasztalódjék, felség. Rendünk nagy művét emberi gyarlóságok el nem buktathatják. Azt az óriás célt tüztük

magunk elé, hogy két világbirodalom sorsát egy kézbe egyesítsük: a legkatolikusabb uralkodóház, az az osztrák-ház kezébe. Hegyek előbb völgyekké lapulnak, tengerek előbb kiapadnak, hogy sem a jezsuiták nagy, dicsőséges, szent terüket meg ne valósítsák.

Hangja szenvedélyes volt. Még gesztikulált is a császár jelenlétében.

Lipót nem vette észre vagy nem akarta észrevenni. Szívében rejtett hurok zendültek meg a gyóntató beszédére. Célzása — a méreggel láb alól eltett orleánsi hercegnőre s a „kék király“ hét éves fiára — megborzongatta. Ám a jezsuita terv nagyszerűsége az ő szemét is elkápráztatta.

Engedékeny, puha, közönyös volt világéletében; de időközönként rettenetes kitörései voltak. Ez esett meg vele a Zrinyi-Nádasdy összeesküvéskor, a mikor előre megírta egyik rokonának: „A fejek repülni fognak!“

Hasonló kitörés jelét látta rajta Vocca-bella most, mikor bejelentette a császári diplomácia szégyenét és szörnyü vereségét; s rendjének élet-halálra szóló támogatását tudtul adta.

Akármi tombolt Lipót szívében, arcza azt nem árulta el. Odahagyta a testőrök padját s a mig az ajtóhoz ért, mérgesen megrázta allongeparókáját.

— Huszonkét királyságra akarja rátenni kezét a Bourbon? Huszonkét királyságra, a mely Habsburgoké volt s a melyre Házam igényt tart? . . . S egy hamisított végrendelettel? Vederemo!

Még egyszer keresztet vetett magára s kalapját indulatosan a fejébe nyomta. Forditva

tette föl, úgy, hogy a fekete tollak a szemébe csüngtek.

A spanyol örökösödési háboru kockája el volt vetve.

III.

Bucelini nem tágit.

A spanyol király halála hire villámgyorsan elterjedt Bécsben. Nyilvános helyekre, kávéházakba és színházakba udvari kikiáltók állítottak be s muzikaszonak, vigságnak kurtán véget vetettek.

A lakosság közönyösen vette a hirt. Ha a szomszédja meghal vagy a macskája kimulik az árnyékvilágból, az más; de ki törődik a spanyol királylyal?

Az udvarnál félesztendei mély gyászt rendelt el a császár, a ki hat hétig megnövesztette a szakállát. Udvari bolondjának és törpéjének megtiltotta, hogy a gyász első heteiben őt megneveztessék. Azok hát szegények nem is mutatkoztak. Mert illetlen hahotára fakasztották volna az egész gyászbaborult udvart, ha egyszer komoly és szomorú arcot vágnak vig és bolondos helyett.

A templomokban zúgtak a harangok; gyászmisét mondtak mindenfelé.

Az első három nap Lipót ki sem tette lábát a Burgból, sőt a lakosztályából sem. Negyedik nap hivatta pénzügyi és politikai tanácsadóit.

Előbb Mansfeld herceget, a haditanács elnökét vezették be hozzá.

Az előszoba fala fekete posztóval volt be-

huzva. Mansfeld, a ki ideges volt és félt a haláltól, megborzadt, mikor belépett.

Lipót ülve, föltett kalappal fogadta a herceget. Mansfeld az ajtónál megállott, háromszor mélyen meghajolt s féltérdre ereszkedett. Várta a császár engedelmét, hogy beljebb indulhasson. Lipót intésére közelebb lépett, de hat lépésre tőle a lába földbe gyökerezett.

— Mi van a tizenöt ezreddel, Mansfeld? — szólítá meg bosszusan a császár. — Nem lett volna szabad ennyi katonámat szélnek ereszteni.

Lipót allonge-parókája meglibbent, mintha valahonnét fuvalom érte volna.

— Neked jobban kellett volna tudnod, mint másnak, hogy háboru készül.

Célzás volt arra, hogy közhit szerint Mansfeld mérgezte meg a spanyol király első nejét, az orleánsi hercegnőt, hogy utat nyisson az osztrák ház trónörökösödési igényének.

Mansfeld komor arcán, mint napfény az őszi tarlón, mosoly villant át. Ez a célzás, érdemének ez önkénytelen fölemlítése, fölbátorította.

— Talán tévedtem a katonai helyzet megítélésében; de halálos hűségemet nem egyszer bebizonyítottam az osztrák ház szolgálatában. Ha hibáztam, bocsánataért könyörgöm, felség.

— Nem haragszom, Mansfeld. A tizenöt ezredet azonban pár hét alatt lábra állítsd. Szükségünk lesz rá.

— Még ma kiadom a rendeletet.

Engedelmissége jeléül meghajolt.

— Az Erdélyben és Magyarországon tanúzó ezredeket is kihozhatjuk, — tette hozzá elgondolkozva.

Lipót ránézett.

— Átgondoltad-e jól a tanácsodat? A savoyai azt írja, e két tartományból egy szál katonát se vonjak ki. Azok a népek lázongó hajlamuak. Örökké elégedetlenek. Még nem volt időm teljesen német lábra állítani a két ország kormányzatát. A háboruim ebben meggátoltak; de majd német lábra állítom.

A savoyai hercegre való hivatkozás Mansfeld kemény szívet éles kés gyanánt járta át. Gyűlölte és félt tőle. A zentai csata óta a „kis majom“ (a hogy őt dicsőségére irigy ellenségei csufolták), döntő tekintélylyé emelkedett katonai dolgokban. Az új háboru fővezérének is ő volt kiszemelve. Holott arra Mansfeld maga is vágyódott.

A császár oldalt nézett. Valami hibát fedezett föl a fekete posztóval bevont térdeplőn. Egyik ezüstszeg jobban kiállott a többinél. Az ébenfa-feszület is kimozdult helyéből.

A kiálló szeg és a helyéből kimozdult kereszt a császárt nyugtalanította. Első gondolata az volt, csönget a kamarásának. Türtőztette magát mégis. Majd ha vége szakad az unalmas beszélgetésnek, ráér megigazíttatni.

Végre fölállott. Félszemével még mindig a térdeplőre ügyelve, lassan, cseppenként hullatta a herczeg égő sebére a vigasztaló szavakat.

— Hát jól van, ha gondolod, a tiz ezredet Olaszországba küldjük. Hanem azt megmondom, Erdély egy percig sem maradhat német katonaság nélkül.

Háromszori meghajlás után Mansfeld kifelé indult.

*

Alig hogy Mansfeld ragyogó arccal elhagyta a császár előszobáját, Salaburg Gottfried

gróf, a főkincstárnok járult a császár színe elé. Előbb azonban Lipót a saját legkegyelmesebb kezével beverte a kiálló ezüstszeget, a mely épp úgy szurta a szemét, mintha diszszemlén valamelyik gránátosa a glédában kijebb állana.

Lipót állva fogadta a pirosképü, széles vállu férfiut, jeléül, hogy röviden szeretne végezni vele.

— Nos, Salaburg? Még mindig piros az arcod? Látszik, hogy nem mérgeledsz sokat! Ha mérgelednél, sárga volnál, mint a legujabb ezredem hajtókája. De nincs is okod zsörtölödni, ugy-e? Egynéhány garasunk maradt még a háborura? Mi?

Salaburg röviden, nyiltan felelt:

— Üres a kincstár, felség!

Lipót, fájdalom, jól tudta ezt. A császár pénzügye szánandó helyzetben volt. De nagy vagyona tett szert valamennyi pénzügyminisztere.

— Soha nincs pénzünk, — mondá kedvetlenül.

Salaburg sóhajtott.

— Bocsánat, felség, de azért nincs, mert a birodalom pénzügyminiszterei nem az államnak, maguknak gazdálkodtak . . .

Lipót mérgesen megrázta parókáját.

— Nem azért hivattalak, hogy az elődeidet ócsároljad. Elég jó szolgálaim voltak. Meg voltam velük elégedve.

Ez a hang, ez a figyelmeztetés más embert megfélemlített volna; de Salaburg el volt szánva, hogy megmondja a keserü igazságot.

— Zinzendorfnak például egy fityingje sem volt, mikor felséged kinevezte; és egyik nagy uradalmat a másik után vásárolta meg

hivataloskodása idején. Hatvanezer tallért dobott ki egyetlen gyöngysorért, a mit egyik udvari ünnepen a felesége viselt.

Lipót fölháborodott.

— Ne mondj nekem pletykákat, Salaburg. Értékes gyöngysort vett a feleségének? ... Hát aztán? ... Tartozott vele az állásának. Az én báloomra csak nem hozhatta el az asszonyát ékszer nélkül? Átnézted a vizsgálati iratokat?

Salaburg az írásai között keresgélt.

— Átnéztem, felség. Husz tonna arannyal csalta meg Zinzendorf az államot.

A császár elképedt.

— Husz tonna arannyal? Ez sok. S én még Prágában vendége voltam! Meg kell valani, gyönyörű festményei és szőnyegek voltak. A kertben a bokrok mögött pompás zenekart rejtett el. Huszonnégy hegedüs játszott. Értesz valamit a muzsikához, Salaburg? Zinzendorf értett hozzá! Ha meglopott is, tudott jól és szépen élni a kópé! . . .

Salaburgot, jelentésének e nem várt hatása zavarba hozta. Nem hogy fölnyitotta volna az uralkodó szemét, hanem még kellemes emlékeket ébresztett benne.

Még inkább elképedt azonban, a mikor a muzsikára vonatkozó kellemes emléke elmulván, a császár élesen, szinte kiabálva beszélt vele.

— Én csak nem nézhettem a körmére? Egyik ősem sem nézett. Ha mi is adnánk valamit a pénzre, miben különböznénk az udvari zsidainktól?

Látta, hogy Salaburg e nem várt kitörésére elszontyolodik. Nem azért hivatta, hogy ráijeszzen. Barátságosabban fordult hozzá.

— Elő a terveiddel. Mert takarékoság és becsületesség egymagában még soha sem töltött meg üres pénztáarakat. Háboru előtt állunk Salaburg, makacs, hosszú háboru előtt. Honnan veszed rá a pénzt?

— Uj adókat tervezek, felség.

Lipót a kezével intett. Mintha mondta volna: bánja a manó.

Kezdte fejtegetni az adórendszerét. Lipót leült, egy darabig odafigyelt, azután fészkelődött, ásított, a parókája fürtöcskéit hátravetette. A szemét hol behunyna, hol kinyitotta. Az Isten őrizte, hogy el nem aludt.

Mikor Salaburg után betették az ajtót, Lipót becsöngette főkamerasát.

— Van kint még valaki?

A főkameras látta, hogy a császár kifáradt.

— A nyitrai püspök. Magyar ügyekben hivatta felséged.

A császár a kezével legyintett:

— Magyar ügyekben? Ej, majd máskor!

Félórai pihenő után Bucelinire, a titkos udvari kancellária fejére került a sor.

Ő hozta az aláírni valókat. A sajátkezű levelek fogalmazását. Valamennyi uralkodói kötelessége közül az aláírástól fázott leginkább Lipót. Bucelinit hát rendszerint rossz kedvvel fogadta. Pedig sokra tartotta a rövidlátó, fürge kis olasz grófot, minden családi és kabinet-titok néma sirboltját.

Bucelini híres volt arról, hogy hivatalos ügyekről a császáron kívül egy lélekkel sem beszélt.

Vagyonos volt s így megvesztegetni nem lehetett. Nem volt családjá, agglegény maradt.

Mert, mint mondá, fényes az egyedülvalóság. Társaságba nem járt. Otthon nem fogadott senkit. Nem ivott s így a legnemesebb rajnai bor sem oldhatta meg a nyelvét. S ha Lipótnak tizen-nyolc éves koráig, Bucelininek egész életében nem kellett asszony, ez az édes gonoszság. Nem volt semmi szenvedélye, a melynek finom, láthatatlan csatornáján hozzáférkőzhetek volna. Még vakbuzgó sem volt, mint Hocher, Ábele s mások, a kik — maguk is titkos jezsuiták — e hatalmas rend szája ize szerint töltötték be hivatalukat.

Nem egyszer megpróbálták a „kis szürke öszvért“, a hogy őt Voccabella hívta, eltenni az utból, de Lipót ez egyben nem tágitott.

— A kapucinusok sirboltjában nem őrzik meg halott őseim jobban a Habsburgok titkát, mint ő, — szokta mondani, ha Bucelini ellen áskálódtak.

A szürke kis emberke jól tudta, hogy Lipót teljes bizalmát bírja, s hogy mégis az ő megjelenése okoz legtöbb bosszúságot az uralkodónak.

— Mikor lesz már tőled nyugtom, Bucelini? — fakadt ki a császár, mikor fekete irattáskájával dolgozó-szobájába belépett.

Bucelini sóhajtott.

— Félek, ezentul még többször kell alkalmatlankodnom felségednek. A háboru sok irkafirkával jár.

Talán Bucelini volt az egyetlen ember, a ki előtt Lipót szabadon utat engedett tuláradó keservének. Annyira irtózott minden irástól, hogy mikor kezébe fogta a tollat, sóhajtozott, nyögdécselt, kárvallott cigány módjára panaszkodott.

— Mit iratsz már megint alá velem? Olyan vagy Bucelini, mint a véreb: nem eresztel el szegény áldozatodat.

Kalapját homlokán bosszusan hátratólta. Leült íróasztalához, a ludtollat nyakig beleütötte a jáspis tintatartóba s az elébe tett iratokra — katonai és politikai rendeletekre — akadozva, reszkető kézzel alakanyarította a nevét.

Bucelini aranyporzóval hintette be a rettenetes szarkalábu betűket s az iratokat táskájába szépen visszarakta.

Lipót jegyzéket vezetett az aláírásairól, leveliről és a kihallgatásokról. Abban a reményben, hogy robotját ma bevégezte, elővette marokkinkötésű jegyzőkönyvét s beírta az eredményt.

— Tizenhatezernégyszázhatvanöt ügyet irtam alá 44 év alatt. Ezeröttszáztizennégy kihallgatást adtam. Hatszáznyolcvanhat sajátkezű levelet irtam. Ugy-e sok?

— Felsőged tévedni méltóztatik. Kerek számban hatszázkilencven darabot, a négyet is beleszámítva, a mit még ma kell megírni felsőgednek.

Lipót dühösen becsapta a jegyzék-könyvet.

— Négy levelet irjak? Mindjárt négyet! Az eszed ment el Bucelini?

A kis szürke grófot nem hiába hívták makacs öszvérnek az udvar csufolódói; nem tágitott.

— A háborura nem vagyunk fölkészülve, felség. Se hadseregünk, se pénzünk. A tengeri hatalmakkal való szövetség huzhat csak ki a hinárból. A savoyai herceg az angol-holland szövetség megkötését ajánlja. Felsőgednek sajátkezű levelet kell írni az angol királynéhoz s a hollandi főpenzionáriushoz. Azonkívül a bran-

denburgi és hannoveri fejedelmek is elvárják, hogy gyönyörködhessenek felséged betüiben. Az ő katonai segítségükre égető szükségünk lesz.

— Ez összesen három levél, Bucelini. Mert reménylem, tudod, hogy másnak, mint uralkodó fejedelemnek nem irtam soha. A hollandi főpenzionárius? A legfőbb sajtókészítő? Ki az?

Bucelini nyugodtan, de határozottan felelt:

— Hollandia nélkül nincs angol szövetség. S Hollandia rendei szóba sem állanak velünk felséged sajátkezü levele nélkül. A hollandi levelekre különben még aludhatunk egyet; de a másik három levélre futárok várakoznak.

Nem volt menekülés. Lipótnak le kellett ülni íróasztalához, a hol keserves sóhajtások közt megírta a kívánt leveleket. Közben szidta Bucelinit, mint a bokrot. Egyes szavakat kihuzott a fogalmazásából s a levelek hangját igyekezett mind feszesebbre és hidegebbre változtatni.

Egy-egy kifejezésen hajbakaptak. Bucelini lényeges dolgokban nem engedett. A császár végre is megunt a ádáz birkózást és megadta magát.

— Jó, de a másolatokat is látni akarom — mondá dühösen, mikor a levelek elkészültek.

Lipótnak átkozott rossz írása volt. Olvashatatlan macskakaparás. Ez okból minden sajátkezü leveléhez hozzácsatolta annak szépen, tisztán irt másolatát. Gyanakodott, hogy a mi melegebb kifejezést ő a fogalmazásból kihagyott, azt a másolatba visszacsempészi Bucelini.

A három levél megírása sok időbe került. Lipót halálra fáradt, mire készen lett velük.

IV.

„Tíz éve várom.“

A jezsuita rendház templomajtaja zárva volt. Koldusok és szerencsétlenek, a kik csak az imádságban keresnek vigasztalást, ott térdeltek a följáró kőlépcsőjén. Epedve várták, hogy ki nyissák a vassal kivert, nehéz tölgyfaajtót.

Az épület főbejárója szűk utcára nyilott. Magas vasrács védte a tolongástól vagy népcsődülettől. Az ajtó alacsony, hogy a kik rajta belépnek, a kevély fejhordozástól elszokjanak. Kis, kerek kémelőablakon a kapus jól megnézett minden embert, a ki bebocsátásért kopogtatott.

Voccabella, a császár gyóntatója, bár még alig szürkült, ébren volt s az ablakmélyedésben ült. Az ablakmélyedés arra való volt, a mire tengerésznek az árbockosár, messzire ellátott onnan.

A pusztuló kerten nem igen volt mit látni. A fák levele jórészt lehullott. A szőlőtökét megszedték. Mint piros és sárga szöveten a durva öltések, a csupasz venyige mindenhol átütött a szőlőleveleken. Az általános hervadásban néhány lucfenyő zöldelt csak; de az télen is zöldelni fog. Olyan volt a kert, mint a kifosztott élet. A mi pár hét előtt csupa gazdagság és virulás, az most merő szegénység és lemondás.

— *Miseria cum aceto* (nyomorúság ecettel), — gondolta Voccabella páter, gondterhes homlokát a hideg ablaküveghez szoritva.

Mint cselekvő s nem elmélkedő rend tagja, nyilván nem azért tekintgetett ki fürkészve, mintha a pusztuló kert bús novemberi

hangulatában telnék kedve. Mint minden mozdulatának és minden elejtett szavának, a kitekintésének is célja volt. A kőfalba vágott keskeny vasajtót leste, mikor nyílik meg.

A toronyóra hatot ütött, mikor a vasajtót kívülről fölnyitották. Bucelini gróf volt a korai látogató. Először fáradt el hozzájuk, holott oly régen bizalmasa a császárnak.

Bucelini nem sietett. Kurta nádbotocskájaival, a melynek elefántesont fogójára kínai fej volt kifaragva, megpiszkálta a megritkult lugasokat, a melyekbe minden oldalról belátni, nem úgy, mint az ő titoktartó lelkébe. Megpiszkálta az avart, a mely nemsokára föld alá kerül, mint a hogy föld alá jut ezrével a fiatal élet, a küszöbön lévő háboruban.

A széles folyosó márványkockákkal volt kirakva. A fehérre meszelt falon semmi diszítés. A sarokban hibátlan, ragyogó fehérségű karrarai márványból Szűz Mária szobra. A szobor lábánál örökmécs égett. Mintha kőbe vágott oduk volnának, a cellák ajtaja sorjában, egymás mellett. Fehérre festett, alacsony ajtók, rajtuk fekete táblán a szerzetes neve. Kereste a Voccabella celláját, de nem volt ideje, hogy kopogtasson. Az ajtó kinyílt s Voccabella mind a két kezénél fogva, vitte befelé ritka vendégét.

— Tíz éve várok önre, — mondá s az ajtót kulcsal elzárva, megölelte.

Bucelini nem felelt az érzelgős fogadtatásra. Körülnézett. Bizony egyszerű, szegényes hely. Festetlen faágy, keskeny, magas, kemény. Fekete feszület, jeruzsálemi olvasóval. Az éjjeli szekrényen rézgyertyatartó, imádságoskönyv, ébresztő óra. Az asztalon semmi terítő. A székek is kényelmetlenek. A falbavert fogason három

rendbeli papi öltözet. Két ablak között ima-
zsámoly. Ki van kopva a sok térdepléstől. Nem
volt e szobában semmi, a mi lakóját a világ hiu-
ságára emlékeztetné. Egyetlen kép sem függött
a falon. Még a császáré, még a pápáé sem, sőt
szent kép sem, a Megváltó kereszthalálán kívül.

A gróf mosolygott.

— Tul egyszerü a szobája. A kérkedő sze-
génység az egyetlen fényüzése.

A jezsuita újra, nyomatékosan mondta:

— Tíz éve várom.

Bucelini letette kalapját s botocskáját,
széket vett s leült.

— Elfáradtam. Messziről jövök, főtiszte-
lendő ur, a hollandi követtől. Egy eretnektől a
római anyaszentegyház katonájához. Ugy-e
furesa?

Vocabella állva maradt. Egyik kezével a
térdeplőre támaszkodott.

— A császár jó barátjától jött a császár
jóbarátjához.

Bucelini hunyorgott. Akkor tett így, ha
— mint mikor a nap egyenesen a szemébe süt —
a szándékát kitalálták.

— Mily okos ön. Engem bizony az angol-
hollandi szövetség ügye hozott ide. Nem árulok
zsákban macskát. Félttem e szövetséget, a melyre
pedig nagy szükségünk van, az ön rendje befo-
lyásától.

A jezsuita arcán egy vonás sem változott.

— Rosszul teszi, ha félti. Ismerem Eugén
herceg tervét: Franciaországot a tengeri hatal-
mak szövetségével akarja elütni Spanyolország
birtokától. Protestáns pénzzel és protestáns
fegyverekkel szolgálni az osztrák ház világhatal-

mát: merész, nagyszabásu terv. Mintha csak jezsuita gondolta volna ki.

Ez a szertelen önérzet egy csöppet sem rontotta el a kis, szürke gróf örömét. Boldog volt, hogy a jezsuiták befolyásától nem kellett félteni a császár külső politikáját. Fölugrott, a páterhez lépett s örömeiben fehér, nőies kezét szorongatta.

— Bravo, bravissimo! Ráveszi tehát a császárt, hogy levelet írjon a hollandi főpenzionáriusnak? Mert hallani sem akar róla.

Voccabella nyugodt, hideg arcára nem ragadt át a vendége öröme.

— Rávenni, ez erős szó. Leopoldus Magnus nagy és bölcs. Ő maga fogja belátni, hogy a megalázkodás keresztényi erényét gyakorolni kell. A hollandi szövetség megér egy husz soros levelet. A savoyai herceg tervének másik része azonban homokra van építve. Hiába ir ő felsége levelet a brandenburginak és a hannoverainak. Protestáns alattvalóiknak életét ők szép szóért vásárra nem viszik. Olyasmit kell ígérni és adni cserébe, a mi kézzelfogható.

— Mi volna az?

— A brandenburgi fejedelem jobban vágyódik a királyi címre, mint öregedő leány a pártára. A hannoverai meg a választófejedelem-ségért eped. Nos, meg kell nekik adni.

Bucelini majd leszédült a székről.

— Királyi címet protestáns fejedelemnek? S ezt ön javasolja? Ön, a ki gyűlöli és üldözi az eretnekek minden fajtáját?

Voccabella vékony alakja kiegyenesedett.

— Én javaslom. S annak minden következményét végig gondoltam. Látszik, hogy a gróf csak államférfi. Nincs művészi érzéke. Más-

különben tudná élvezni az ötlet szépségét, hogy patakokban folyjon a protestánsok vére és aránya a katolikus osztrák ház jóvoltáért.

Bucelini úgy megijedt a vakmerő tervtől, hogy fogta a kalapját s a botját; de mielőtt odább állana, szerette volna lehüteni a páter vérmes reménységét.

— A savoyai herceg ellene van e tervnek. Azt írta, föl kellene kötni, a ki a császárnak a királyi cím elismerését ajánlja.

Vocabella hideg képe megrándult.

— Én fogom ajánlani, ha más nem meri. Az Eugén herceg terve jó, de csak egy szárnya van. Én megnövesztem a másik szárnyát is, hadd szálljon a csillagokig... Cserébe, kedves gróf, egy dolgot kérek.

Bucelini tréfálkozva rázta a fejét.

— Csak azt ne kérje, hogy rendjükbe beálljak. Ezt az egyet nem teszem.

A páter megragadta a gróf kezét, hizelkedve veregette és simogatta, mintha a világon a legkedvesebb dolgot mondaná neki.

— Ha nem is áll be a rendünkbe, — bár elég jó társaságban lenne ott, — egyet meg kell igérnie. Mint katolikus ugy-e meg fogja gyónni bűneit a halálos ágyon s engem hivat el gyóntatójának?

A gróf hevesen kirántotta kezét.

— Brr! Miket beszél! Ha semmi mástól, a haláltól félek. Ám ha egyszer gyóntatót hívnék, ha bűnös lelkemet Istennek ajánlanám s ha nem állana mellettem amaz órában senki, a ki homlokomról letörülné a halál veritéket, csak ön: az állam titkaiból akkor sem árulnék el semmit.

A jezsuita átható nézésü, fekete szeme megcsillant.

— Ki tudja? Ki lát a jövőbe Istenen kívül? A hogy elszakadt zsinórról elperegnék a gyöngyszemek, sok titkot elhullajt az ember — a mely az élet fonalát elszakítja — ama fekete, gyászos, rémitő órában . . .

Délután Lipót késznek nyilatkozott levelet írni a hollandi „fősajtós“-nak. De kikötötte, hogy a levél hideg, kimért, rövid legyen; s hogy a főpenzionáriust egyszerűen „Myn Herr“-nek írják.

V.

A titkos tanácsban.

Mansfeld ösztökélésére a titkos tanácsot ülésre hívták össze.

Maga a császár elnökölt. Föltett kalappal ült egy históriai karosszékben, a mely II. Ferdinándról maradt rá. Lipótnak persze magas volt egy kicsit. Kurta, vékony lábszárai nem érték a földet; zsámolyt kellett alájuk tenni. Selyembárony bugyogója néha lejjebb sinkózott a sima, kemény bőrülésen. Bucelini azt hitte, mindjárt asztal alá kerül az allonge-parókás kis ember, a hogy — egyelőre — asztal alá került Madridban a családi politikája.

Consbruch, a titkos tanács jegyzője, oldalvást ült, másik asztalnál. Még arra is ügyelt, hogy a tolla nagyon ne percegjen. Ha fordítani kellett, vigyázva cselekedte; selyemszoknya nem suhoghat halkabban, mint ujjai között a papírlap. Ő legalább ingerlő szoknyasuhogásra gon-

dolt ily komoly percben is, nagy akasztófa lévén ő kigyelme.

A tanácskozáson előbb a birodalom helyzetét beszéltek meg. A küszöbön lévő francia háborút.

Lipót előljáróban kijelentette, hogy a spanyol királyságot, mely Habsburgoké volt, Bourbon kézre jutni nem engedi. Basta! Ha husz évig kell is folytatni a háborút.

Azután hallgatta, mit mondanak a tanácsosai. Megelégedése jeléül olykor a fejével bólintott. Ezenkívül egy hangot se szólt.

Egy idő óta nehezebben jutottak eszébe a szavak. Erőltetni kellett az emlékezetét. Beszéd közben meg-megállt, a homlokát ráncolta. Szemét merően egy pontra szegezte. Mint mikor a szövőszéken az egyik fonál összekuszálódik, vagy elszakad s míg rendbe nem jön, meg kell állítani a gépet: az esze szövőszéke is csendesen állott egy darabig, — egy névért, számért, elfelejtett szóért . . .

A császár fejét kezére támasztva, a háboru eshetőségeit forgatta eszében. A nyomasztó csendben tisztán hallatszott egy gyönyörű meiseni óra ketyegése.

A terem gobelin falán csatajelenetek voltak. A zentai ütközet. Akár a kőomlás, úgy temették be a sáncárkot a török holttestek. A savoyai herceg gyalog, kivont karddal, magas-szaru lovagló csizmában ágyutalpnál áll. A nap-sütött sikon futó török és üldöző császári lovas-ság nyüzsög. Lovas futár, kezében a jelentést leboztatva, ujongva iramodik Bécs felé. A le-vélre nagy betűkkel az van írva: „A császár-nak.“ Mások kiirták a teljes címét, mikor ve-reségről kellett beszámolniok. Eugén herceg

elhagyta valamennyi címét, mikor a század legnagyobb győzelmét adta hirül. Vajjon fog-e győzni most is a kitűnő francia tábornokok ellenében?

— Nos, Mansfeld? — fordult hirtelen a haditanács elnökéhez. — Beszélj! A te kívánságodra hívtam össze az urakat.

Mansfeld fölállott.

— Kegyeskedjék fölolvastatni felséged a Rákóczira vonatkozó följegyzéseket. Azután tesztek alázatos előterjesztést.

A váratlan szenzáció légvonata suhant végig a termen. Lichtenstein herceg érezte meg leginkább. Minden igaz ok nélkül erősen kitette magát az utóbbi időben Rákócziért. Hünek és németesnek tüntette föl. Ha most valami kisül róla! . . .

A méregkeverő kérésére Lipót kézmozdulattal felelt. A kézmozdulat Bucelininek szólt, a ki megoldotta a fekete tábla közé zárt iratcsomót. A felső táblára piros betűkkel és rossz helyesírással név volt írva. Drága, magasztos, örök életű, szent név . . . Fényes hagyományok hordozója, dicsőséges nemzeti harcok hirdetője! „Franz von Ragótzky.“

Bucelini olvasta: „Rákóczi Ferencet atyja, a halálos ágyon Lipót császár különös jóindulatába ajánlotta.“

— Hány éves most? — szólt közbe Lipót.

— Huszonnégyszázötven — adta meg Mansfeld a fölvilágosítást.

— Akkor még nagyon zöld.

A császár hangjából kicsinylés érzett.

„Mint tanulót sokszor megbüntették. Tanulás helyett kardon, paripán, katonásdin járt az esze.“

Lipót, a ki szunyókálni látszott, fölriadt.
— Jezsuiták nevelték?

Bucelini az olvasást félbeszakította:

— Az később volt, felség.

— Hát ki nevelte akkor? — firtatta a császár.

Bucelini zavartan forgatta az irását.

— Nincs benne a jelentésekben.

— Nincs? Gyönyörű dolog. Bizonyára akkor mérgezték meg a lelkét. Harminc botot a jelentés írójára, hogy ily fontos adatot kifelejtett.

Kalapját mélyebben a homlokára huzta s boszusan hunyta le szemét.

„Tizenkétéves korában Kollonics vette át a gyámságot. Bécsbe hívatta gyámfiát és gyámleányát. Anyjuk, a büszke Zrinyi Ilona is velük jött. Bécs kapujához érve, a csöcselék fölismerte őket. Guny, szidalom, fenyegetés, átkozódás záporként zudult rájuk. Bevigyorogtak a kocsiba, megragadták a lovak gyeplőjét, köpdösték őket. A kaput két álló óráig nem nyitották ki előttük. Anya és leánya nagy félelmet állottak ki . . .“

Jörger jobb érzése föllázadt. Oettingen is csóválta galambösz fejét. A császár homlokát ráncolta.

— Hol volt az őrség?

„A városba beérkezvén, az augusztinusok kolostorában szálltak meg. Juliát még aznap este maga a bibornok vezette el az Orsolyaszüzekhez. Reggel ütött-kopott bérkocsi várta Rákóczit, hogy elvigye a neuhausi jezsuiták intézetébe. Bucsut kellett venni anyjától. Soha sem látta többé . . . Indulás előtt csöndes mise volt. A bibornok áldását adta gyámfiára. Notabene:

a templom zsufolásig megtelt a Bécsben időző magyar főuri világ tagjaival. Eszterházyak, Nádasdyak, Batthyányiak, Czoborok, Koháryak mind ott voltak. Jó darabig kísérték lóháton, mintha fejedelmük volna.“

A császár fagyosan, feszesen ült helyén. Csak az orrcimpája remegett, mint a ménlóé, ha sarkantuval csiklandozzák.

— Ez tüntetés volt a Rákóczi-ház mellett. Fogadok, Forgács Simon nem volt köztük. Egész lovasezredet állít a maga költségén a franciák ellen.

Boszusága enyhült, de még ideges volt. Az aranygyapjas-rendjét jobbról-balra rángatta. Később eszébe jutott, hogy császároknak minél kevesebb taglejtést illik csinálni, hogy már életükben a saját márványszobrukhoz legyenek hasonlatosak.

A tanácsosok érezték, vége a tréfálkozásnak. Egyikük sem mert pisszeni sem. Még Jörger is meghuzta magát. Oettingen egy nagy legyet nézett, a mely valahogy beszabadult a terembe, s minduntalan az ablaküveghez ütődött. Légy novemberben! Fölfordult világ. Lichtenstein is érzéketlen és hideg lett, mint megfagyott ember az országuton.

— Fejezd be. Avanti, avanti . . . Már unom . . . — rivalt rá Bucelinire a császár. A jelentésnek az a mondata, hogy Rákóczit mint fejedelmüket kísérték a bécsi magyarok, — fölháborította.

Bucelini néhány mondatban összeszoritotta a mi még hátra volt.

Mansfeld engedelmet kért, hogy szólhasson.

Belenyult a zubbonyába, s keskeny, finom hajtásu levelet vett elő.

— Rákóczi levele XIV-ik Lajoshoz. November 1-én kelt, tehát a spanyol király halála napján. Apjának és védőjének nevezi benne az osztrák ház halálos ellenségét. Föjlajánlja neki szolgálatát.

Simán, hangsúly és taglejtés nélkül mondta el a mondókáját. A levelet közprédául hanyagul az asztalra ejtette. Azzal fogta magát, leült.

Hárman-négyen nyultak a levélért. Sok arc elsápadt. A becsületes Jörger és a vidám lelkü Lichtenstein homloka elborult. Ismét fegyverrel kell hát meghódítani Magyarországot? Vértörvényszékkel, bitófával, hóhérok bárdjával kell újra lecsendesíteni?

A többi tanácsos — Bucelinit és Consbruchot kivéve — valóságosan feldühödött. Buzgalmukban még a császár jelenlétéről is megfeledkeztek.

Lipót elég nyugodtan vizsgálgatta a tanácsosai arcát. Ő egyszer már a magyar ügyet vérbe-lángba fojtotta. Akkor fiatal volt és vállalkozóbb. Kimondta: a fejek repülni fognak. S le is repültek az ördögadták.

De nem szeretett soha egyszerre két lovon lovagolni. Már pedig: magyar kérdés és francia háboru, két különböző dolog.

Ha a spanyol örökösödési háboru nem volna, német módra kormányozná a nyakas országot. Ráülne keményen állandó hadsereggel. Lefülné az örökös adózási kötelezettséggel. De így? . . . Középutat, megalkuvást, elodázást keresett. Azért fordította el fejét kedvetlenül Mansfeldtől, a ki Rákóczi haladéktalan elfogatását,

elítéltetését és lefejezését sürgette szenvedélyesen.

Az ősz Oettingen ki is kelt a véres terv ellen. Nem azért, mert véres, de mert oktalan. Semmit sem jó elsietni, annál kevésbbé ezt a dolgot. Mit toroljunk meg? Eddig semmi sem történt. Egyetlen levél van a kezünkben, a mely egy embert kompromittál. Arra, hogy az egész nemzetet rajtaüssünk, ez nem elég.

A szándékot is lehet büntetni, főleg az idegen hatalommal való cimborálás szándékát. Jó. De — miért ne pillantsunk be XIV. Lajos kártyájába? Mit ígér, mit remél, micsoda terve van? Ezt pedig soha sem tudjuk meg, ha a Rákóczi levele el nem jut hozzá és ő arra nem válaszol. A Napkirály válaszának megérkeztéig pihentetni kell a dolgot. Egy falevélnék sem szabad megmozdulni, nehogy Rákóczi figyelmessé legyen.

A császár hátratolta a kalapját egész a tarkójáig. Azután megint előrehuzta a szemöldökéig, a mi nála a fejtörés jele volt.

— A hadnagy hadd vigye levelét Versaillesbe és hadd hozzon választ rá. A Rákóczi elfogatásából most nagy „raydos“ (lárma) kerekednék. Lárma minden haszon nélkül. Ellenben, ha a kedves kuzin levele megjön, látni fogja a világ, mily alávalóan lázítja az alattvalóimat. De ara gondod legyen, Mansfeld, hogy az urficska el ne illanjon. Elég!

Halálosan meguntá már a hosszúra nyult tanácskozást. Türelmetlenül fölállott. Ide-oda tipegett, mert lába elzsibbadt.

Négy lakáj, kettő a baloldali, kettő a jobboldali ajtón, belépett, ezüst karosgyertyatartókat hozva. Ideje volt. Korán sötétedett. Szegény

Consbruch Gáspár majd megvakult már, a hogy a jegyzőkönyvet körmölte.

Lipót elmenőben még Jörgerhez fordult.

— A külföldi levelezéstől elveszem a kedvét a fiatal urnak. Meglátjuk, jobban oda van-e varrva feje a nyakához, mint Nádasdynak?

Vastag ajka remegett a fölindulástól. Szemében zöldes láng égett. A becsületes Jörger meghökkent. Nem mert ellentmondani a gazdájának.

Köszönés nélkül hagyta el Lipót a tanács-termet. Két lakáj világított előtte. Az udvarmestere kinyitotta az aranyozott, fehér szárnyas ajtót. Kint a trabant-testőrök alabárdja fénylett.

VI.

A n y ó k a.

Consbruch Gáspár a Burg tövében lakott, takaros kis földszintes házban.

Az állami ügyek rozsdája nem fogott ki vidám, élni szerető természetén. A sok sötét rejtelem, a melyről tudott, csak futólag hagyott nyomot elméjén. Titoktartó volt, de ez nem tette zárkózottá. Soha sem tudott meg tőle senki semmit, a miről hallgatni kellett; de azért nem volt szófukar.

A többi nagyur volt egytől-egyig Lipót titkos tanácsában. Ő nem volt sem herceg, sem gróf, sem báró, még csak lovag sem. Nagy dolog oly udvarban, a hol még a komornyikok közül is nem egy emelkedett grófi rangra.

Az állását azonban szerette. Nem cserélte volna el akármelyik nagykövetséggel. A császár titkos kancelláriájának Bucelini volt a lelke, de

ő volt a jobbkeze. Valamennyi titkos írásmód kulcsát ő őrizte. Ő betűzte ki a legbonyolultabb „cifrákat.“ A császár sajátkezű leveleit mind ő pecsételte le. Senki sem tudta úgy olvasni, még Bucelini sem, a rettenetes ákumbákum írást.

Oly titkokkal járt jókedvűen, mosolyogva embertársai között, a melyek, ha egyetlen vigyázatlan szót ejtene ki, a fejébe kerülnének.

Mindazonáltal Consbruch Gáspár vig fickó volt. Agglegény maradt, mint Bucelini, csak-hogy keztyűs női kezek gyakran megfogták az ajtója kilincsét. Takaros asszonyok lába sűrűn lépte át a küszöbét. Selyemszoknyák suhogása többször üditette föl a szobája levegőjét.

Szoknyabolond volt bizony ő kelme s e szenvedélye még se törte nyakát oly udvarban, a hol a szenteskedés és kolostori szigorúság szelleme uralkodott.

A tegnapi tanácskozás után fáradt volt. Alig evett valamit, korán lefeküdt. Másnap reggel, még hét óra sem volt, mikor benyitott az ebédlőbe.

Ragyogott a szoba a tisztaságtól. A világosra festett falon két kép függött zsinóron. „Halárus Amszterdamban.“ A hal ezüst pikkelye élethű. Mesteri az aggodás a vevő arcán, a mérlegre tett darab hallal a ráncosképű kofa nem csalja-e meg? A „Vadvásár“. Nyul, fogoly, fürj, vadréce egy rakáson. A nyul bundáján aludt vér, a hol a lövés érte. A fácán tolla gyönyörű. A leterített fogoly szinte él.

A pohárszék üvegtábláján poharak, kristály-palack, festett, finom porcelláncsészek villognak át.

Az asztal meg volt terítve, de csak egy személyre.

— Anyóka megint duzzog, — gondolta Gáspár ur és leült. — Kuglóf, — örvendezett, a mint a frissen sült kalács illata az orrát megcsiklandozta. Letört belőle egy jókora darabot. — Mily sok mazsola van benne. Szétolvad az ember szájában... Anyókanak nincs párja a kalácssütésben. De mi baja megint?

Sötétkéék csészéjébe tejet és kávé töltött, sok cukrot tett bele.

— Hiába, édes száju vagyok. A szép Schellné is ugy tartja. A legujabb szenvedélyem. Hopp! Tegnap bizonyára keresett, a mig én ülésen voltam. S anyóka meglátta . . .

Megvakarta a fejét.

— Hogy békitem ki? Nehéz lesz. Anyóka féltékeny természetü.

Elgondolkozva kavarta kávéjában a cukrot.

— Fel kell kavarni, mint az asszonyi szívet. Csak akkor lesz igazán édes. A kiss Schellné ennivaló portéka. Aranypihék fénylenek a nyakán. S nincs nagyobb melle egy tiroli almánál... A dajkák, nem az én izlésem.

Feltört néhány tojást, s pár szelet füstölt nyelvet megevett. A vajhoz és mézhez hozzá sem nyult.

— Anyóka azt hiszi, valami bajom van, mert nincs étvágyam. Megijed, — s akkor könnyebben kibékül. Butácska az a Schellné. Megmondtam, inkább a Burgban keressen föl.

Jókedve ellenére valami motoszkalhatott a fejében, mert szokása ellenére sebtében megreggelizett.

Máskor sokáig elüldögélt az asztalnál. A reggeli nap odatüz. Csészék, ezüstnemü, karesu poharak, (oly karesuak, mint Schellné),

az anyóka homloka, s a hófehér kezelője, csak-
ugy tündökölnék a napfényben.

Igen ám, máskor; most nincs sem napfény,
sem anyóka. Köd van, mogorva novemberi köd.
Lappangó, nyirkos hideg, mely a csontokba veszi
magát. A gondos, drága anyóka is tudja ezt, mert
az ebédlőben befűttetett.

Keze ügyében ezüst csengetyű volt. Jól
megrázta. Töpörödött, öreg asszony nyitott be.
Meleg gyapju kendő volt a fején. Homloka, arca,
nyaka, — mint a kordován csizma, — csupa
ránc. Beesett, apró kék szeme ijedten, gyámolta-
lanul tekintett hol ide, hol oda, csak Cons-
bruchra nem.

— Mit csinál, anyóka?

A vén cseléd a hangra összereszt.

— Kávét issza, a konyhában!

— A konyhában? Ejnye no. Kimegyek
érte.

Nem volt ideje, hogy kimenjen. „Anyóka“
éppen bejött.

Tizenhét esztendő, szép leány Consbruch
Klára. Kicsiny, kecses termetű. Csupa arányos-
ság, csupa összhang. Pillantása, járása, min-
den mozdulata csupa báj. Finom kis arcán
az élet korai komolysága. Szeme szürke, ártat-
lan. Az orra cimpája, — két vékony rózsá-
szirom, — időnkint megmozdul. Mintha félénk,
erdei őzecske módjára kedvesen szimatolna.

— Jó reggelt, Gáspár — mondá s a kezét
nyujtotta.

Consbruch fürkészt nézte a hugát.

— Komolyak vagyunk? A csunya novem-
beri ködből a homlokunkra is jutott? Harag-
szunk talán? A reggeli csók hol maradt?

Meg sem várva, hogy hoga e kérdésekre

válaszoljon, fölkapta mint a pelyhet, s homlokát megcsókolta. Aztán vigyázva letette, mintha attól félne, hogy gyöngéd kis alakja összetörik. Végül, a hogy csak a császár előtt szokás, háromszoros spanyol reverenciával hajlongott előtte jókedvében.

Consbruch Klára megvárta, míg az öreg cseléd leszedi az asztalt, s maga után behuzza az ajtót. Aztán bátyjához lépett s kissé felágaskodva a homlokát megcsókolta.

— Nem haragszom, Gáspár . . . De . . . de miért nem nősz meg, ha azt tartod, hogy a vén Katával mi ketten nem tudjuk már kitölteni az itthoni életedet?

Consbruch a tüzhöz ült. Kinyitotta a kályha ajtaját, s a kosárból fát tett a tüzre. A tüzfény a huga kedves kis alakjára esett s az arcán, homlokán ragyogott.

Consbruch nyitva hagyta az ajtót, hogy a megvilágított arcoskának egyetlen mozdulata se kerülje el figyelmét.

— Rejtvényekben beszélsz, anyóka. Kerülgetés nélkül mondd meg, mi a bajod?

Klára lesütötte a szemét.

— Az a csunya 'Schellné megint itt járt. Mit akar veled?

— Fölvilágosítást kért. Mi másért keresett volna?

— Nagyon nagy sötétségben tévelyeghet, hogy oly sok fölvilágosításra szorul . . . Ugy viselkedett, mintha otthon volna. Képzeld, letette a kalapját, meg a köpenyét. A tükröd elé állott. A haját igazgatta. S micsoda kacér teremtés! Vele van a puderes zacskója; zsebkendővel kimeszelte a képet; a szemöldökét s körmeit festi . . . Láttam . . . S a haja, ojjé,

csak úgy csillog az aranyportól! Aztán mi csoda erős illatszert használ! Szinte émelyegtem tőle. Félóráig szellőztettük ki utána a lakást. Gyönyörű mákvirág lehet . . . Még nem is a menyasszonyod s máris az íróasztalodhoz ült és levelet irt neked.

— Hol a levél?

— A tűzbe dobtam. S úgy végignéztem, mikor kinyitottam neki az ajtót, de úgy végignéztem! Tudod így: a szemétől a cipője orráig. Kacagott a sértésemre. Ne haragudj, Gáspár, de nagyon neveletlen volt.

Consbruch már nem egyszer érzett lelki-furdalást azért, hogy szeretőit a házához szoktatta.

A mig a huga gyermek volt, nem kerekedhetett baj belőle. De most már a nyakára nőtt. Tizenhét éves. A szeme nyitva van s a szive fogékony. Ki tudja, mily gondolata támad, ha Schellnéhez hasonló nőket lát napról-napra?

— Ülj az ölembe, anyóka. Mondok valamit.

Klárának nem sok biztatás kellett. Fölkapaszkodott a bátyja ölébe, fejét a vállára fektette.

— A szép Schellné nem teszi be többé ide a lábát. A levelét jó hogy tűzbe dobtad. Akármit irt, nem érdekel. Az itthoni életemet pedig betöltitek ti ketten: a vén Kata s te, drága kis anyókám. Ti lesztek a családom. Mindig együtt maradunk. Soha sem házasodom meg. Jó lesz?

Anyóka föl sem emelte fejét a bátyja válláról. De a kezével tapsolt: „Jó lesz, jó lesz, nagyon jó lesz . . .“ Azután egy kicsit elgondolkozott. Bátyja nem zavarta gondolatát, csak a szép barna haját simogatta.

Egyszer csak anyóka megszólalt.

— Majd elfelejtettem. Egy ur keresett tegnap délután. Szép, fiatal ember s máris tábornok. Nagyon kedves volt hozzám. Megmondta a nevét. Fölírtam, nehogy elfelejtsem.

Consbruch férfi volt. Azt talán észrevenné, hogy friss, hideg márciusban hirtelen átmelegszik a levegő. Ám, hogy a huga hangjában valami szokatlan melegség van, a mi azelőtt nem volt benne, az nem tűnt föl neki.

— Fiatal tábornok? Hogy hívják? — kérdezte közönyösen, mert hozzá volt szokva, hogy politikusok és katonák sűrűn látogatják.

Anyóka a zsebéből kihuzott egy szelet papirost s elfogódva olvasta róla:

— „Gróf Forgách Simon, altábornok...”

Consbruch arca földerült.

— Forgách gróf volt itt? Tudod anyókám, ki az? Rákóczi után a leggazdagabb magyar főúr. Vitéz, nagyeszű katona. Hive a császárnak s bizalmasa a trónörökösnek. Több mint bizalmasa: gyermekkori játszótársa. A férfiak irigykednek rá, az asszonyok halálosan belészeretnek . . . A kardja élesebb-e, vagy a gunyolódó nyelve: nehéz volna eldönteni. Szóval, pompás fickó. Nem mondta, mikor jön?

— Mondta. Ma reggel. Azért nem mertem bejönni a reggelihez. S te azt hitted: haragszom. Talán a csunya Schellnéért? Van is eszemben. Félttem, hogy az a szép fiatal ur itt talál. Tegnap is elszégyeltem magam. Könyökig föl volt türve a réklím ujja, fejem menyecsskésen volt bekötve, a lángtól égett az arcom, mikor benyitott. Éppen kalácsot sütöttem.

E pillanatban kívülről kalapáccsal megütötték az utcaajtót.

— Jézuskám, ez ő . . .

Anyóka szelesen fölugrott a bátyja öléből, végigrohant a szobán s mint a tavaszi szél, jól bevágta maga után az ajtót. Még az ablaküveg is megrezzent belé s a vékony, zöld poharak a pohárszékben táncra kerekedtek.

Az előszobában gyors, erélyes férfilépés hallatszott; és sarkantyupengés.

Forgách Simon gróf lépett be.

VII.

Forgách uram nem kíváncsi.

Forgách Simon gróf szép, daliás férfi volt. Történetünk kezdetén alig harminc esztendő. S máris császári altábornok.

Szabályos, naptól barnított, halvány arca szabad katonai életről tanuskodott. Homloka fehér volt, mint a leányé. Villogó kék szeme esupa vidámság, guny, életöröm. Összenőtt szemöldöke, kemény vonalú, gödrös álla, erély és erős akarat jele. Szája körül s mosolyában lágy, érzékies vonás. A bajusza puha, selymes. A borotvált arcú németek s a fekete, tömött bajuszu magyarok között méltán keltett feltűnést ez az aranyszőke bajusz.

Consbruch Gáspár jól megrázta a barátja kezét.

— Sajnálom, hogy tegnap nem voltam itt-hon. A titkos tanácsnak ülése volt.

Forgách szeme, a héjjának villámgyors mozdulatával járta körül a szobát.

— Én nem sajnálom. Micsoda bájos kis fruskát rejtegetsz a házában! Ugy nézem, te

csak a hivatalodban vagy penészbogár és akta-
moly! Itthon Dávid király módjára élsz. Tizen-
hat éves, gyönyörű kis leány a hárfa, a melyen
eljátszod az Énekek-Énekét.

Consbruch nevetett.

— A hugomat láttad. Azon a kedves hár-
fán már csak más szerencsés halandó fog ját-
szani. Az Énekek Éneke? Hiszen igaz, még
eldudolgotom néha napján (kezéből tölcserít csi-
nált); de soha sem a házamban. Ez tegnaptól
fogva szent hely, érted?

Abból, hogy kezéből Consbruch tölcserít
csinált, Forgách gyanította, hogy a kis leány a
közelben van s talán hallja beszélgetésüket. Meg-
halkította ő is a szavát.

— Miért tegnap óta?

— Mert Schellné, az édes kis rosszesont,
tegnap távollétemben a szobámban illetlenül vi-
selkedett. Leült az íróasztalomhoz s képzeld, le-
velet irt nekem. Pedig olyan kusza betűi van-
nak, mint mikor a szarka végig ugrál a havon.

Forgách ledobta magát egy székre; meg-
roppant a hatalmas teste alatt. Szeme őszintén
csodálkozott.

— Ennyi az egész? Nem értelek.

— Ennyi az egész! Az ilyen erkölcstelen
katonának, a ki a táborban dőzsöl; kastélyokat
ver föl a fiatal urnőjükért; várakat vesz be, csak-
hogy hozzájusson (mint Bihácsnál) a basa egész
háreméhez: az ilyen vad, istentelen, kicsapongó
katonának persze ez semmi. De a kis hugom
észrevette. Sirt, mint a harmatos éjszaka, hogy
oly korán megismerkedett az élet durva, önző,
bűnös oldalával.

Forgách gróf kinyújtotta egyenes láb-
szárait s a sarkantyuját összeütögette.

— Puderes-zacskó, karminfesték, levél s aranyporral behintett haj, mindez messze van a büntől!

Consbruch a fülét hegyezte:

— Aranyporral behintett haj? — erről egy szót sem szóltam. Honnét tudod? Ismered talán Schellnét?

Forgách az aranszőke bajuszát pödörgette.

— Ki ne ismerné? S ki ne tudná, hogy minden fájáról lehullott, tulérett cseresznyét, friss, ropogós cseresznye gyanánt tálalnak föl az asztalodra? . . . A legfrissebb, legcsiklandósabb, legérdekesebb politikai titkok a te öledbe hullnak, titkár uram. A legfrissebb, legelragadóbb asszonykák meg az én ölemben. Mit akarsz? Így van helyén. Ez a költői igazságszolgáltatás.

Consbruch integetett neki, hogy csendesebben beszéljen; de nem volt rá szükség. Forgách, a ki mint jó katona, megszokta a legrövidebb és legegyszerűsebb utat, a melyen az ellenséggel szembe kerülhet, rátért látogatásának céljára. S ez száz mérföldre esett, akár a barátja szerelmi ballépésétől, akár a tizenhét éves, szép kis Klárától.

— Egész huszárezredet állítok ki a küszöbön lévő háborúra. Ugy aprítom vele a francia vasasokat, mint a répát. A császárhoz szeretnék jutni, hogy megtudjam: megengedi-e, hogy az ezredet a leendő spanyol király nevére nevezük el?

Consbruch arcáról eltűnt a nyájasság. Mintha viasz álarcot tenne föl, hideg, zárkózott, feszes lett egyszerre.

— Kihallgatásra akarsz jelentkezni? A főkamaráshoz kell menned. Ő majd előjegyez. Katonai ügygyel különben sem szokás a felséget

fárasztani. Mansfelddel épp olyan jól elvégezheted.

Forgách a homlokát ráncolta.

— Mansfelddel? Nem vagyok spanyol királyné, a kit el kell tenni láb alól; s nem vagyok Eugén herceg, a kit gyűlöl s a kinél többnek hiszi magát, így hát elég jól szivelhetjük egymást. Üsse a kő! ha gondolod, elfáradok hozzá, ha nem lakik a negyedik emeleten. Hanem azt rosszul teszitek, ha a császárt kínai fallal elzárjátok. Ugy is megvan az a hibája, hogy alig beszélt háromezer alattvalójával negyvennégy évi uralkodása alatt. S e háromezer embernek is a fele pap volt, a másik fele muzsikus, erdőőr és lakáj. Mert csak imádkozott, zenét hallgatott, öltözködött, meg vetkőzött világéletében ő felsége.

Consbruch piros arca olyan lett, mint a fal.

— A császárról beszélsz!? El akarsz vesztetni mindkettőnket? Te még hagyján: dús gazdag főúr vagy, megélhatsz a jég hátán is. De én! Hogy tartanám el az aranyos kis hugomat, ha elcsapnának, a miért — császári altábornok létedre — a jelenlétemben felségsértő dolgokat beszélsz?

Forgách már megbánta heveességét.

— Szeretlek, Gáspár, Isten őrizzen, hogy bajba keverjelek. Hanem látod, testestől, lelkestől katona vagyok. Fáj, hogy ő felsége, a kinek oly sok háboruja volt életében, kutyába sem vesz bennünket. Fogadok, ötszörnél nem volt többször katonai szemlén, ötven év alatt . . .

— A császár már öreg.

— Nem volt mindig öreg . . . Ej, ne szólj szám, nem fáj fejem . . . Nagy hibám, hogy

indulatos vagyok . . . Ha a császárhoz nem juthatok el, hát lelke rajta a szentséges spanyol etikettnek . . . Összeszedem az ezredemet, keménykötésű, a megveszekedett sárkányt is megülő vitéz magyar fiakat. S viszem őket a Rajnához, francia uramékkal hadd mérjük össze: a halálnak melyikünk vág nagyobb rendet? . . .

Gyors cselekvéshez szokott, erélyes emberek módjára fölpattant, hogy odébb álljon.

Consbruch marasztalta. Megfogta a csuklóját, a melyen ama kor piperkőceinek példájára, arany karperecet viselt.

— Ne menj el, mig be nem mutatlak a hugomnak. Várj, behivom. Sokat beszéltem tegnap rólad s a kis leányok kíváncsiak.

Kiment, de előbb papirjait elzárta az íróasztala fiókjába. Egy oldal irás elvált a többitől s mint valami molypillangó, leszállott a barna medvebőrre, a mely irásközben Consbruch lábát a hidegtől oltalmazta.

Néhány perc telt el. Klárika bejött, de a bátyja nélkül. Ugyanaz az egyszerű ruha volt rajta, a mi a reggelineél. Haja, mint valami apácáé, simára fésülve. Kezében kézimunka.

— A bátyámért udvari futár jött. Át kellett szaladnia a Burgba; egy negyedóra mulva itt lesz. A mig visszajön, én helyettesitem s Vulkán lesz a gardedámom.

Vulkán buldog volt. Dülledt fekete szeme, széles, csontos homloka, pisze orra, hamisítatlan buldog-vérre vallott. Foga, ha nem vicsorog is, kivillan, mintha örökösen nevetne. Széles melle, hosszú törzse, kurta lába, hatalmas testi erő bizonyága. Nem volt háborus szándéka Forgách ellen. Békésen leheveredett a medve-

bőrre, a leesett papiros mellé; ám a szemét nyitva tartotta.

Sokszor megesett, hogy Consbruch fontos irásokat, főleg tisztázásra váró jegyzőkönyveket hazahozott. Éjjel azután földolgozta. Bár íróasztalához a háziak közül senki sem mert volna nyulni, Vulkán mégis elsősorban arra volt betanítva, hogy egyetlen darab papirost se engedjen fölvenni az asztról, székről, asztralól. Consbruchon és Klárán kívül mindenkire rávicsoritotta a fogát, a ki megpróbálta.

— Tegye le a himzést — kérte Klárikát Forgách, fölállva és a sarkantyuját összeütve. — A himzés elrabolja tőlem a pillantását, mert a munkájára kell ügyelnie.

Klára nem kérte magát. A himzést letette az ablak párkányára. Ő maga szemközt ült Forgáchcsal, két kezét az ölében szerényen összefogva. Forgách észrevette, hogy mint a vizililiom szára, oly gyöngéd, szép hajlásu nyaka van. A kedves, szívhez szóló arcocska, gyermekes kíváncsisággal fordult felé.

— Szereti a gróf ur a bátyámat?

— Ki ne szeretné?

— Például Locatelli.

Forgách a kezével legyintett.

— A főkomornyik ur?

Klárának nem tetszett a kicsinylő hang.

— Gáspár mindig attól fél, egyszer vetköztetés közben csunyán bemártja a felség előtt ez a hatalmas ember.

Bájos keskeny homlokára az aggodalom felhője gyült. Forgách megsajnálta; sietett megvigasztalni.

— Ne féljen, Klárika, nem mártja már be. Gróf lett s így ezentul csak önmagánál hatalma-

sabb potentátok ellen fog áskálódni. A tisztelt bátyja neki már sovány falat. De hát Klárika szereti-e nagyon a bátyját?

— Óh!

Nem mondott többet; de homloka, szeme, egész valója úgy megtelt érzéssel, mint a hogy napfényes hullámmal tele lesznek a rétek, tavaszi áradáskor.

Forgách gyönyörködve nézte.

— Hallom, még féltékeny is. Nincs inyére, ha a bátyjához hölgyek járnak.

Klárika piros lett, mint a cseppentett vér.

— A csuf Gáspár árulkodott. Az igaz, hogy nem szeretném, ha ő megházasodnék; de higgye el, nem önzésből. Nincs olyan leány egész Bécsben, a ki a bátyámra méltó volna . . .

Forgách közelebb huzta székét a kis leány székéhez. Vulkán, bár első sorban a papiros őrzését tartotta feladatának, boszusan elmordult.

— Soha sem gondolt rá, hogy egyszer mégis el kell válniok?

Klárika színe elváltozott.

— Arra soha sem gondoltam.

— Látott-e már április végén orgonabokrot? Ha a levelétől eltekintünk, csupa szürkeség. S másnap reggel, ha az ablakot kinyitja, virágzik teljes pompájában. A kis leányok sorsa is ilyen.

„Ma menyasszony,
Holnap asszony,
Holnapután komámasszony“

dudolta jókedvében. Szerencsére magyarul, a miből Klárika egy hangot sem értett.

Klárika szeretett volna fordítani a beszélgetésen. A leesett papir után nyult, hogy az asz-

talra tegye. Vulkán nem tiltakozott, sőt örvendezve a farkát csóválta, mert a kis puha kéz a bundáját végigsimogatta.

A kis leány máskor is talált a bátyja asztalán irást, de soha sem olvasta el. Most, úgy látszik, Consbruch mielőtt a Burgba indult, kitanitotta.

— Nini, egy oldal a titkos tanács jegyzőkönyvéből! Hogy került ide? Gáspár úgy vigyáz rá, mint a szeme viláगरa. Ejhaj, magyar név van benne. Franc Ra . . . gotz . . . ky, — tagolta nagy kinnal. Vagy nem jól olvastam? Hogy kell? A gróf ur jobban tudja.

Vitte az irást, hogy Forgách szeme elé tartsa. Az feleutjában megállította.

— Ne mutassa, kérem. Hivatalos titok van benne. Ha valamennyi betűjéből a legszebb asszonyi szem ragyogna rám — akkor sem néznék bele. A Rákóczi nevét azonban tanulja meg jól kiejteni. Sokat hallja majd a világ e nevet, ha már a császár titkos tanácsában is foglalkoznak vele . . .

Fölállott, hogy elbucsuzzék.

Kláríka megszeppent. Gyámoltalanul fogta az irást, nem tudta, hogy mit kezdjen vele. Csak azt látta, hogy a szép fiatal ember menni készül.

— Megbántottam? — kérdezte csendes hangon. — Gáspár az oka, ha helytelenül cselekedtem.

Forgách szeme megvillant.

— Ugy-e, Gáspár? Tegye vissza szépen azt a papirozt. Ugy látom, Vulkán foga jobban megőrzi a császár titkát, mint a leghüségesebb tanácsosa . . . Mondja el ezt szóról-szóra a bátyjának. Ez az üzenetem . . . Nem felejtí el?

— Nem.

— S most adja ide Klárka a kezét. Így ni. Nézzen a szemembe. Lát benne valamit?

— Látok . . . Visszatükröződik bennük a szoba, az ablak s három cserép muskátli . . . Na meg a Vulkán . . . De ily paránvi tükörben mindez szebb, mint az életben . . . Különösen a Vulkán . . .

Forgáchot meglepte a leány lélekjelenléte.

— Magát nem látja benne?

— Nem!

— Akkor a szemem rossz viszonyban van a szivemmel . . .

Klárka nem felelt. Kirántotta kezét a Forgáchéból s Vulkánnak fütytyentve, a szomszéd szobába menekült.

Az ajtónál a buldog barátságos érzéssel még egyszer rávicsoritotta fogát az idegenre; a leány pedig bedugta fejcskáját az ajtónyíláson.

— Ugy-e, meg van botránkozva, mily fusan tudok fütytyenteni? Erdésztől tanultam.

— Ejha, erdésztől?

— Csakhogy vén volt, mint a százeszten-dős templom fala . . .

Becsapta az ajtót, csak úgy rengett.

VIII.

A letépett falragasz.

Néhány nap mulva Forgách a palotája előtt éppen lóra ült, hogy a katonai gyakorló-térre kiporoszkáljon, mikor valaki nevéen szólította. Consbruch Gáspár jött felé nagy igyekezettel.

Lovásza még a kapuban ácsorgott. Mézes-

kalácsos-mester lakott szemközt, annak a leányával barátkozott össze az életrevaló nógrádi fiu! De a lépesmész még üvegharanggal volt le-takarva. Eddigelé a szerelmes ifju csak a szemével férközhetett hozzá a kékszemü, lenhaju Mici kisasszony szépségéhez. Ábrándozásából a gazdája riasztotta föl. Rákiáltott, hogy ne báméskodják, fogja a lovat, a mig vendégét bevezeti.

Az érdemes Consbruch csaknem erőszak-kal akadályozta meg a grófot, nehogy leszálljon a nyeregből. Délcegebb lovast keveset látott életében, hadd gyönyörködjék kedvére benne. Különben is sietős az utja. Csak örvendezni kíván a nagy kitüntetésnek.

— Micsoda kitüntetésnek?

— A miről ma már egész Bécs beszél, hogy tudniillik burokban született barátja a Burgban ebédel holnap.

Forgách újabb kísérletet tett, hogy leszálljon a lóról, de Consbruch állhatatosan ellene szegült. A mire lovását a közelükből elparancsolta, bár ugy sem értett semmit a beszélgetésükből, németül egy hangot sem tudván az istenteremtette.

— A bécsiek sokat beszélnek a meghivatásomról? Hadd egye a méreg őket. Magam is azt tartom, hogy ritka kitüntetés ért. Nem tudom, kinek köszönjem?

Oly kézmozdulatot tett barátja felé, mint mikor a halász egy kosár rák közül kikapja a legszebb példányt és diadalmasan fölkiált: ez az!

Consbruch sietett a gyanut magáról elhárítani.

— Csak valahogy rám ne gondolj. Rossz

uton járnál. Gyöngye legény vagyok én ahhoz. Ő felsége maga parancsolta meg, hogy meghivjanak. A titkostonácsban is elismeréssel említette a nevedet . . . Hogy lovasezredet állítasz, jól esett neki . . . De mások akár három ezredet is fölállíthatnak, még sem hivatalosak az asztalához.

Forgách arca sugárzott az örömtől. Kevély szive majd szétfeszítette a dolmányát.

— Hát mi az oka? . . . Akárhogy töröm rajta a fejemet, nem tudom elgondolni . . . A multkor . . . nem tettem a nyelvem alá zablát . . . pedig jobb lett volna . . . Régi, jó cimborám vagy . . . Ugy-e, a mit vigyázatlanul mondtam, egyik füleden be, a másikon ki? . . . Sajnálám, hogy egy vigyázatlan szóért az ág kiütné a szememet . . .

Consbruch csöpp hijja, hogy meg nem neheztelt.

— Mi vagyok én? Besugó, kém vagy policáj? Kegyetlen, „keményrefőtt“ kormányférfi vagyok, a milyen Hoher volt? Vagy talán Karaffa az eszményképem, a ki eperjesi emlékeitől megtévelyodott és mizererében halt meg? . . . Vagy papagály, a ki megtanul és kikotyog mindent, a mit másoktól hallott?

Forgách lehajolt a lova hátáról és minden ékesszólását összeszedte, hogy barátját kibékítse; de a titkos tanács titkára még sokáig zsörtölődött.

— Ha hasznodra nem lehetek, miért kívánnék ártani? Ellenségem vagy? Ki akarsz turni az állásomból? Neked szívesen átengedem . . . Tudom Isten, megöszül a dus szög-hajad félesztendő mulva. A sárga irigység epezst, hogy holnap a császárnénál ebédelsz, én

meg csak az anyóka pompás főztjéből eszem? Vagy utamban vagy? Én szeretnék helyetted horvát bán lenni?

Az utolsó mondás elevenet ért. Forgách fölfortyant rá.

— Szeretne bán lenni a vörös ördög, vagy Fálffy, a mi egyre megy.

Consbruchot ez a fájdalmas fölsziszszenes nem térítette ki utjából.

— Vagy féltékeny vagyok rád? Félttem tőled, szerencsésebb vetélytársamtól a kis Schell-nét? Nahát, csalódól . . . Ki adtam az utját, kellő udvariassággal. A bucsuzás különben érzékeny volt . . . Ő sirt, én meg egy sor igazgyöngyöt potyogtattam az ölébe könyvek helyett, a minék ő — gondolom — jobban megörült, mintha a zsebkendőmet telesirtam volna . . . A lovad tüzes dög. Ki nem állom tovább a toporzékolását. Még letapos. Megyek; de előbb megmondom, miért jöttem. Katonák nem sokat törődnek a spanyol etikettel, holott az udvar azzal kel és azzal fekszik. Leirattam neked minden eszeveszett szertartást, a melynek az ebédnél valami hasznát látod. Ha egyetlenegy részecskéjét szigoruan be nem tartod, ebédre ugyan többé meg nem hívnak, arass bár a csatatéren száz győzedelmet s válaszszanak meg bár erdélyi fejedelemnek.

Tenyérnyi papiroost tukmált rá, a melyre rizkásaszem nagyságu betűkkel minden tudni való rá volt írva.

— Bizony jó lesz . . . — hálálkodott Forgách. — Sok nagyeszü ember vágódott már hanyatt a Burgban, mert egy tánclépést elvétett.

— Mozdulat, lépés, még csak hagyján. Arra ügyelj, hogy mint a templomban, szakasz-

tott olyan mély és alázatos legyen a térdhaj-
tásod . . .

A gróf tekintete egyet villámlott.

— Magyar főúr vagyok. Senki sem volt
mezitlábás koldulóbarát a nemzetségemből . . .

Consbruch e büszke szavakat elbocsátotta
a füle mellett. Köszönt, kezefogott barátjával s
mint valami fürge denevér, úgy elröpdösött
valahová a kerek spanyol köpönyegében.

Forgách megsarkantyuzta a lovát. Nyolc
órára a katonai gyakorlótéren volt találkozása.
Az pedig messze volt, kívül az erődökön . . .
Meg akarta nézni a Sereni gyalogosokat, mi-
előtt teljes hadilétszámban a Rajnához utra-
kelnek.

Mire visszajött, a köd fölszállt. Az éjszaka
hideg volt; ellepte a dér reggelre a mezőt. S ez
a dér, mintha ezüst szövetet teregettek volna ki,
megcsillant a napfényben. Távolabb a bécsi he-
gyek kék vonala látszott.

Forgách észre sem vette, mikor a sorompót
előtte fölnyitották. Szűk, girbe-görbe utcákon vé-
gig kocogva, elhaladt a halas és gyümölcsös ko-
fák bódéi és sátrainál. Közel járt a belvároshoz,
a mikor kiabáló, szitkozódó, kacagó, üvöltő cső-
dület akasztotta meg utjában. Már megrántotta
a kantárszárát, hogy a mellékutcába beforduljon,
mikor ismerős hang ütötte meg fülét. Kedves
leányhang, a Consbruch Kláráé.

Mit keres itt a lármás, veszekedő, röhögő
tömeg kellő közepén ?

Térdével megszorította lovát s a nélkül,
hogy rájuk kiáltana, beletáncolt az utjában ál-
lókra, a népbe, a mely káromkodva, sikongva,
egymás sarkára hágva tisztult el előtte. Egy el-

szánt fickó megragadta a lova zabláját, nyomban el is eresztette. Forgách végig vágott a képén a lovaglóvesszőjével.

— A császár kabátját viseli . . . Fialat tábornok . . . Nézzétek az arany csótárját, a drágaköves nyergét; a vagyont érő fekete lovát. Ugy ül rajta, mintha odaszegezték volna. Gyönyörű szép ember; olyan piros a szája, mint az érett cseresznye; kurtára van nyirva a haja, bezzeg a lelkem nem visel ocsmány parókát. Ha sarju volnék és rendekben feküdnék előtte, akkor se forgatna jobban össze-vissza a vasvilla nézésével.

A gróf rá sem hederített a tömegből röpkező megjegyzésekre. Fekete lova mind mélyebb ösvényt vágott az eleven emberfalban. Alig néhány sor kíváncsi fej választotta el a jelenet középpontjától.

Consbruch Klára volt a jelenet közép-pontja. Egyszerű sötét ruhában, a tüzfalhoz szorulva, farkasszemet nézett az utca szemetjével. Nem volt se ijedt, se sápadt. Nemcsak a képe, a nyaka is piros volt az izgatottságtól. A fülecskéje úgy viritott, mint a pipacs. Tiszta, fényes, szürke szemében elszántság villogott. Kezében egy letépett plakátot szorongatott. Látszott, hogy a falról azon frissiben szakította le.

Forgách leugrott lováról, a kantárszárat egy báméskodó hivatalszolgának a kezébe nyomta s könyökével félretaszigálva a ki utjában állott, elérte a leányt.

— Mi történik itt? — kiáltá s fenyegető tekintetét a tömegben végighordozta.

Tizen is válaszoltak egyszerre.

— A kisasszony az oka a zenebonának.

Letépte a falragaszt. A falragasz az utcának szóló üzenet . . . Senkinek nincs joga letépni, a mig minden járókelő el nem olvasta . . .

— Szép üzenet — fakadt ki Klárika. — Guny és alávaló támadás a császár ellen. Gyönyörűséges, hü mákvirág-alattvalók azok, a kik olvasni szeretnék az ilyesmit.

Kisimitotta az összegyűrt, eltépett plakátot, a melyről Forgách bámulva olvasta:

„Leopoldo! sis Caesar et non Musicus, sis Caesar, aut non Jesuita!“ (Lipót, légy császár és nem muzsikus, légy császár és nem jezsuita.)

— Hisz latinul van. Ki tud közületek latinul? Tartsa föl az ujját . . . Tehát senki . . . Ha ugy sem értetek belőle egy kukkot sem, mi értelme van a ribilliónak?

— Az igaz! — hagyták helyben az emberek, zavarukban egymásra pillantva.

— Nem igaz! — sivitotta valaki hátulról — mert a kapucinusok harangozója tud. Ha valamelyikünk elfut érte, az nekünk azon melegiben lefordítja.

— No, hiszen jól jártatok volna vele, — ijesztgette Forgách a tömeget. — Tudjátok-e, mi a falragasz tartalma? Felségsértés! Ki meri vállalni, hogy felségsértő iratot szívesen olvas? Lássuk, ki az a bátor dalia? Ugy lármáztok, mintha nem volna börtön, poroszló, kinzószer-szám, meg akasztófa a felségsértők számára. Melyiteknek van szüksége ilyen kényelmes uri szállásra? Kinek kell jó szoros karperec? (Itt a két csuklóját egymáshoz téve mutatta a bilincset.) Hát deresre melyiteknek vásik a foga?... S melyitek kívánkozik olyan magasra, hogy szelek kerekedjenek táncra a halandó porhüvelyével?... A kinek kedve van rá, csak szóljon az

eszem-adta . . . Éppen erre tart az őrzárat . . . Álljon elő, a ki — mint a likas mogyoróval, — annyit sem törődik a becses életével?

De bizony senki sem állt elő. Forgách furcsa biztatására, s még inkább az őrzárat látára ugy elszéledt a tiszteletre méltó gyülekezet, mint pelyva a szélben.

Ketten maradtak. Forgách megragadta a Klárika kezét s mosolygott. A leány is önkénytelenül követte példáját. Csakhogy az ő mosolya, mint a hogy a földből kifelé igyekeznek a violák, belülről eredt, a szívből jött, míg a gróf annak örült, hogy nagy csávából szabadította ki a jó barátja hugocskáját.

— Csak semmi költői tulzás, semmi meghatottság Klárika! Remélem, nem tűnik föl hősi színben a föllépésem.

A leány a fejét rázta.

— Ne féljen, nem teszem meg életmentőmnek. Köszönöm, hogy pár pillanattal megelőzte az őrzáratot. Így valamivel hamarább véget ért a szorongattatásom. Igaz, hogy ön nélkül is véget ért volna, mert a fátum és az őrzárat már utban volt. Ám ha nem vetődik erre, s ha az őrzárat másfelé veszi utját, akkor sem lett volna bántódásom . . . A csöcselék gyáva . . . A hogy volt bátorságom a falragaszt tiltakozásuk ellenére letépni, lett volna bátorságom azt összegyürni és a szemük közé vágni . . .

A karcsu, gyöngé kis alak szinte magasabbnak tetszett, a hogy így beszélt.

— Mikor a gróf ur megjött, akkor már a tömegben volt pártom s voltak barátaim . . . Mert mint az áprilisi időjárás, oly változó a nép kedve . . . De azért nagyon megörültem, hogy megpillantottam . . . Most pedig mon-

dok valamit, ha megigéri, hogy nem nevet ki érte. Sokat kinzott Gáspár a római mitológiával. Marsot, a hadak istenét, soha sem tudtam elképzelni. Mióta a gróf urat lóháton láttam, azóta el tudom.

Forgách arcán a kielégített hiuság kérdésére futott át, mintha a szája körül s a szeme gödrében pávatollal csiklandoznák. Tekintete végigsiklott a finom törékeny kis babaalakon s szeme — egy pillanatra csak — a római cirkuszon azon fölnyitott ajtócskájához hasonlított, a melyen az éhes, nyugtalan, vérszomjas fenevadakat az aréna homokjára bocsátották.

A kis leány szüziességével megrázkódott e különös tekintettől. Megbánta, a mit mondott és nagyon elkomolyodott . . .

Forgách nem tudta, mi megy végbe a kis leány lelkében. Érezte mégis, hogy más, hüvösebb régiókba kell terelni a beszélgetésüket.

— Jó napom van ma. Alig másfél órája a bátyjával is találkoztam.

Klárka egész valója tartózkodóbb lett.

— Mondta, hogy a gróf urhoz készül.

Hamvas, friss arcocskája újra mosolygott; de a szeme komoly maradt. Lassankint szükszavu lett, s mire közel jártak a bátyja lakásához, csöndesen, szinte megnémulva lépegetett Forgách oldalán . . . A gyönyörű szénfekete paripát a városi szolgáló jó borraivaló reményében kantárszáron utánuk vezette.

Klárka hallgatagsága Forgáchra is átragadt. Bármennyire szerette is a szép és fiatal nők társaságát, ezuttal esze másutt járt.

A holnapi ebéden. Hogy fog lefolyni? Kégyes lesz-e hozzá a császár? . . .

IX.

A császárné ebédjén.

A tábori élet fáradalomához szokott Forgách korán kelő volt. Ha reggelig tivornyázott is a barátaival, félhat óraker már télen-nyáron kilovagolt.

Ma azonban a szokottnál is korábban fölserkent. A mit se párbajnál, se szerelmi légyot-ton, se csaták tüzében nem érzett: izgatott volt, nyugtalan.

Mint a magyar király játszótársa, gyermekora óta az udvarnál nevelkedett. Az udvari élet levegőjéhez tehát hozzászokhatott. Izgatottsága nem is lámpaláztól eredt. Éppen mert járatos volt a Burg rejtelseiben, azért tudta fölfogni meghívatása értékét.

Élete, a mely — mint a hegyi utak — eddig is könnyű, sőt merész emelkedéssel föl-felé vitt, a mai nappal fordulóponthoz ért. Ettől fogva már nyilegyenesen visz föl a nagyra-vágyás és férfidicsvágy hó- és jégrégiójába. Oda, a hol megfagy a sziv, a hol a völgyek kedves növényvilága meg nem él; de messzire ellát a szem és sok minden terül el az ember lábánál.

Két szál tövig leégett viaszgyertya füstölt a szobában, annak fényénél nézegette, forgatta a meghívót.

Igen, ő volt az, Forgách Simon gróf, a ki hivatalos a császárné asztalához.

A császárné ebédei kedvesek és fesztele-nek. De abban, hogy kit szabad meghívni, a spanyol etikett ez ebédeknél is kérlelhetetlenül megvonta merev korlátait. Még miniszter sem

ebédeltetett a császárnénál, ha nem volt egyuttal kardinális. Már pedig Forgách a miniszterségtől is távol állott, nem hogy a piros bibornoki kalaptól.

Rejtélylyel volt dolga, megfejthetetlen titokkal. Akárhogy törte a fejét, nem jött a nyitjára.

Az öltözködésnél hasznát vette a Klárika írott utmutatásának. A katonák egyenruhája nem udvarképes, kivéve a huszáruniformist. Hogy annak miért kegyelmeztek meg, élő lélek annak nem tudná a magyarázatát.

Az utmutatás szövegét figyelmesen olvasva, Forgách uram rájött, hogy bár ne kegyelmeztek volna meg annak sem. Mert micsoda maskarát csinált a szertartásmester a festői nyalka honi viseletből! Derékon felül — tehát a süvegét, a sujtással kihányt dolmányát, a panyókára vetett mentéjét — meghagyták udvarképesnek. Ellenben derékon alul térdnadrágot, selyemcipőt parancsoltak rá.

Áldotta is magában még az apja lelkét is az elmés németnek, a ki ezt így szerencsésen kifundálta. Eszébe jutottak a görög rege centaurjai, a derékig emberforma, a derékon alul lóforma szörnyetegek.

Ő bizony bolondot nem üz magából. Százszor inkább a kamarási ruháját veszi föl.

Ezuttal a császár nem kinezta fájós térdét a puszta kövön; beérte a puha bársonytérdeplővel. Templomi zene sem volt a gyász miatt.

Mikor mise után a menet szép sorjában visszatért, egyikük sem sejtette, hogy ma még (és sokkal ijedtebb arccal) felcihelődnek s a kápolnába mennek mindannyian . . .

Az ég beborult. Nehéz, fekete felhők szaladoztak rajta. Olyik felhő rőt színű volt, mintha tűz égne benne; mások sápadtak, ólmosak, szinte fehérek; valóságos jégbattériák. Némelyiknek mintha füst szakadna az oldalából.

A fölzavart, vésztojósló égbolt visszfényre ráesik a földre. Utcák, házak, ablakok, maga a fényes menet, komorabbakká válnak a rembrandti világításban.

Éles szél sivit. Megbolygatja a kalapok structollát. Fölborzolja a csipkét. Emelgeti a nehéz spanyol köpönyeget. Megcibálja a hölgyek haját. Megtépázza fátyolát. S mint a kinek tanult mestersége, végigsimogatja hideg ujjával a titokban viselt vékony, francia fehér selyemharisnyákat.

A grandezza nem engedte, hogy Lipót az idővel törődjék; de az udvarhölgyek ruháikat féltve, lopva föl-föltekintgettek.

Egy-két kövér esőcseppen kívül egyéb baj nem történt. A menet, a melyet visszafelé a császár — mint páva a farkát — hosszan maga után huzott, baj nélkül beért a lépcsőházba.

Az enyhe, szinte tavaszias levegő nyomasztólag nehezedett Forgáchra. Nemcsak azért, mert András-napkor teljesen szokatlan; de azért is, mert előtte való nap dércsipte veszekedett hideg idő járta.

Lipóton is meglátszott az erős légköri hatás. Halvány, rosszkedvű, a rendesnél is fáradtabb volt. Allonge-parókáját a szél ugyancsak megtáncoltatta . . .

Jóval hat óra előtt lépett be a császárné előszobájába.

Az előszobában a császárné udvarmestere

fogadta. Az szépen elmagyarázta neki, hogy ki lesz a jobboldali, ki lesz a baloldali szomszédja. A jobboldali: hölgy, Aviron báróné. Fiatal és szép. Csodálatos melódiák rejtőznek benne, mint a flórenci hegedűben. De — természetesen — csak művészkézbe való.

— Hát ezt mi lelte? — tünődött Forgách.
— Reklámot csinál a szomszédnőmnek.

Kiváncsiságát azonban az udvarmesteri óda fölkeltette. Ekként kitaníttatván, hogy jobbról, balról kik lesznek a szomszédai, sovány, vereshaju, szeplős lakáj vette gondjai alá.

— Jőjjön, excellencia!

A vörös fickó mindenütt előtte ment, a fogadó szoba ajtajáig. Forgách még egy futó pillantást vetett a tükörbe, teljesen rendben van-e az öltözéke?

A lakáj biztatta:

— Nézegesse csak magát bátran, excellencia. Van időnk. Ráérünk . . . S ő is mustálta a gondjára bizott gavallért, a kinek egész nivoltából régen kiolvasta, hogy (mint a legtöbb magyar ember) le engedi a gyapját nyirni, ha tud bánni vele.

Szeme a Forgách tászlijába szurt gyémánttűn akadt meg. Nem is volt csoda. Lizának, a kit a kis déltiroli faluban otthon hagyott s a ki szivszakadva várja, a mig egy kis vagyonna tesz szert a legmagasabb szolgálatban, nincs tüzesebb, tisztább, ragyogóbb szeme, mint ezek a kövek . . .

— Excellencia, udvari gyász van. Engedje figyelmeztetnem, hogy ékszert viselni nem szabad. Még maga a császár sem visel . . . Így ni . . . Nálam biztos helyen lesz . . . Megkapja ebéd után . . .

Mikor ezt mondta „így ni“, hosszú ujjai-

val ügyesen és könnyedén kivette a tűt, a hogy suhanc kertészlegény korában kihuzgálta földjéből a fiatal zöld hagymát.

Forgáchot mulattatta ez a szemtelenség.

— Az ám. A gyászról megfeledkeztem. Tartsd meg e csekélységet, gyöngyömadta, ha már ugy is a kezedbe fogtad.

A lakáj csak elhült. Tiltakozni akart, hogy öt egy csiribiri kamarás tegezni merje, de a hanyagul odadobott fejedelmi ajándék százszorosan lenyomta boszuságát. Csak azt ne mondta volna az ajándék tetejébe az idegen ur, hogy „ha már a kezedbe fogtad . . .“ Ez a megjegyzés átjárta a szivét, mint a kés. A viaszgyertyák fényében villámló gyémántok látása azonban enyhítette fájdalmát s a haragos feleletet, a mely már a száján volt, mélabus szemrehányássá változtatta.

— Excellenciád gavallér. Hanem az udvari lakájok állásáról — ugy látom — téves fogalma van. Grófok és bárók is akadnak közöttünk, tudja meg, excellencia.

Ki akarta nyitni az ajtót, de Forgách nem engedte. Olyan kedvében volt, a mikor az ember szeretne mindenkivel barátságban és békében élni . . . De meg csipkelődő volt a természetete.

— Locatelliről tudom, hogy gróf és a főszakácsról tudom, hogy báró. Igazi báró. Még ön előtt is nyitva van az ut. Nem kétlem, hogy egy kis szerencsével eléri a hét- vagy kilencágu koronát . . . Nézze, a csuklómon is aranylánc fityeg, tehát ékszer. Igazán boszantó. Az udvari gyászra való tekintettel, ugy-e, megszabadít tőle? Ne tűnődjék, gyors elhatározások embere. Sülyeszsze el egy-kettőre. Sohse

szerénykedjék . . . S most, a radnai szüze, nincs több ékszer rajtam. Egy amulett a nyakamon, pirulva sugom meg, az ingem alatt. Hogy vegyem le onnan? Oh! Jérum, ugy-e nem lehet? De vigasztalódjék, tiz birodalmi tallért sem ér, oly vékonyka a lánc. Ha odaadnám, akkor sem telnék sok öröme benne. Hát inkább csiklandozza föl álmából szunnyadó nagylelkűségét . . . Mondjon le róla . . . Jó? . . . És most — nyissa ki az ajtót.

A császárné ebédlőjében száz viaszgyertya égett. Ragyogott is minden zege-zuga. Csupa fehérség benne minden. Fehér a mennyezet, kristályüvegből való a csillár, fehér a kandalló, fehérek az ajtók. A nehéz ezüst virágtartók telistele jácinttal, szegfűvel, violával, gardéniával; csupa fehér virággal.

Mint a frissen esett hó, oly fehérek az udvarhölgyek is, a kik a válogatott kis számú vendégeket maguk szolgálják ki. Gróf-, báró- és hercegkisasszonyok hordják körül a tálakat és töltögetik meg a poharakat. Nem csoda, ha Forgách a hetedik égben képzelte magát, gyönyörűséges hurik között.

Ebben a fehér teremben, fehér asztal körül, sötét spanyol ruhában öltözött urak és hölgyek ülnek. Az asztal közepén a császár és a császárné egymás mellett; a császártól balra a menyé, a császárné balján a trónörökös. A pápai nunciuson, Mansfelden, meg Liechtensteinen és a császárné udvartartásának tagjain kívül csak Salm herceg és Forgách voltak ott. Mind a kettő József bizalmasa és játszótársa.

Udvari cselédnek se hire, se hamva. Lehet, hogy ott sűrögtek-forogtak a spanyolfal mögött és sorfalat állottak az ebédlőtől le a kony-

háig, de látni nem lehetett őket. A mely körülmény végtelenül bizalmassá, meleggé és bájossá tette a lakomát.

Mintha ebben a langyos, virágillattól terhes üvegházi levegőben egy kicsit Lipót is fölengedett volna, a császárnéval s a menyével barátságosan és sokat beszélt. Az ételekhez azonban hozzá sem nyult és a szokottnál is kevesebbet ivott.

Forgách a szomszédnőjét mulattatta, de nagy óvatossággal. Ugyszólván az ajkak mozgásából, az arcjátékból értették meg egymást, ő felségeik jelenlétében oly halkan társaloghattak.

Fácánsültet hordtak körül s a kedves fehér Hébék montferati bort töltöttek hozzá, a császárné kedves italát.

József fölkel, meghajtotta magát a császár előtt s poharát pár szóval egészségére üritette. Mindenki fölállott, még a hölgyek is, Lipótot, a háziasszonyt és a menyét kivéve. Lipót föltett kalappal hallgatta meg a fiát és mikor szavait bevégezte, a fejével bólintott. Ez volt a válasza s a köszönete.

Hogy ő felsége a helyett, hogy a parókás fejét megbiccentette volna, a fejével barátságosan bólintott, az időjósok ezt kedvező jelnek vették. S mind, a kik ott voltak, verőfényes szép napokat jósoltak a kibékülésből.

A kibékülésből? Forgáchnak nem volt ideje e szó értelmét latolgatni. Aviron báróné odasugta neki:

— Meg van pecsételve a békelakoma.

Forgách egy hajtásra kiitta a poharát. Mindjárt tele is töltötték. Parányi kéz, könyökig meztelen kar villanását látta, veszedelmes közel-

ségben a fejéhez s erős pézsmaillatot érzett . . . Valódi kinszenvedés, hogy nem volt szabad hátrafordulnia. Minden vére a fejébe szaladt. Bánatában a szomszédnőjéhez fordult:

— Békelakomáról beszél, báróné s megjegyzéseket hallok a békekötésről. Hát volt háboru is? Kik között?

Aviron báróné fürkészte, nem üz-e belőle bolondot ez az ember? Nem tudna semmit, vagy csak tetteti magát?

— Mintha nem tudná! Ezentul egyetlen Habsburg császár sem fogja életében királylyá koronáztatni a fiát. A mi jó öreg császáruk is megbánta már.

Ha nem ülne ily fényes társaságban Forgách uram, ősi magyar szokás szerint megvakarta volna a fejét, ez a felelet olyan zavarba hozta.

Eszébe jutott sok minden: József elhuzódása az atyja környezetétől, egy-egy kiszalasztott éles megjegyzése; elégedetlensége az ügyek vitelevel.

Lipót tekintete, mely hidegen és büszkén kóválygott a társaságban, véletlenségből éppen most rá szegeződött. Ez kihozta sodrából. Tüzesen védelmezte Józsefet. Nincs szófogadóbb, engedelmesebb fiu nála; előre fázik az uralkodás gondjától, nemhogy siettetné.

Aviron báróné gunyosan rápiritott:

— Könnyü védelmezni a leendő császárt... Védelmezze inkább az elhagyottakat és a szegényeket. S a mi fő, ne tüzeljen ugy. Sokat elnéznek ugyan ő felségeik a magyar urak . . . hogy is mondjam csak? vérmérsékletének, de mindent még sem . . . Menjen egyszer végig júniusban az erdőszélen . . . A letaposott kakukfű

illata érzik mindenfelé. A kakukfütől tanulja el, hogy kell e körben nem elmondani, nem is elsuttogni, hanem észrevétlenül „kilehelni“ a szavakat . . .

Forgách orrát megszurta a leckéztető hang.

— Nehéz tudomány. Félek, hogy soha sem tanulom meg. A kakukfü arra szolgál, hogy a templomok lépcsőjét és az utcákat behintsek vele. Nem nekem való mesterség. Velem ugyan senki utját be nem hintik. Letapostatni pedig magam nem engedem. Még a legtakarosabb női lábacs-kától sem.

Tüntetőleg a másik szomszédjához fordult és tudomást sem vett a bárónéről.

Hanem az nem hagyott neki békét.

— Sohase titkolódzék. Nálam is jobban tudja, hogy a császár és fia között nem volt rendben minden; sőt komoly viszály kitörésétől tartott az udvar. Emlékezzék csak Rudolf és Mátyás viszályára. Nem első eset volna a Habsburgok történetében . . . Szóval, Lipót szükségét érezte, hogy kibéküljön az utódjával. A lakoma után eltűnik a félreértés, mint a tavalyi hó. S önök ketten Salm herceggel, statiszták voltak a mai kibékülési szindarabnál.

Forgách abbahagyta a balszomszédja mulattatását.

— Statisztát méltóztatott mondani? . . . Mindig elevenbe talál, — azzal ujjal neki esett a másik szomszédjának, a vipera nyelvű Avironét hadd egye a méreg.

Bizony nem ette. Kedélyesen alkalmatlanodott Forgáchnak tovább.

— A francia háborúnak lesz egy jó oldala. A francia nemesség szinevirágával vere-

kedvén, önökre is ráragad talán valami az ő finom lovagiasságukból.

Forgách egy darab ananászszal bajlódott.

— Bizony ránk férne — mondta hidegen.

A báróné vállat vont.

— Miért vonogatja úgy a vállát, „fehérkaru Hére asszony“ — idézte Homéroszból. — Olyan haszontalanság, a mit mondok?

A montferati bor izlett; mint hogy a báróné nem felelt, újra lehajtott egy pohárával vigasztalásul. Az udvarhölgy ismét teletöltötte. Ezuttal a karja nem ért hozzá véletlenül. Csak a fiatalsága, szépsége, lehajló, nyulánk alakjának veszedelmes közelsége csapta meg Forgáchot, forró nápolyi szél módjára. A bájos töltögető tudniilik nápolyi volt, szenvedélyes olasz típus.

A „fehérkaru Hére asszony“ ezuttal észrevette a játékot.

— A császárné ide pillantott. Szedje össze magát, kedves jó uram. Ne gondolja, hogy mert a felséges asszony ájtatos, csak azt látja meg, mikor az oltár gyertyáit egyenkint meggyújtogatják . . . Meglátja ő azt is, ha szép és öntelt férfiak szemében kigyulladnak a sátán gyertyácskái . . . Ha valamit észrevesz, a donna haját lenyirják és őt magát bedugják a kolostorba . . . Ön pedig majd csak a jövő császárnétól fog kapni meghívókat . . . Hanem én aligha leszek akkor a szomszédja . . .

Forgách udvariasan sajnálkozott; kérdezte, mi az, a mi őt esetleg megfoszthatná a bárónő társaságától?

Avironné nyiltan felelt:

— Az uramat József nem szenvedheti . . . Tudja, az udvar élete ilyenkor érdekes. A régi

kegyencek érzik, hogy nem sok idő múlva új kertben más fákra süt a nap. Átvágyakoznak hát oda. Megkisértik áteresztgetni a gyökerüket. Csakhogy az új kert gazdája nem szívesen látja vállalkozásukat. Azok a fák a kedvencei, a melyeket a maga kezével ültetett.

Forgách szórakozottan hallgatta. A kellemes hangját élvezte, nem a beszédét. S mikor a bárónő azt hitte, hogy fölvitte a szomszédját a hegyre s megmutatta neki az eljövendő hatalom minden tartományát, akkor azon kapta rajta, hogy izzó szemét a fehér nyakáról, a fiatal válláról le nem veszi.

Hiuságának ez a győzelem is hizelgett; de arca fagyos, komoly maradt. Egyetlen kacér pillantás a szigorú császárné jelenlétében aláshatta volna a jóhíret. Vigyázni kellett.

— Azokhoz a fiatal, szőke barbárokhoz hasonló ön, a kiket Róma hatalma teljében vendégül látott . . . A fórum, a szenátus, a légiók fölvonulása, a hatalom látása hidegen hagyta őket. A szép római asszonyokért sóvárogtak egyedül . . .

— Bizony én . . . a császároknál mindig jobban szolgálnám a császárnékat. Hiába, a veremben van . . . Az a kérdés, mit kapok a bárónétól a mai nap emlékére?

— Az a kérdés, mit ad?

Forgách újra leküldött egy pohár bort.

— Belzebubra, a mit csak kíván.

— Miért Belzebubra? A toronyszobán kívül, a hová az új korszakot az ön becses személyében ma beengedték, e lángszinü köpenyében járó uraság a palotából számüzve van. Áldozza föl tehát, a mire a legbüszkébb — az aranyszőke bajuszát.

— Szerelmi zálogul?

— Hogy is ne? Németes érzése zálogául!
A császár asztalt bont. Keresztet vet magára.
Vessen ön is . . . mint buzgó katolikus.

— Ezt is tudja? . . . Jól összeszedte hát az életrajzi adataimat.

— Tudja miért? A grófot szemeltem ki kertésznek . . .

— A virágoskert kertészének? Állok elébe.

— Csitt . . . Nem a magaménak; ön fogja Lipót császár egyik kedves fáját — az uramat — átültetni a József császár új kertjébe... Jó?...

S most már, mert pfalzi Eleonóra kifelé indult és így nem láthatta, oly tüzes pillantást vetett Forgáchra, hogy a kis kiszolgáló udvarhölgy kiejtette kezéből a vékonynyaku malváziait mérgében és ijedtében. Még utoljára azzal akart kedveskedni a vendégének. Olasz leány, olasz borral.

— A karját — mondá a báróné. — Apropos! Járatos az udvari szokások utvesztőjében? Tudja-e, hogy a mit a mai ebédre készítetttem, e ruhának az árát önnek kell kifizetni?

Forgách tudta ezt jól, de nem így tudta. Klárika megírta az utasításában, sőt piros tintával alá is huzta, hozzá biggyesztvén: a maskara-bálokban.

— Szeretném — szólt udvariasan — ha a gyönyörű ruhácskára egyik uradalmam rámenne . . . Csakhogy úgy tudom, ez a kedves szokás csak az udvari álarcosbálokra szól. Kizárólag a maszköltözetekre.

A kis bárónő nevetett.

— Azt hiszi, mások nélkül is nem mindig maszkban jár itt minden ember?

. . . Az előszobában a vörös lakáj várta Forgáchot. Gondosan, szinte gyöngéden adta rá a köpönyegét, a miben nem kis része volt, hogy a míg odabent ebédeltek, elszalajtott egy zsidó ékszerészhez, a ki másfélezer forintot adott a gyémántos melltüjeért.

— Jól mulatott excellenca? A kis bárónővel lehet. Helyre egy asszony. Kár, hogy Szepire vetette ki a hálóját . . .

Arcjátékkal mondta el a többit. Szemöldökét lehuzta, szemével hunyoritva vágott egyet, száját tréfásan összecsucsorította.

— Szepi? Ki az? Kiről beszél? — riasztott rá türelmetlenül Forgách, a ki szabadulni akart.

— A mi Szepinkről, természetesen. A kedves, jó Szepieről. Hát kiről másról? A trónörökös . . . ő fenségéről . . . — tette hozzá alázatosan, mikor észrevette, mily tulipánvörös lesz a gróf arca a méregtől.

A zivatar lehütötte a levegőt. A felhők elvonultak. Vékony párafátyol lebegett a háztetőkön. Az utcákon állott a viz. Az ablakokból gyertyafény és mécsesek világa csillogott.

Forgách félig-meddig becsücscsintett.

Nemcsak az erős boroktól csipett be, hanem a szép nők mosolyától, kacérkadásától, a mai nap sikerétől.

Képzelete az eljövendő események nagy területét száguldozta be. — Ragyogó jövő vár rá, ha I. József trónra jut.

Ekként elmélkedvén, ballagott hazafelé, midőn a Burg tövében ismerős házikó állította meg: a Klárikáék háza. Minden ablaka sötét. Vajjon alszik-e?

— Mit szólna hozzá, ha egy kis muzsiká-

val megtisztelném? Akár csak otthon, szép Magyarországon . . .

De honnan vegyen muzsikust? Eső az volt. Bőven hullott a késői istenáldás, de muzsikus nem potyogott le egy szál sem a felhőkből.

A míg így tünődnek, öt sötét alak settenkedett a fal mentében.

— Gyanusak a szenteim — monologizált Forgách. — Valamit rejtegetnek a köpönyegük alatt. De mit?

Azok, a mikor meglátták, meglapultak egy kapu aljában. Forgács egyenesen feléjük tartott.

— Mi járatban vagytok? Kik vagytok héj? Kinek az ezüstjét szorongatjátok oly nagy szeretettel a hónapok alatt?

— Nem lopott ezüst az — szepegett egyikük átkozott rossz németséggel — hanem kisbőgő, cselló, meg klarinét. Cseh muzsikusok volnánk. Egy kis korecsmában a méltóságos udvari komornyik urak mulatnak, azok küldtek értünk.

— Nem fujnátok el nekem is egy nótát?

— Miért ne, jó pénzért? De hol?

— Itt.

Megmutatta a Consbruch házikóját. A cseh elképedt.

— Micsoda? Itt? A Burg közelében? Mindjárt bevinne az őrség. Tetszik tudni, udvari gyász van. Máskor egész Bécs zeng-bong a muzikaszótól s most hallgat, mint a néma kutya.

— Néma kutya? Na, ennél szebb hasonlatot is találhatnál. Tiz aranyért csak megteszitek? Fényes, új aranyak, ma kaptam a császártól.

A kisértés, valljuk meg, nagy volt. Tiz arany tengersok pénz. Ha jön az őrség, elszel-

nek. Lehet, hogy nem is jön. S végtére, ha hurokra kerülnek, ez a bőkezű nagyur, a ki magától a császártól szedi föl a salláriumot, majd csak kiszabadítja valahogy őket.

Forgách észrevette, hogy a kőfal inog, mindjárt bedől. Kivette az aranyait s szeliden megcsörrentette.

Az aranyak e lány zenéje a muzsikusokat megvadította. Forgách intésére elszántan odaállottak a Consbruchék ablaka alá. S valami érzelgős német dalba fogtak. Hanem a szemük úgy járt jobbra-balra, mint a szövőszékben a motolla. Azt lesték, mikor fordul be a rettegett fegyveres erő, a ki őket beviszi.

Klárika ablaka sötét maradt. A széleskedvű Forgách a német muzsikához magyar dalt dudolt.

„Ki tanyája ez a nyárfás?
Be sem hallik a kurjantás.
Vagy alusznak, vagy nem hallják,
Vagy hallani nem akarják . . .“

Mintha csak hívták volna, csakugyan jött az őrség. De nem a nyimnyám polgárőrség, annak a Burg tájékán nincs keresni valója, hanem az udvari zsandárok őrzárata. Mindegyiknek lámpás volt akasztva az alabárdjára. A kis fénypontok ide-oda röpködtek, mint Szentjánosbogarak nyáron az erdőben.

A muzsikusok szétzavart tücsökhad módjára szétugráltak, Forgách meg kihuzta a kamarási koszperdjét.

Az őrzárat vezetője rávilágított Forgáchra. Az aranykulcsát látva, tisztességtudóan figyelmeztette.

— Az udvari gyász még nem telt le.

— Én idegen vagyok, nem tartozom tudni. Mi közöm hozzá? Hol az eltiltó rendelet? Irásban akarom látni, a ki lelke van . . . Különben is nótát, meg csókot félbeszakítani istentelenség . . .

A koszperdjével ott piszkált az őrvezető orra közelében.

Az még csak meg se mozdította az alabárdját. Nagy hidegvérrel válaszolt.

— Nem szeretném a kamarás urat beki-sérni. Látom, ragyogó kedvében van . . . Kérem a fogpiszkálóját . . .

— Majd ha fagy . . .

Bizony megesett volna, hogy Forgách Simon grófot, ő felsége altábornokát, győri parancsnokot, Borsod vármegye örökös főispánját megrohanják, kardját a kezéből kiverik, sőt — uram bocsáss — csendzavarásért bekisérik Bécsnek városában, ha az egyik vitéz, a ki a svájci udvar följáróját őrizte az este, meg nem rángatja az őrmester kabátja ujját.

— Őrmester uram, bakot ne löjjünk. Ez az ur ma vendége volt a császárnénak.

A mire a derék őrmester majd hanyatt-esett ijedtében. Azt sem mondta befellegzett, úgy eleblábolt a dárdásaival . . .

X.

Egy ballet.

— Anyóka készülj — biztatgatta Con-sbruch Gáspár a hugát — el ne késsünk vala-hogy.

Klárrika már készen volt. Tetőtől-talpig halvány lilába öltözött. Kalapja, cipője, öve,

napernyője, keztyűje és az elmaradhatatlan ridikülje csupa lilaság.

— Hát a rózsáid?

— Nem tüzöm föl.

— Kár értük, nem sajnálsz?

— A rózsákat, vagy a ki küldte?

— Azt is, a ki küldte, mert derék, jó fiú; de a rózsákat is. Elhervadnak.

— Sohse sajnáld egyiket sem. A rózsákat friss vízbe tettem, a hőségben, porban a keblemen hamarabb elfonnyadnának. Rosenbergnek meg jobb, ha nem bolonditom. Nem szeretem és soha sem fogom szeretni.

A finom, törekeny babaalak olyan határozottan mondta, hogy Consbruch szomorúan lehorgasztotta a fejét.

Anyóka föltámasztotta a bátyja fejét, hogy szemébe nézhessen.

— Kis csunya bátyám, miért akarod minden áron, hogy férjhez menjek?

Consbruch sóhajtott. Az utóbbi időben sokszor meghányták-vetették ezt a kérdést. Klárka, mióta nem láttuk, eladó lány sorba jutott; de hasztalan próbálkoztak meg vele a legények. Mihelyt szerelmi vallomással állottak elő, rögtön kiadta az utjukat. Sok, sűrű sóhajlásuk még csak egy elszabadult hajfürtöcskéjét sem ingatta meg, nem hogy őt magát.

Hogy egyre-másra adogatta a kosarat, arról igazán nem tehetett. Senkit sem biztatott, senkit sem bátorított, inkább kitért az udvarlónak, sem hogy csalogatta, édesgette volna őket. De hát az akácfa virága sem csalogatja a méheket, mégis eltalálnak hozzá messze földről.

Két év óta kicsit megnvult, megsűrődött. Az arca halványabb lett, a szemei nagyobbak, ra-

gyogóbbak. Nyugodtabb, csöndesebb, zárkózottabb lőn egész valója. A régi gondos, figyelmes kis gazdasszony volt ugyan még most is, de hangos vigása nem vetette föl már a házat.

Uralkodott magán, tudta, hogy a bátyja ügyel rá. Mindenki elől el akarta rejteni, hogy szerelmi bánata van. Holott, nincs az a színészi képesség és nincs az a sűrű fátyol, a mi azt eltakarhatná.

A találkozás után, mikor Forgách kiszabadította a csöcselék kezéből, harmadnapra megtudta, hogy a magyar gróf házas ember. Ez mennykőcsapás volt; de külömb annál, a mely az aranygyapjasok ebédjekor a Burgba beütött. Az csak a selyemkárpitot perzselte pár helyen össze; ez megégette a szivét, egész életét.

A háboru kitört, Forgách a Rajnához ment, nem találkozott többé. Bátyja, a ki sokáig nem vett észre semmit, híreket hozott róla. Az ő hőse ott is győzelmeket aratott. Asszonyi híreket is hallott félfüllel Consbruch, párbajról és irgalmatlan dőzsölésekről, hanem azokat szépen magának tartogatta. Miért rontaná a legkedvesebb barátja jó hírét? És miért oktatna ki egy ártatlan, harmatlelkü leányt az élet csufságaira?

Később, mikor Klárika végzetes szerelmének a titkára rájött, keservesen megbánta ebbeli mulasztását. Már akkor minden rosszat elmondott róla, hogy kiverje a huga fejéből. Hanem csak úgy járt vele, mint a kertész a szőlőkaróval. Minél nagyobbakat üt a fejére, annál mélyebben furódik a földbe s annál keményebben áll. Minden gyalázó szava, ártó szándéka hátrafelé sült el. Egyszer Klárika világosan megmondta:

— Hát csak nagy gonosztévő az a For-

gách? Lehet! Bár egy kicsit későn jössz rá. Hanem, ha hetvenhét gonosz lakik is a lelkében, nem adnám a kisujját száz erényes Rosenbergért . . .

Consbruch Gáspár elképedt. Rosenberg gróf a kedvence volt. Ugy nézett a hugára, mintha nem ismerné. Hogy anyóka így megvaduljon, azt soha sem hitte volna.

Az idő nagy orvos. Begyógyít minden szivsebet. Két év óta nem találkozott már Forgách Klárikával s még évek mulhatnak el, míg hazakerül. A spanyol örökösödési viszály hosszúnak ígérkezik. Hátha a gróf elesik ily hosszú idő alatt? Ellövik a fél lába szárát s akkor nem ül többé oly délcegen a lovon. Valami jótékony mocsárláz úgy elsárgítja és elhervasztja, hogy a tulajdon édesanyja sem ismer rá. Vagy megszökik valami szenvedélyes spanyol táncosnóval.

Consbruch reménykedése szerint mindez még megtörténhetik.

A Burggal szemközt magas, rengeteg faházat építettek. Az volt a szinpad. Nézőtér, páholyok: a Burg ablakai.

Az udvar a császárné lakosztályából nézte végig a nagyszerű látványosságot. Hogy még jobban hasonlitsanak a páholyokhoz, bibor- és aranyszövésű szőnyegek függtek az ablakokból. A császári pár feje fölé baldakint feszítettek.

Consbruchék kis hijja, hogy el nem kés-tek. Annyi idejük volt csak, hogy lélekszakadva fölsiettek a számukra kijelölt akblakba.

Rosenberg gróf várta őket. Magas, sovány, fekete férfi. Az arca szép, de ideges s korai barázdák voltak rajta. Sárga rózsákat tartott a kezében.

— Odakinálom magának — suttogta

mély meghajlással — a féltékenységet. Engem már halálra gyötör ez az indulat. Minél hidegebb hozzám, annál féltékenyebb vagyok. Mert bizonyára van valaki, a kinek kedvéért eltaszit magától.

Klára tréfával igyekezett elütni a dolgot.

— Kedves gróf, maga önhitt. El sem tudja képzelni, hogy leány, ha csak valakinek le nem kötötte a szívét, ellenállhasson önnek.

Rosenberg a fejét rázta.

— Engem nem vezet tévutra. Hónapok óta a vadászkutya kitartásával keresem a szerencsés vetélytársam nyomát. Ha megtalálom...

Szeme vadul forgott, szép arca eltorzult, keze, a melyet könnyedén a kardja markolatán tartott, reszketett fölindulásában.

Klára bátyja tekintetét kereste, hogy ott találjon menedéket; de Gáspár a szinpadra nézett. Biborpiros hajón, fehér ruhában, ezüst kürtösen jött a Hir. Az evezősök török rabszolgáknak voltak öltözve. A hajónak nemcsak a teste, de a vitorlája is mind piros volt, mintha velencei alkonyat lángolna rajta. A Hir üdvözlőbeszédet tartott a császárnéhoz, miközben a hajó belsejéből halk, olasz muzsika hallatszott. Consbruch egész lelkével odafigyelt. Klára és Rosenberg akár polkát táncolhattak tőle.

A leány leült, ruháját eligazgatta és ő is a szinpadra nézett. Rosenberg felkönyökölt a szék karfájára, úgy suttogott a fülébe kegyetlen dolgokat.

— Ha tudnám, hogy ki a szive királya, fele annyit szenvednék. Az ellenség éles szemével vizsgálnám arca minden vonását. Mi az, a miben tőlem különbözik? Fürkészném a lelkét:

a maga leigázására, mily rendkívüli képességei vannak? Mert lelket csak a lélek tulajdonságaival lehet fogva tartani. Nem nő, csak nőnemű teremtmény, a kinek csinos férfiarca egymagában elég.

Klára intett, hogy már elég volt a beszédből.

— Jaj de szép!

Ez a fölkiáltás a ballet első részének szólt. Négy lovascsapat jött a négy elemet jelképezve.

Elöl lovagolt ezüstben és kékben a vizet jelentő csapat.

— Schultzbach! No, ennek a kedvéért aligha hagyta volna otthon a virágaimat — sugta Rosenberg gunyosan, Neptunt jól szemügyre véve. — Takaros kis pupja van.

— Inkább a hátán, mint a lelkén viseljen pupot — jegyezte meg Klárika csipősen.

Azután a föld csapatja jött. Ruhájuk fakó, mint az őszi szántás és zöld, mint a kizsenült vetés. Utánok elefántok huztak egy óriás kordét. A kordé csodaszép kertté volt varázsolva. A Hesperidák aranyalmája mosolygott ki a lombok közül. Mada-ak énekeltek, források csobogtak s tisztán hallatszott a bogarak zümögése.

Az egyik elefánt hátán égszinkék toronyban énekes ült. Tüzes spanyol románcot énekelt a római királyné tiszteletére.

— Ah, a lantos! — kötődött Rosenberg. — Elég csinos a lárvája. — A hangja is türehető; de ez az ábrázat és ez a reszkető nyivákolás az én kis Kláram fejét aligha csavarta el . . .

Klára nem szólt, csak elbujt a kiterjesztett legyezője mögé.

Jöttek a levegő-vitézek, a szivárvány színeiben pompáztak. Maga a levegő szelleme egy sárkánykigyó hátán ügetett. Harminc griffmadár szájában égő fáklyát tartott. A kocsi fölött szédítő magasan szivárvány; rajta egy citerás gubbasztott, félve, hogy fölborul és kár esik a becses testi épségében. Olasz dalokat pengetett, énekelt is hozzá.

Rosenberg a kezével legyint.

— Ez sem „ő.“ Ha tetszett volna valaha Klárikának, most kiábrándulna belőle, fogadom. Teve hátán nem ülhetne gyámoltalanabban csimpánz, mint a — beismerem — nyaktörő iven, e gyászvitéz . . .

Klári erre sem válaszolt.

— A tüzlovagok! — hangzik mindenfelől s az utcán ácsorgó tömeg szíve szerint csodálkozik.

Vörösruhás lovagok poroszkálnak be a színhelyre. Kezükből ezüstkalapács. Olyanok, mintha égő ház fényében fürödtek volna meg. A szekérről lángnyelvek csapkodnak az égi, de még csak meg sem pörkölve, vigan kuksol a tűzben egy hatalmas salamander. A salamander nyitott szájából sistergő rakéták, vonagló tűzkigyók, szétpukkanó görögtüzek és csillaghulláshoz hasonló szikraesők szabadulnak ki. Jött az Etna is. Bár hányt a látát és a hamut, Vulkan feketesárga köpönyegben hidegvérrel ült a nyilásán. Harminc félszemű óriás zárta be a tüzek csapatját. Másfélfontos ezüstpörölyt pörgettek izmos markukban.

Klárika tapsolt, Rosenberg megint csak odaférfkőzött a rózsás fülecskéjéhez.

— Vulkán úgy ül, mintha szepegne, bár a bicegést jól utánozza. Ha lebukik, a valóságban is sánta lesz . . . Nem, nem ő az, a ki Klárika körül rosszban sántikál. Hát a félszemü kiklopsok? Sajnálni valók, hogy két szem helyett csak egygyel láthatják a kedves képecskéjét . . .

Klárika hátrafordult. A legyezője gyorsabban mozgott. Látszott rajta, hogy untatja is és boszantja is a sok beszéd.

— Hát maga hány szemmel néz rám, Rosenberg? Százzal, ugy-e és mind a száz szemén sárga szemüveget visel? . . . Féltékenységgel pedig ne gyötörje magát . . . Oktalanság féltetni valakit, a ki nem a mienk és nem is lesz az soha . . . Értette, Rosenberg? Soha! Soha! . . . És most nézzük a balletet. Ez engem jobban érdekel a maga beszédénél.

Összecsuksa a legyezőjét, közelebb huzódott bátyjához. A ki finom, hamvas arcocskájára pillantott, nem olvasta volna le róla, hogy e percben szenvedélytől elvakult, dühös udvarlója alatt teljesen elvágta a fát.

Felhők lepték el a szinpadot.

— Most már a szinpadon sem látok, felhők vannak ott is — hallatszott Rosenberg megjegyzése, a ki halványan összeráncolt homlokkal, ajkát harapdálva ült a leány háta mögött.

— Hát még hol nem látsz? — szólt közbe Consbruch; de a feleletet meg sem várva, odaadással váltott titkos jeleket egy takaros, fekete szemü alezredesnével, a ki rezedaszinü ruhában volt és rezedaillesátot árasztott. Az udvari titkár elhitetette magával, hogy az ő kedvéért öltözött így és ez a szín az epedés színe. Már pedig az epedés olyan, mint a szomjuság, egy ideig türi, de azután eloltja az ember.

— Elég világosan beszéltem, — fordult halkán Klára Rosenberghez s maga mégis felhőket lát. Mit nem lát s nem tud még, ha szabad kérdezni? Jobb lesz, ha a szinpadra ügyel, a felhő lássa, ott is eloszlott . . .

Csakugyan eloszlott. Óriás aranygömb gurult lassan a szinpadra, a szinpad közepe táján hirtelen kettévált. Az örökkévalóság temploma látszott. Tizenöt ragyogó öltözetű lovag, tizenöt Habsburg császár alakja lovagolt lassan a templom tündöklő iveri alá. A hadi dicsőség diadalszekere követte őket, rajta Lipótnak, a tizenhatodik császárnak a szobra. A diadalszekerhez tatár, indus és szerencsen rabszolgák voltak láncolva.

Tapsvihar tört ki lent a tömegben. Kendőlobogtatás és nagy brávózás felelt rá az ablakból. Éktelen rivalgás zugott alá a háztetőkről, csatornákról, szobrok és kutak párkányáról, kéményekről, a melyek feketéllettek a kíváncsi és vállalkozó emberek sokaságától. Szájról-szájra járt, hogy most jön a ballet csattanója. A császár már régóta nem ült lóra, helyette József mutatja meg magát lóháton a népnek.

Felhő ereszkedett le ismét a szinpadon; ezuttal gyöngéd, tavaszi áttetsző felhő, a milyennek alakjában Jupiter Io-t hódította meg. Valami előérzettől hajtva, Klári úgy kihajolt, hogy szinte kiesett az ablakból. Szemét a szinpadról egy pillanatra le nem vette.

Rosenberg keserű volt, mint a vad torma.

— Nincs Bécsnek olyan fiatal gavallérja, a kinek az arcán, mint bogár a gyümölcsön, végig ne mászott volna már a dühös, irigy, gyülölködő, féltékeny pillantásom; de az igazit még soha meg nem találtam. Ha megkapom az urfit,

Isten legyen irgalmas a csinos halandó porhüvelyének.

Klárának minden vére a szívébe szaladt. Onnan az arcára ült ki. Egész valója föllázadt a nyers fenyegetésre. Szürke szép szeme villámlott.

— Ne fenyegetőzzék, jó Rosenberg . . . Inkább imádkozzék, nehogy valahol találkozzanak . . .

A felhőből angyalok éneke hallatszott. Hat főur vágtatott ki ezüstcsipkés, gyémántgombos fehér kabátban. Kezükbén ezüst ij. Utánuk József lovagolt nemes apródok rajától körülvéve. Ő is ugyanoly ruhában volt, mint a hat lovag, csak a csipkéje volt értékesebb s a sisakján arany korona fénylett.

Hat hófehér lótól vont diadalszekéren válogatott szép hangu énekesek ültek. A római királyné előtt megállottak és gyönyörű, lágy, epedő dalba kezdtek.

Klára nem látott, nem hallott semmit. A hat hattyulovag közül a legdélcegebben Forgáchra ismert. Szép homlokát még jobban megbarnította a hadviselés fáradalma. Soványabb volt az arca; az alakja — valószínűleg a németes ruha tette — karcsubb, magasabb.

— Nini Forgách — kiáltá Consbruch vigyázatlan örömmel s ugyancsak integetett a daliának, megfélekezve minden ellenséges indulatáról. Ha valaki szemébe mondta volna, hogy még csak egy órával is mily rosszakarója volt, bünbánólag verte volna a mellét.

Klára hátradőlt székében, szíve hevesen dobogott, a lélekzete elállott, a szemét lehunyta, remegve, hogy mire kinyitja, nem tűnik-e el az álmokép?

Forgách volt testestől-lelkestől. Merész

vidám szeme, mint valami aranyos darázs, egyik szép női arcról a másikra szállt. S az igazat megvallva, nem kereste köztük a szegény kis leányét, a kiről a nagy és izgató események sodrában talán el is feledkezett.

Hanem megismerni megismerte. Ezüstsisakját levéve, oly lovagias hódolattal köszönt neki, hogy mindenki odanézett.

— Ah, a zshivány! — nyögte Rosenberg tuláradó keservében, látva, mily hatással van Klárára a magyar főúr váratlan megjelenése. Ő hát az, a kit hiába kerestem eddig s a kit a beomlott sirokból is kiástam volna? Ő a szerelmesen titka? Nagyon szép legény; híres és gazdag... párbajhős... A leendő császár bizalmasa. Csak egy hátránya van: házas ember... Az ő szerelme olyan, mint a lopott ékszer: egyetlen leány sem viselheti fényes nappal, mert hirbe hozza magát... Átkozott!

Klára mindebből semmit sem tudott. Sóhajtás szakadt föl a szivéből. A szeme tele lett könnyel. A szájacskája sirt is, nevetett is egyszerre. Napsütött tavaszi hullámok ragadták tova. S ő lehunyt szemmel, boldogságtól szédülő fejjel rábizta teljesen magát a hullámokra... Csak vigyék... vigyék...

XI.

A dolhai győző keservei.

Károlyi Sándor báró szatmári főispán junius végével Bécsbe érkezett. Dolhánál álmában meglepett és szétugrasztott egy maroknyi

pórhadat, a mely kuruc-hadnak nevezte magát. Másfélszáz kuruc hagyta fogát a csatatéren. Öt zászló és husz fogoly esett a kezébe.

Károlyinak eszeágában sem volt, hogy fölmenjen Bécsbe kérkedni a csiribiri győzelmével, de Nigrelli, a kassai parancsnok biztatta, menjen föl és nyissa föl az udvar szemét, a mely nem látja, mily veszedelmes felhők jönnek a Beszkidek felől.

Junius 21-én, meleg nyári napon érkezett Károlyi a bécsi kapu elé. Anyagi viszonyai nem voltak a legrózsásabbak. Atyja üres erszényt, sőt tetemes adósságot hagyott rá. Pár esztendei kemény munkával, úgy a hogy, rendbe szedte a birtokait, de jövedelem még vékonyan csurrant. Nem igen telt volna fényes bevonulásra.

Lett volna különben bármily vagyonos, Bécsben nem igen fitogtatná. Egyszerű erkölcsű, takarékos főúr létére a hiúságos pompát nem szerette; de meg okos, erős koponyájú ember volt. Tudta jól, a németek étvágyát nem kell ingerelni. Nádasdyt s valamennyi társát, a kit felségsértés büneért lefejeztek, rengeteg vagyonuk adta a hóhér kezére. Hogy roppant birtokuk a fiskusra szálljon s hogy Magyarországon ne keletkezhessenek hatalmas vagyonok, a melyek erőforrásai és táplálói lehetnének a nemzeti függetlenség érzésének: azért kellett szegény gazdagoknak meghalniok.

Hintója nem volt valami ujmódi, de hat szép török ló volt elébe fogva. Néhány nyalka tiszavidéki hajdu szegődött a kíséretéhez. Várnya hozta külön szekéren, begöngyölgetve a zászlókat. Az utca népe nem tudta, miféle szerzet. S ha tudta volna is, uj csapásoknak kellett jönni, hogy az elhalványult kuruc név és az el-

felejtett kuruc zászló újra fölrázza őket lomha közönyösségükből.

Egy éjszakát töltött Galgócon, Forgách Simonnál, a kit a Rajnától a Rákóczi-mozgalmak hírére hazahívtak. Hanem mire lóhalálában hazaért, kiesett a fejükből, mi szándékban vannak vele. Nem törődött vele senki, totaliter ott felejtették részben galgóci, részben gácsi kastélyában.

A nagyeszü Károlyi föltette magában, ha már Bécsben jár, nyitva tartja mind a két szemét. Nemcsak azt nézi meg, a mit önként mutogatnak, hanem meglátja azt is, a mit idegenek elől gondosan rejtegetnek. Ha már a végzet úgy akarta, hogy hazája sorsán itt vessék el a kockákat, ki akarta tanulni kívül-belül.

Előbb végigjárta a befolyásos magyar urakat.

Kollonics azt hajtogatta: koldussá kell tenni Magyarországot, mert nem bírnak a tüzes csikóval, ha zabbal tartják.

Pálffy Miklós, a koronaőr, a jószágaiért jajgatott.

— Fölperzselik valamennyi birtokomat.

Mattyasovszky, a kancellár, a ki tótos accentussal beszélt, kicsinyelte a veszélyt.

— No bizony! Rakóczi fog kikötni hatalmas Habsburg-hazzal? Fogja rövidebbet huzni, irasban adom ki, méltóságos baróm, kedves barátom . . . Mi jut eszibe Francikanak? Kőrishogarka kis alatt, nagy szaga van nekinek, még is . . . Elhiszem, kurucok is fognak kelemetlenek leni . . . Leopoldus Magnus befogja az orát — s vige . . . Akarmicsoda erős szaga van kőrishogarkanak, — jönnek hideg iccakák s felfordulnak szeginykik egytül-egyig . . .

Az ékes magyarság s ez a rövidlátás gyors menekülésre készítette Károlyit a magyar kancellária épületéből.

Koháry István, a bányai végek másodkapitánya még kurtábban felelt.

— Katonaember vagyok, kedves öcsém-uram, nem is konyitok a politikához . . . Azt az egyet látom: sok az adó, keserves a katonabeszállásolás, s protestáns véreinket üldözik. Ebből ménkü nagy bajok lesznek. De én azt már, hála Isten, nem érem meg . . . Szedem a sátorfámat s elköltözöm az árnyékvilágból. Már meg is rendeltem a koporsómat. Meg is hívom a temetésre kedves öcsémuramat. Ugy-e, eljön?

A jezsuiták házához is bekopogtatott. A házfőnök, Hevenessi, magyar eredetű, de Voccabella, a császár gyóntatója irányította a rend politikáját.

Voccabella szívesen fogadta, de az ajtaját nem zárta be kulccsal, mint mikor Bucelini meglátogatta.

Az volt a baj: ő a világpolitika nagy sakk-tábláján játszott, a melynek hatalmas figurái közt — nézete szerint — Magyarország csak szerény „paraszt“-számba ment. Fölkel-e Rákóczi vagy nyugton marad; csatlakoznak-e hozzá sokan, vagy kevesedmagával fog bele a kalandjába; megverik-e a kurucok a császári tábornokokat, vagy ők futamodnak meg: mindez az események számtani eredményén semmit sem változtat. Apró kellemetlenséget és boszuságot szerzhetnek a császárnak, de felül nem kerekedhetnek. Az osztrák háznak nagyobb a történelmi fajsulya. E ház tovább kibírja mindenkinél és mindent kibír. Jobban mondva: mindent és mindenkit kibőjtől . . . Hozzá, közmondásos a

szerencsége. Azért mondta XIV. Lajos: „Lipótól nem félek; de félek a buta szerencséjétől . . .“

E mondásnál azután mindketten nevettek. Vocabella a rend magyarországi házairól tudakozódott. A nyájokról, gulyákról, ménesekről, szőlőkről, szóval a jövedelmekről, no meg mellesleg az iskolákról is, mintha ő azt nem jobban tudná mindenkinél.

— A magyar ügyeknek nincs kocsisa Bécsben — így foglalta össze lótása-futása eredményét Károlyi. — Senki sem ül a bakon. A lovak szabadjára vannak hagyva. Menjenek Isten hírével, a míg föl nem borítják a kast. Hát felborítják.

Majd talán német uraméknál több szerencsége lesz! Hanem azokhoz volt csak nehéz bejutni! Kalapos, tászlis, csattos cipős, koszperdes nagy jó uramékhoz.

Mindenekelőtt Mansfeldnél kilincselte. A „méregkeverő“ három nap várakoztatta meg egymásután. Első nap kiüzent, hagyja nála a zászlókat. Új ezredet kell küldeni a Rajnához, az őt nagyon elfoglalja.

Második nap két óra hosszáig elácsorogtatta, és egy mellékajtón azután elsuttyant a hivatalából. A császár hívatta . . . világosította föl Károlyit a titkár. Mentegetőzni elfelejtett.

Harmadik nap végre magas színe elé engedte a magyar bárót.

Beszélni nem igen hagyta s ha Károlyi mégis szóhoz jutott, szórakozottan másfelé tekintgetett. A legyek sztratégiai vonulását nézte a fehér falon.

Rákóczit leharamiavezérezte, kisütvén, hogy a magyarok különben is a legrosszabb katonának, mert engedetlenek s a legrosszabb tisztek,

mert tudatlanok. Végül tréfásan kérdezte, igazán csatában szerezte-e a zászlókat Károlyi? Mert a rossz nyelvek úgy beszélnek, hogy a zászlók I. Rákóczi Ferenc zászlói s hogy lomtárból és nem a harc mezejéről valók. Notabene ő nem hiszi.

Károlyi szerette volna a süvegét a képébe vágni; de türtőztette magát. Vasakaratu férfi volt s elhatározta, most végigjárja Bécsben — okulás kedvéért — a magyar emberek kálváriáját. Fáradhatatlanul kilineselt tovább. Sőt éjszakánként emlékiratot irt a császárhoz s a miniszterekhez s azt több példányban lemásolta.

Bucelini szívesen látta. Sajnálta, hogy belekeveredett a Rákóczi pörébe, de vele állása parancsolt.

Különben ő is követett el egy csinos kis baklövést. Az ő tapasztalata szerint — magyarázta hévvel — a magyaroknak két fajtája van. Az egyik, a melyik a lázadásokat csinálja. S megél dicsőségből. A másik, a melyik a lázadókat följelenti, ez megél azok konfiskált vagyonából. Csak olyan magyarokat nem ismer, a kik a Habsburgokhoz igazán és érdek nélkül ragaszkodnának. Fatális, de való.

Károlyi csöndes humorral kérdezte, hogy őt magát a gróf melyik osztályba sorolja? A lázadókéba-e, vagy a följelentőkébe?

A kis szürke gróf nem jött zavarba.

— Korai volna az ítéletmondás. A báró ur életrajza még nincs megírva. Sok meglepő fejezet számára van hely benne . . .

Mikor Károlyi az emlékiratot előhuzta dolmánya alól, Bucelini megköszönte s belétekintett.

— Igérem, hogy elolvasom. Nagy gyakor-

latom van ebben. Néhány ezer ily világboldogító emlékirat fordult már meg a kezemen. Higyje el, a kabóca ha egyet ugrik, több az, mint száz okos irkafirka. Mert a kabóca ugrása cselekvés. S cselekedetekből épül föl a világ rendje.

Ezt a mondást Károlyi az elméjébe véste. És járta végig türelmesen, de mindjobban összegyülő keserőséggel a magyar hazafiak kinszenvedésének kalváriáját.

Elülhetett egymaga a fogadóban; senki meg nem hívta, senki nem mulattatta. A gögös osztrák katonák és politikusok háza zárva maradt a dolhai győző előtt. Koháry tisztelte meg egy sovány ebéddel. Akkor is a koporsóiáról, meg a temetéséről való vig elmélkedéssel szórakoztatta szeretett öcseurát.

Tapogatózott, nem juthatna-e el a magyar királyhoz? Fölvilágosították, hogy József még az apjánál is szigorubban ragaszkodik a spanyol etiketthez. Nála az ember a grófnál kezdődik. Még külföldi követ sem juthat be a szobájába, ha lovag vagy báró.

Károlyi nagyot nyelt s gondolt is valamit hozzá; de azt nem kötötte senki orrára. A nyájas fölvilágosítást azonban szépen megköszönte.

A Burg rideg épület volt abban az időben. Károlyi inkább kolostornak gondolta, a melyben barátok laknak, mint a leghatalmasabb uralkodócsalád palotájának.

Homlokzata komor, keskeny, — homlok-ról lévén szó, mondhatjuk úgy is — gondbaborult. Lépcsői szűkek, sötétek. Lépcsőházában se világosság, se aranynak, se márványnak enyhe ragyogása. Mintha a művészet szépségét, bájos

és könnyed formáit szántsándékkal számüzték volna innen. A szobák alacsonyak, némelyiknek fából van a mestergerendája.

Sokkal később, egy szép, vidámlelkű, napfényhez szokott nőnek kellett jönni (Mária Teréziának), hogy rosszul érezze magát az öregi Burg vastag, borongós falai között s fényes fejedelmi palotát ragaszson a mogorva spanyol zárdához.

Károlyi kihallgatást kért a császártól, hogy a dolhai zászlókat legfelsőbb helyen bemutathassa. Ment, hogy magát előjegyeztesse.

Az előszobában csak elbáméskodott, hogy a császár apródai és testőrei — mint akármelyik kaszárnyában a katonák — festett fapadon ülnek.

Puritán lévén, nem ütközött meg ez egyszerűsége.

Hetekig várta, hogy a sor reája kerüljön, a mi különben a spanyol fészesség fénykorában, nálánál nagyobb urakkal, német választófejedelmekkel is megesett. Ott lopta a napot az előszobában, a hol még leülni sem volt szabad. Beszélgetett a szolgálattevő kamarással, nagyokat ási-tott, tenyerével még azt is rejtegette.

A harmadik, ha nem a negyedik héten Forgách is fölkerült Gácsról. Magyar érzése föl-lázadt, mikor Károlyi elmondta neki kilincselése történetét.

Legelőször is ráment a főudvarmesteri hivatalra. Föllépésének meg lett a foganatja. Károlyit értesítették, hogy másnap délután a szokott időben fogadni fogja ő felsége, a mely alkalommal az elvesztett zászlókat is kegyesen megtekinti.

Délután hat órakor Forgách elkísérte barátját a kihallgatásra. A szatmári főispán fényes magyar diszben volt, marcona hajduk vitték a kibontott kuruc zászlókat előtte.

Előbb egy idegen herceg járult a császár elé. Rövid ideig volt bent. Azután két spanyol szerzetes következett.

Végre hét óra tájban Károlyira került a sor. Forgách meglepődve látta, hogy egy szikrát sem izgatott. Minthogy hajdu uraimék udvarképessége fölötte kétes vala, testőrök vitték a dolhai zászlókat Lipót elé.

Belépésekor Károlyi háromszor mélyen meghajolt és féltérdére ereszkedett.

Lipót szokása szerint iróasztalához támaszkodott. A gyertyákat még nem gyújtották meg; s bár nyári alkonyat volt, a sötét függönyök félhomályba burkoltak mindent.

Ebben a jótékony félhomályban Károlyi nem vette mindjárt észre, hogy a császár menyire megöregedett. Az elmúlt két esztendő nehéz gondja bizony megviselte.

Lipót nem lépett előre s Károlyi nem mozdulhatott helyéből. Minden éberségét és lélekjelenlétét össze kellett szedni, hogy a császár szavaiból egy hangot se veszítsen el.

— Szép, hogy följöttél — kezdte fáradt, halk hangon a császár. — Ezeket a zászlókat vetted el Rákóczitól?

— Nem Rákóczitól, felség, egyik vezérétől.

Forgách egy dologra elfelejtette kioktatni Károlyit. Helyre ne igazítsa a császár egyetlen szavát sem. Udvari fogalmak szerint ez nagy illetlenség. Hagyjon rá mindent.

De ha barátja nem figyelmeztette is, az

emberismerő Károlyi rögtön észrevette szavai kellemetlen hatását.

Lipót hallgatott. A zászlókra rá sem nézett rossz kedvében. Kínos másodpercek teltek el. Károlyi sokszor mondta később: élete leg-hosszabb pillanatai. Végre Lipót boszusága elmúlt.

— Sokan voltak abban a csatában az ellenség részéről?

— Néhány százan, felség!

— Hány esett el közülök?

— A felét levágtuk.

— Foglyot is ejtettetek?

— Husz megadta magát.

— Remélem, vallani fognak. Mire való a karó és a kinpad? Jó viszonyban élsz a parancsnokaimmal?

— Megbecsüljük egymást, felséges uram.

— Jól teszed . . . Éljetek jól velök, leg-hübb szolgálóimmal ti, a kik hivek maradtatok Házaamhoz.

Lipót az ablakra tekintett, azután le a földre, a lábai elé. Keze az íróasztalon megmozdult.

— Rád is volt egy kis panasz . . .

Károlyi válaszolni akart. A császár kézintéssel elhallgattatta.

— Mindent tudok. Jól tudom, lázadó nem volt még a nemzetségedben.

— Ezután sem lesz, felség!

— Szép . . . Nigrelli csak jót irt rólad, a Belciumnak . . . Okos, öreg tábornok . . . Te is annak tartod? . . .

— Annak tartom, felség.

— Egy hibája van, hamar „tüzet“ kiált.

Meg kellett most is mosnom a fejét. Rákóczi beütésekor nagy lármát csapott — semmiért . . .

Károlyi később megbánta, hogy minden udvari etikettet félretéve, azt nem mondta: „nem semmiért, felség! Csak néhány ház gyuladt meg, de szélviharban . . . Sok minden leég, ha nem vigyázunk.“

Hiba volt, hogy nem mondta, hogy hallgatott, mikor beszélni kellett volna.

Lipóton meglátszott, hogy eljutott végső határáig a társalkodó művészetének. Tudta, hogy még mondani kell valamit, de fáradságába került rá visszaemlékezni, hogy mi az. Nagynehezen eszébe jutott.

— Az irásodat Bucelininek adtam. Tanácsosaim a javaslataidat tanulmányozni fogják . . . Nos, szép, hogy eljöttél . . . Biztosítalak kegyelmemről . . .

A dolhai győző annak rendje és módja szerint el volt bocsátva.

Nehogy valahogy megmutassa a császárnak a háta közepét, vigyázva hátrált kifelé az ajtón. Gyermekkorában sokat rákászott. Akkoriban nevetett hátrafelé menésükön és nem találta a természet bölcs intézkedésének. Most belátta: az volt. A rákok a tökéletes udvaroncok tanító-mesterei.

... Odakint Forgách örvendett honfitársa sikerének.

— Teljes nyole percig voltál bent. Gratulálok! Hanem ideje volt, hogy túladtál a zászlóidon. A dolog tudniillik nincs minden humoros színezet nélkül.

XII.

Mikor a némák is megszólalnak.

A reggelinél alig ismert rá Károlyi Forgáchra, oly nagy változáson esett át.

— Mi ütött hozzád? Hová tetted a nyalka bajuszodat?

Forgách restelkedve rejtette el az arcát a „Frankfurti Relációk“ mögé.

— A legszebb. szőke bajusz volt a földtekén.

— Miért vágattad le, ha siratod?

— Mondhatnám: sima pofával jobban tetsem egy szép asszonynak; és elhinnéd. De úgy mondom el, a hogy igaz: kiáltó bizonyosságát akartam adni a németes érzésemnek.

Károlyi meg nem állhatta, hogy meg ne csipdesse a csupasz ábrázataért.

— Van is neked arra szükséged. Császári tábornoknak? A trónörökös játszótársának? Az udvar neveltjének? Jó bornak nem kell cégér.

Forgách letette az ujságot.

— Az már szent igaz . . . A bajuszkát finom papirosba göngyölve, elküldtem a feleségemnek . . . Máskülönben azt hinné, szétosztottam a frajlák között és harminchárom ábrándos bécsi hölgy viseli a medailonjában.

— Bolond vagy! Miért éppen harminchárom?

— Mert annyi éves vagyok. Hát még mit veszel észre rajtam?

Nem kellett nagyító üveggel keresni Forgáchon a gyökeres átváltozását.

Magyar ruha helyett háromszögletű kala-

pot, nagy fehér nyakkendőt, elől nyitott, hosszú, gombos kabátot, fehér nadrágot, térdig érő lovaglósizmát, csillagos rákötött sarkantyut viselt.

— Talán maskarabál készül nyárban? — kérdezte gunyosan Károlyi.

Forgách a fejét rázta.

— Ki tudja, mire lesz jó? — vetette oda könnyedén. — Ez most az uri passzióm . . . Hanem alkalmatlan időben vedlettem át. Olyan színe van, mintha Rákóczi vereségének hírére tagadnám meg magyar voltomat. Pedig nem természetem . . .

Károlyi fölugrott ültéből.

— Megverték Rákóczit?

Forgách kurtán felelgetett.

— Cudarul.

— Hol?

— Munkácsnál! Montecuccoli ment rá a dragonyosaival. Maga is majd hogy kézre nem került. Egérutat vett mégis a szőlők között.

— Hátha csak vakhir?

— Hivatalos jelentés jött, tábori futár hozta . . . Nagy örömben vannak az udvarnál. Bucelinitől jövök. Azt üzeni, szerencsés ember vagy. Ha ma viszed a császár elé a zászlóidat, mikor már Montecuccoli győzelmi jelentése a kezében van, talán be sem eresztenek.

— Mert mindig kedvesebb, ha német győz, mintha magyar, még ha a saját véreit tiporja is.

Forgách helyeslőleg bólintott.

— Más hireim is vannak. A kurucok száma nőttön nő . . . Nincs megye, a hol ne volnának legalább négyszázan . . . Nigrelli beteg. Schlicket nevezték ki helyette főparancs-

noknak. Sereget gyűjtene Szegeden, ha volna kiből.

— Szóval, áradnak a vizek. Nigrelli megírta. Azt mondták rá, rémlátó. A Bellicum le is hordta, a mibe belebetegedett.

Forgách még nem volt kész a hireivel.

— Az emlékiratod dolgában határoztak. Bucelinitől tudom.

— Ez új dolog. Tegnap még a felség azt mondta, tanulmányozzák. Apróra mondd el, a mit erről tudsz. Ez a kérdés jobban érdekel, mint sem gondolnád. Mert őszinte vallomással tartozom neked, ez már a második emlékiratom. Az elsőn elverték a port.

— Légy nyugodt, ezen is elverik. Mondd el sorjában, a miket kívántál, én majd — szabadon Bucelini nyomán — közlöm veled a haditanács bölcs határozatát.

— Javasoltam, szállítsák le a közterheket.

— A haditanács azt feleli: erre most nem érnek rá.

— Javasoltam, ne nyomorítsák meg a népet a rengeteg német katonaság beszállásolásával!

— Felelik: szabad ég alatt csak nem hálhat a katona. Fölesznek mindent? Hogyne: fiatalok és jó a gyomruk. Üldözik a leányokat és az asszonyokat? Mi van abban? Nem tettek szüzességi fogadalmat. S ha tennének is, nehéz volna megtartani.

Károlyi cifrát káromkodott.

— Elmés válaszok . . . A haditanács komolyságához illők. Tanácsoltam: szervezzenek magyar nemzeti haderőt a felkelők ellen.

Forgách sietett megnyugtatni:

— Beleegyeztek. A felsőmegyékben Gombos Istvánt, az alsókban Koháry Istvánt bízták meg a toborzással és szervezéssel.

— Ki az a Gombos István? Azután Koháry? Hiszen a koporsóiát gyalultatja.

— Ugy illett volna, hogy az eszméd keresztülvitelét te rád bizzák. De egy nagy baj van, a miért a haditanács téged alkalmatlannak ítelt: értesz hozzá, komám!

Ezen azután mind a ketten jóízűt nevettek. Károlyi belepillantott az irásába.

— Kértem, kiméljék a dolhai foglyokat.

— Rendelik: hogy szigoruan meg kell büntetni őket. S mert a te foglyaid: a szatmári német kommandánsnak kell átengedned az ágrólszakadtakat.

A szatmári főispán haragra gyuladt.

— Már csak megtartom őket s fölöttük magam itélkezem. A Bellicum meg parancsolhat a kapufélfának.

Károlyi összehajtogatta az irását és elzárta az utazóládájába. Javaslataira kosarat kapott.

Akár mehet is haza. A magyar gazda felséges egykedvűséggel viselkedett, a kinek akárhogy fáj is a szive, egy vonása sem rándul meg, ha vetését elveri a jég.

— Így is jól van — mondta hidegen — s a következő percben másról beszélgetett.

A Forgách inasa belépett s az ura füléhez hajolva, pár szót sugott.

— Meg akarsz ismerkedni egy érdekes emberrel. Az udvar egyik házi zsidaja. Eszes, ügyes, és mindenről jól van tájékozva.

— Ide vele! — kiáltotta Károlyi nagy tüzzel. — Ha benfentes, akkor az én emberem.

Bachrach szép szál ember volt. Kopaszodó fején, mint a rabbinusok, kis, kerek bársonysipkát viselt. Fekete körszakál nőtte be a halvány, olajbarna ábrázatát. Hajlott orra a szája felé kívánczozott. Csak fél szeme volt, a másikat kivették; de abban a félszembben több erő, eszeség és lélek lakott, mint más száz ember szemében.

Forgách bemutatta a két férfit egymásnak. A zsidó bársonybugyogóban és sarkig érő selyemkaftánban járt, kezében fekete bársonysüvegét szorongatta, a melyet prém szegett körül, mint valami szőrös papmacska hernyó. Figyelmesen nézte a Károlyi nyílt, okos, erélyes arcát.

— Hatalmas Isten! A báró urat nem szeretném versenytársamnak, hanem üzlettársamnak annál inkább. Tudom, hogy vitéz katona; hogyne tudnám? A dolhai csetepatéről is hallottam. Arról is értesültem, hogy otthon főispán és hogy pompásan elkormányozza a megyéjét. De mi az, katonai talentum? Mansfeld is annak tartja magát. A báró ur több, mint politikus és sokkal több, mint hadvezér: született számoló... Sas szeme és horvas orra van.

Forgách lenyomta Bachrachot egy öblös bórshébe.

— Ha nekem a szemem közé vágná, hogy beleártom magam a mesterségébe, biz Isten kiráznám a hosszú kántusából. A főispán ur büszke rá, ha tiszteletbeli zsidócskának tartja.

Bachrach kiütött szemén fekete kötelék volt, mely félelmessé tette ravasz, tulérett arcát.

— A báró urat én már hazaküldeném. A

dolhai győzőkre nagy szükség van otthon. Tudják, mi a legnagyobb ujság, a mit még Mansfeld sem tud? . . . Kállót a kurucok bevették. A német őrség a tisztekkel együtt hozzájuk szegődött. Egy esztendeje nem kaptak zsoldot. Oda mentek, a hol kapnak.

Károlyi gyanakodott, hogy a bankár most bolonddá tartja, de Forgách elhitte egy szóra. Ismerte, kivel van dolga.

— Császári tisztek átszegődtek? Babám, ez nagy eset.

Bachrach simogatta a sapkája prémjét.

— Nem is olyan nagy eset! Jönnek még cifrábbak is. Tudom, mind a ketten hivek a császárhoz s vérükkel is megváltanák bajából ő felségét. Nos, két ilyen lojális ur előtt mondom, csehül állunk . . . Nincs pénz; de egy megveszedett fityingünk sincsen és nem tudunk magunkon segíteni e pillanatban. Salaburg új adói? . . . Salaburg pénzügyi tervei? Hova is tette ő felsége a szemét? Hogy bizhatta rá a mi nyomoruságos pénzügyeinket egy oly urra, a kinek piros tiroli alma képe van, a kinek a küzdelem nélkül való kényelmes élet ugyancsak megnövesztette a tokácskáját? Nehéz időkben jobban bizom a penészes arcu, nyugtalan lelkű, karvaly természetű pénzügyminiszterekben. Nem a tudomány, nem az elmélet a fő, hanem a pénzszerzés ősi ösztöne. Az, a mi megvan a karvalyokban és megvan bennünk zsidókban. Mindent elszedünk másoktól, a mit csak elbirunk . . .

Károlyi erősen figyelt. Bachrach belemelegedett.

— Nincs pénzünk. Ha százezer forinttal valami világraszóló dolgot lehetne művelni: a

föld alól sem tudnók előteremteni. A spanyol örökösödési háboru még hagyján; az angol és a hollandus pénzeszsák, ha látják, hogy több kettőnél, majd csak kisegitenek. Hanem hogy birunk Magyarországgal? Rákóczi ellen nem kapunk egyetlen angol garast sem! Ő meg kap a francia követ utján sokat . . . Én mondom, Bachrach Jeremiás — tengersokat . . . Az egy hatalmas ifju ur!

Forgách a fogát szivta.

— Ej, a pénzszüke nem tart örökké. Majd kilábol ebből is a császár.

Bachrach most már visszafelé simogatta a sapkája prémjét, a mitől az még borzasabb lett.

— A pénzszüke nem tart örökké? Az élet sem tart örökké. Semmi sem tart örökké, — bölcsen tudom; de a háboru talán örökké tart? Azt bizony pénz nélkül hamar befejezik. S kinek a hátrányára? Mit? A kinek pénze van, folytathatja, a meddig tetszik.

Károlyi elgondolkozott. Ilyenkor a bajusza szálaít tépázta ellenségesen. Egy-két száal rendesen az ujjai közt maradt. Hanem megjegyzést nem tett. Csak szedte magába az udvari zsidó észrevételeit.

Forgách, a ki a pénzzel — talán mert mindig volt neki bőviben — keveset törődött, tréfás bécsi kuplét dalolt a pénzről:

„Wer Geld hat, der kann Forellen essen,
 Wer keines hat, der muss Hering fressen.
 Wer Geld hat, der ist Schnepfen-d.. ck,
 Wer keins hat, der lasst den Schnepfen weg.
 Wer Geld hat, der kann sich Mädel halten;
 Wer keins hat, der bleibt bei Seinem Alten...“

Bachrach oda volt a gyönyörüségtől, hogy a bécsi söntések gyanus szellemességét ily előkelő ur hozza forgalomba. Károlyi boszus volt érte. Vette a kalapját, hogy bucsuzzék; de Bachrach megfogta a dolmánya gombjánál.

— Azért nem kell megszaladni; egy kis bolondos kuplé nem eszi ám meg az embert... Miért sietne a báró ur? Nincs itt már semmi dolga... Vagy van?... .

— Eltalálta: nincs. Mindent a legjobban elvégeztem — felelte Károlyi, nem nyomhatva el egy gunyos mosolyt.

Bachrach félszeme megvillant.

— Vigasztalódjék, báró ur, a bécsi bürókban még soha semmit sem intéztek el. Meghagyják rothadni fáján a legszebb cseresznyét, csakhogy leszedni ne kelljen. A leszedéstől fáznak egyedül... Ha a rigók leeszik: jó; ha letöri ágastól a szél: hát ki tehet róla; ha megrothad vagy összeaszik: hát hiszen az a sorsa. Csak arra az egyre van gondjuk: valahogy le ne szedjék a cseresznyét a maga idejében. Ez az ősi hagyományok megcsufolása volna... S most megyek utamra. Hatalmas Isten, mennyi a dolgom! Négy nap óta futkosok, hogy a fővezérnek, Eugén hercegnek néhány ezer forintocskát hajszoljak föl, mert a mig meg nem szerzem, nem tud a táborba elutazni. Nem kapok sehol... Már Forgách urra is gondoltam...

— Van is nekem pénzem! A mi volt, azt elkártyáztam...

Bachrach félbeszakította.

— Kérem, kérem... ne kompromittálja a gróf ur magát ily szigorú ur előtt... hogy a festett dámákat is kedveli, nemcsak a festett képüeket? A fővezér ráér a csatatérre utazni,

ő nélküle ugy sem verekednek. Adió! gróf ur, báró urnak legalázatosabb szolgája vagyok . . .

Félszeme még egyszer fürkészve tekintett hol Forgáchra, hol Károlyira, mintha némán tudakolná: nincs-e szükségük az erszényére? A fekete kötelék szinte félelmessé változtatta halvány, nyugtalan arcát.

Mikor elment, Károlyi sokáig nem szólt. Tünődött és gondolatait rendezte.

Forgách ezüstoffalatu tükrében nézegette a letarolt bajusza helyét.

— Meglátogatom Aviron bárónét. Elhitem vele, a kedveért borotváltattam simára az arcom — két évi gondolkozási idő után. Hadd legyen valami édes hasznom ebből a német maskarából.

*

Este, Károlyi és Forgách az utcákon ödögtek, riadót vertek.

— Mi a szösz! Általános riadó! Nyilván kipróbálják a helyőrséget, mennyi idő alatt tudja összeszedni magát?

Utcasarkon, sörházak előtt, kaszárnyák tájékán és a Burg közelében veszett dobpergés hallatszott. Tisztek és katonák szaladgáltak az utcán; félig felöltözött polgárőrök vonultak ki a kapuk aljából. Némelyik csak ingujjban volt; mások mezitláb futkostak; volt, a ki a magas szörnnyakravalójával kinlódott; olyan is akadt, a ki a puskáját otthon felejtette.

Mint a fölabajgatott hangyazsombék, olyan volt a város. Asszonyok a kezüket tördelték, gyermekek sivalkodtak, békés polgárok rohantak haza, mint a szélvész, hogy házuk kapuját vitézül magukra zárják s hogy eloltsanak minden mécs- és gyertyavilágot, megnehezítvén

dolgát a koromsötét városban a netalán betörő ellenségnek.

Forgách megfogott egy fiatal tanulót.

— Mitől ijedeztek oly nagyon, fiam?

Az ránézett a nagyurra, a ki tábornoki ruhában volt s ügyesen kiperdült a markából. Illó távolságban tiszteletlenül rányujtotta a nyelvét.

— Beh! Tőlem kérdezi? Az ur katona s a riadó a katonáknak szól . . . Honnan tudjam én, ha maguk nem tudják?

El is vitte gyorsan a levelet. Okosan is tette, ha Forgách elcsipi, még kárt csinál a gyöngö csontjaiban.

Megkérdeztek volna mást is, de senki sem állott szívesen kötélnek. Hanyatt-homlok rohanak az emberek, képükből kikelve, mint a kiket a tatár kerget.

Nagysokára elfogott Károlyi egy pocakos kapitányt. Teljes hadi felszerelésben volt. Bivalybőr szíjjon lógó kardja csörömpölt a kövezeten. Pisztoly volt az övébe dugva. Csendesen lépegetett s a keztyűjével bibelődött, mintha látogatóba menne.

Károlyit csunyán végigmérte, a miért megállította; de Forgáchot megpillantva, megállott előtte, mint a cövek.

— A kapitány ur látom nem siet.

— Nehezemre esnék, tábornok ur!

— Miért fujnak riadót?

— Kuruc lovasokat láttak ő felsége nyári laka közelében.

— Kuruclovasokat? Az lehetetlen. A mi kuruc had van, az még ott kergetőzik valahol Tokajnál. Még a Tiszán sem uszott át, nemhogy a Dunán . . . Vaklárma lesz.

A kapitány nem adta be a derekát.

— Kitelik azoktól, tábornok ur, minden... Ismerem őket a Thököly-harcok idejéből. Valóságos sátán-fajzat.

Eltalálta Forgách, vaklárma volt a nagy fölfordulás oka.

Eszterházy herceg nádor finom tokaji bort hozatott föl néhány hordócskával. Nehogy ez a drága kincs országkerülő szegénylegények kezébe essék, negyven uradalmi huszárt rendelt melléjük a tiszttartója. Azok kísérték be égő fáklya világánál a szekereket Bécsnek városába. Valami rémüldöző atyafi meglátta és azt hitte: nyakukon a kuruc tábor.

Károlyi, a ki szokatlanul hallgatag volt, meg is jegyezte, mikor a rémület elült.

— Hej! Ha ismernék erejüket a kurucok! Ha tudnák, hogy mit érnek, mikor negyvenüktől egész Bécs remeg! Szerencséje a németnek, hogy ezt nem tudják.

Forgách tréfából mondta; egyikük sem sejtette, mily hamar komoly valóság lesz a tréfából:

— Te Sándor, megsughatnánk nekik . . .

. . . Másnap hajnalban Károlyi összeszedte a cíkmókját: neki bizony elég volt a bécsi tartózkodásból . . .

Borult, hűvös reggel volt. Az utcákon, a melyeken kíséretével áthaladt, alig volt járókelő. Az előtte való este ijedelme, ugy látszik, megártott nekik, azt pihenték ki.

Már közel voltak a vámhoz, mikor fekete rabszállító kocsi jött velük szemközt. Az ablakain sűrű rács, a bakon börtönőr, körülötte félszakasz dragonyos.

Az örök pipára gyujtottak. Ily korán nem

találkoznak senkivel, a ki őket kérdőre vonhatná. Államfoglyot szigoruan őriznek. Pipázás, dano-lás, lóháton való bóbiskolás, egymás közötti tere-fere az őrségnek tiltva volt.

Károlyi odanézett. Nem tudta, jól látja-e; de úgy tetszett, a rácson a rab kidugja az ujját s ide-oda mozgatja, mintha jelt adna.

Megállította lovát, odaköszönt az altisztnek.

— Kit visznek, vitéz uram?

A dragonyos kivette szájából a pipáját és átértvén, hogy ménkü nagy urral van dolga, tisztességtudóan felelt.

— Harminchárom éve fogoly ez, uram.

— Miért itélték el?

— Összeesküvésért.

— Szabad vele néhány szót váltanom?

— Tessék.

A katonák, a kik tovább pöfékeltek, összenéztek és jóízűt mosolyogtak. Sőt az egyikük hangosan elvihogta magát.

Az altiszt érezte, hogy magyarázattal tartozik.

— Azt nevetik, uram, hogy a fogolylyal nem szólhat, ha megengedem is. Husz év óta hallgat, mint sült hal a tálban. Vagy meg-némult, vagy némának teteti magát. Azóta se szép szóval, se fenyegetéssel, se kinzással nem lehet kivenni belőle egyetlen hangot. Ördöge van, ha megszólaltatja.

— Micsoda nemzetbeli?

A rác s mögül teljes, zengő férfihang hal-latszott:

— Magyar vagyok!

A katonák meghökkentek. Az altiszt sa-vanyu arcot vágott. Meg akarta tréfálni az ide-

gent s ime csávába került. Restelte visszavonni az engedelmet. Megparancsolta hát a börtönőrnek, nyissa ki a szekér ajtaját, mely lakatra járt.

A míg a börtönőr leugrott a bakról s a lakat kinyitásával vesződött, Károlyiék félkörben állva, nehéz szívvel várták, hogy megpillanthassák honfitársukat.

Szenvedéstől megviselt, a börtön levegőjében elfonnyadt arc meredt rájuk. Színe zöldesbe játszó, mint a penészes lázsiásé; mély ráncok keresztül-kasul szegdelik nemes vonásait; szakálla gondozatlan, övig érő, hófehér patriárka-szakáll; szeme úgy égett, mint a parázs, de erősen hunyorog; úgy elszokott a látástól és világosságtól. Viseltes fekete magyar ruha van rajta. Kezén és bokáján nehéz bilincs.

— Jőjj közelebb, öcsém, nem látlak jól. Egyiteket sem látom. Mintha szürke fátyollal kötötték volna körül a fejeteket.

Károlyi közelebb lovagolt. Kemény férfi létére meg volt hatva és meg voltak az emberei is.

— Hogy hívnak, bátyám?

— Zrinyi Boldizsárnak.

E nagy név hallatára minden ott lévő magyar fejről egyszeribe leröpül a föveg.

— S téged, öcsém, hogy tisztelhetlek?

— Károlyi Sándor vagyok.

A galambösz fogoly a bilincsre vert kezét fölemelte a szeméig, a tenyereiből ernyőt csinált, úgy nézte sokáig Károlyit.

— Az apádat ismertem. Él-e még?

— Meghalt egynéhány esztendeje.

— Mi hir van otthon? Az eperjesi vérbiróság hire az én börtönöm falán is áthatolt; hanem azóta mi van? Igába hajtotta-e a nyakát a

nemzet? . . . Szeretném tudni, mielőtt meghalok. Husz év óta némultam meg önként. Látva titeket a rácson keresztül, megállítottalak, hogy még egyszer az életben megszólaljak.

— Nem is tudtad, mily jól tetted . . . A Thököly harcáról, ugy-e, bátyám, semmit sem tudsz? A török elárulta. Számkivetésben él. Ám a szabadság elejtett zászlaját ismét a kezébe vette az új vezér, Zrinyi Ilona fia: Rákóczi Ferenc . . .

Zrinyi Boldizsár szemében két öreg könnycsepp jelent meg; lassan végigfolyt a meghervadt orcáján. A láncbavert öklével letörülte.

— Rákóczi Ferenc! Az Isten áldja meg! Mondd meg neki, husz évig volt néma Zrinyi Boldizsár, s mikor az életben utoljára megszólalt, az ő nevét élteti . . .

A mennyire megromlott szeme engedte, erősen a Károlyi szemébe nézett.

— Győzünk-e most? Nyíltan felelj.

Károlyi válaszában megérezett mély meghatottsága.

— A teljes igazságot mondom: az alkalom ezuttal kedvező. A spanyol koronáért élet-halálharcot vív az osztrák ház. Csaknem minden ezredét a másik csatatérre kellett küldeni. Egy lángeszű király, a francia, a világ legfegyelmettebb seregével, a legelső hadvezérekkel és tele pénztárral tör rá . . . Fölszabadulásunk ezuttal talán sikerülni fog . . . Talán. Hanem kérdezz bátyám. Felelek arra is, hogy mit keresünk mi itt? Én, Károlyi Sándor, szatmári főispán, megvertem Dolhánál a kuruc hadat, zászlóit elvettem. Siettem velük Bécsbe, hogy kedveskedjem a császárnak. Nem huzódl el tőlem?

Zrinyi lehunyta félig vak szemét. Nehéz sóhajok szakadtak föl szivéből. Sokáig hallgatott. Végül megszólalt.

— Mindig Bécs felé van fordítva a magyarok szekere rudja: rég tudom. Nádasdy, Zrinyi is idejött; maguk hozták szegények fejüket a bárd alá . . . Biztak a németben, mint bizik fajtánkból annyi más. Hát te labanc vagy, öcsém? Lásd, Zrinyi Boldizsár azért még sem haragszik rád. Ha nem vagy labanc, ha Bécs nem Mekkád s ha az elvett zászlókat ide nem hozod: nem találkozom veled és meghalok reménytelenül. Így tudom, a te szádból tudtam meg, hogy a Messiás eljövend. Ha labanc vagy is, jer közelembbe, e hirért hadd csókollak meg, fiam.

Károlyi leugrott a lováról. Mielőtt az őrség fölocsudhatott volna, a szekérhez futott és homlokát odatartotta, hogy Zrinyi megcsókolja.

A hogy vállán érezte a megláncolt kezet, a hogy hallotta az ősz ember nehéz, ziháló lélekzetét, a hogy látta hullani szeméből záporként a könnyeket s a hogy csókját a homlokán tudta, egész lényében megrendült. Az utolsó hetek keserősége, lehangoltsága, kiábrándulása és keserve most utat tört szivéből. Soha sem látott még világosabban semmit, mint azt, mit kell cselekednie? Lehajolt és megcsókolta a magyar ügy mártírjának a kezét.

— Mit cselekszel, fiam? — riadt föl Zrinyi.

— Azért jöttem föl, hogy kezét csókoljak a császárnak . . . Nem nyílt alkalom rá, bár színe elé bocsátottak . . . Megcsókolom hát a te kezedet, a ki szenvedő, elgyötört, szegény és rabságban sinylődő vagy, mint maga a nemze-

tem. Tudd meg, jó bátyám . . . Károlyi Sándor még ma hátat fordít e helynek s a hogy kiléptet a kapun, labancságát úgy leveti, mint a condrát, s itt hagyja Bécsnek városában.

Zrinyi felelni akart, de az altiszt, a kit a dolgok ily fordulata nyugtalanított, megparancsolta a börtönőrnek, lakatolja be az ajtót.

— Elég volt a beszédből, uram. Ha kitudódik, félesztendőt kapok érte. Valami bűbajos mestersége lehet, hogy megszólaltatta a vén hallgatót. A gráci várpa:ancsnok különben — mert odaszállítjuk ő kelmét — sok fából faragott kemény ember; majd megkeresi ő is a fülemüle hangját . . .

Károlyi, hogy megvigasztalja, egy aranyat csusztatott a markába és sokáig utána nézett a fekete járműnek, a melyet a dragonyosok újra közrefogtak . . .

A vámnál Károlyit megállította a vámőr.

— Fizessen vámot, uram.

Károlyi csipőjére tette a kezét.

— Nincs jogod vámot szedni tőlem. Magyar nemes vagyok.

— Bánja a kő a nemességét. Fizetés nélkül egy tapodtat sem megyünk innen, uracskám.

— Nem-e?

Megsarkantyuzta lovát; de az őr hirtelen lebocsátotta előtte a piros-fehér sorompót és az őrséget fegyverbe szólította. Sőt egy akkor divatos gunydalt dudorászott, a melynek az volt a csattanója, hogy „csehnadrágot“ kell huzni az elbizakodott magyarok testére. A „csehnadrág“ képletes kifejezés volt. Azt jelentette, hogy mint II. Ferdinánd alatt a cseheket, tüzzel-vassal ráncba kell szedni a nyugtalan vérű magyarokat.

Károlyi dühe elpárolgott. Észrevette: ug-

ratni szeretnék a mihasznák, hogy megcsufolják . . . Most már csak azért is hidegvér . . .

— Mi a vám?

— Egy arany. Jó császári arany — vigyorgott a vámőr — holmi kurucpénzekre füttyülünk . . .

— Nesze!

Az aranyat odadobta a porba, a kötekedő vámőr lábához s a fölnyitott kapun kiseretével kirugtatott. Az Őrség kórusban kacagott utána.

Odakint Károlyi mély lélekzetet vett. Hátrafordult és nyergében fölállva, foghegyről odaszólt a vámszedőnek.

— Az aranyamat jól eltedd, plundrás. Visszajövök érte néhány ezer jó kuruc lovassal . . .

XIII.

A kis özvegy küldetése.

A Schlickkel egyesült magyar fölkelő sereg Zólyomnál ütött tábort. Fölkelő sereg alatt valahogy kurucokat ne értsen a nyájas olvasó.

Gyönyörű vénasszonyok nyara volt. A nap melegen sütött, ökörnyal uszkált a tiszta, átlátszó levegőben, mikor Forgách nyolc óra tájban végig lovagolt a kiállított labanc előőrs vonalán. Az erdő zöld falát már ledöntögette az ősz. Száz meg száz nyiláson surrant be minden oldalról a verőfény.

Fehérhéjju nyirfán harkály kopácsolt.

— Mintha valakinek a koporsóját szegeznék; remélhetőleg nem az enyémet . . . tűnődött a babonás Forgách.

A som tulérett bogyóján fekete rigó lakomázott. Vagy azért, mert a ló lépését a fű elfojtotta, vagy azért, mert a madarak között „félelem és gáncs nélkül való lovag“ volt ő kelme, vagy talán azért, mert nem volt lelke cserben hagyni finom lakomáját: a rigó nem repült el, az ágon maradt.

Az óvatosság a vérében lévén, félszemével Forgáchra pillantott. Fekete szemecskéje egy szál sárga selyemmel volt beszegve. A csőre is sárga volt; a lába, mintha sárga csizmácskában járna . . .

Egy helyen a ló meleg hamuba lépett.

— Itt őrtüz volt, reggel felé aludhatott ki — állapította meg Forgách.

Attól a helytől alig ötszáz lépésre tüz égett, egy szakasz huszár gubbasztott körülötte. A lovak ki voltak pányvázva, a katonák szalonnát csurditottak.

— Adj Isten jó napot, vitézek — köszöntötte őket Forgách, egyenesen közéjük lovagolva . . . Hol a strázsamester? Álljon elő.

A strázsamester, Csontos uram, a földön ült, a sarkantyus csizmás lábát maga alá szedve. Jókora karéj fekete kenyeret tartott a csepegő szalonna alá. A sült szalonnának fokhagyma gerezdjével párosult felséges illata még Forgách uram orrát is csiklandozta. A bajuszát kétfelé törülte a két kezefejével az öreg s lassan, tempósan fölállott a Forgách szolítására.

— Tábornok urnak alázatosan jelentem, egész iccaka a kurucot lestük, de nem gyüött.

— Eljön, galambom, mikor nem is várjátok. Ki gyujtotta a tüzet?

A kialudt őrtüzet kérdezte. A strázsamester megszegte a fejét:

— Bizony mink. Hideg volt az iccaka, vékony a gunyánk.

Forgách pattogott:

— Százszor megmondtam, ha fáztok, ha nem: előőrsön sötétben maradjatok. A tűz fénye messzire ellátszik. Elárulja, hol álltok.

— Ha meg eloltunk mindent, azt hiszi az ellenség, gyöngék vágyunk, féltünkben bujkálunk.

Forgách szerette volna megértetni velük az ő nyelvükön, miért tiltja el a tüzrakást?

— Megesett-e rajtatok otthon, a faluban, hogy sötétben, a garád mellől rálestetek valakire, a kit meg akartatok rakni Isten igazában? . . . Ugy-e nem csiholtatok ki ilyenkor, nehogy észrevegyen? . . . No hát a tábori őrség is lesbenállás. Nem szabad ott sem kicsiholni. Értitek?

A katonák egymásra mosolyogtak; de egyikük sem szólalt volna meg egy lóért. Helyetük a strázsamester felelt, de előbb egy szárazzat nyelt.

— Tábornok urnak alázatosan jelentem, arra mifelénk nem lesünk rá senki fiára; oláj cselekszi. Mink világos nappal, szemtül-szembe támadunk rá az ellenségünkre, nem a kerítés mellül . . .

Forgách az ajkába harapott. A legényeken látta, hogy Csontos az ő gondolatukat fejezte ki s hogy ha ismét ellovagol, lesz nagy nevetés, vigság a háta megett!

— Nagy baj az, ha az ember gróf — vilant át az elméjén. — Bezzeg Bottyán apám tud a nyelvükön, hozzá tud férközni az eszükjárásához, mert ő is a népből való.

Mégis, hogy a veszett fejszének legalább

a nyelét megmentse, foghegyről odaszólt a strázsamesternek:

— A háboru nem parasztvirtuskodás, fiam. Ott bizony lesbe állunk; az oldalába, hátába kerülünk az ellenségnek; akkor ütjük meg, mikor nem is sejti. Lám, így történt Lévánál is. Ocskay uramnak majd lemaradt lábáról a piros csizma, úgy megszalajtottuk. Zsákmány is csak került szépen . . . Ugy-e vitézek?

A katonák ühmgettek, hogy bizony az úgy volt. A siker a legjobb tanítómester s a lévai éjszakai támadás siker volt: győzelem és zsákmány. Csontos uram is alábbhagyott egy kicsit:

— Az ám, a vigyázatlan tüzrakással úgy járhatnánk, mint Léva váránál kuruc uraimék. Majd leszokunk róla.

Forgách odább lovagolt. A katonák utána néztek, azután letelepedtek a tűz mellé, a honét az előbb fölzavarta őket.

— Szeretem a szentemet — magyarázta Csontos uram — de méregbe gyüvök, valahányszor a csupasz képit látom. Elég, ha a németet szolgáljuk; de az már több a soknál, hogy még föl is öltözzünk a kedviért madárijesztőnek . . .

Csönd volt. Csak a tűz pattogása s a szalonna sercegeése hallatszott. A vitézek belebámultak a parázsba és elgondolkoztak.

— Hát igazán a németet szolgáljuk? — szólalt meg kis vártatva egyikük.

A vén katona sőt hintett a kenyerére s beleharapott, miért is teleszájjal beszélt.

— Vakapád! Sjikk (Schlick) tán magyar, vagy a Kukklyender (Kuckländer)? A németet szolgáljuk, de nem azért ám, mert szerelmesek vónánk bele, hanem mert hogy most nem lehes-

sen másformán . . . Addig szolgáljuk, a míg másképp fordul.

— De fordul-e másképp? — tudakozta a vitéz elszontyolodva.

Csontos uram a bicskája hegyére szurt egy darab porcogóját s mint Bodri a legyet, bekapta. Azután hegyeset nökött a parázsba.

— Fordulni fordul; de hogy jobbra-e vagy rosszabbra, a Jézus tudja . . . Inkább rosszabbra. Szegény embernek, meg szegény országnak ez a sorsa . . .

A mely biztatásra a katonák elszomrodtak.

A strázsamester jól lakván, selmeci pipáját a tűzbe meritette s hatalmas füstfellegeteket eregetett. Egy darabig hallgatott, azután a legényeihez fordult.

— A teremtésit, nektek ugyan elrontottam a kedveteket . . .

Forgách még nem jutott el messzire, mikor a huszárlovak fülelni kezdtek; a strázsamester Violája pedig nyerített.

A fiuk fölugráltak, pár perc alatt nyeregben ültek, neki rugtattak az erdőnek.

Az országut porfelhőjében fegyverek csillogtak s idegen jármű közeledett. Néhány perc alatt úgy körülvették, hogy meg se moccanhatott.

A dragonyosok, a kik a járművet kísérték, azt hitték, kuructámadással van dolguk. Mert Ocskay merész lovasai mindenütt fölbukkantak. Kardot rántottak és pisztolyaikhoz kapkodtak, mire a hintó belsejéből női sikoltozás halatszott.

— Csak a fejét — rikoltozta Csontos — hogy meg ne sántuljon. — Nem is kellett volna

nagy biztatás a magyar huszároknak, hogy néhány dragonyosfejet belékeljenek.

Hanem erre még sem került a sor. Forgách látta a kavarodást, megismerte a német lovasokat, harsány kiabálással véget vetett a „testvérháboru“-nak.

Megeresztette a kantárszárat s abban a pillanatban robbant közénk, mikor az utazóhintóból két hölgy szállott ki: Aviron bárónő s a társalkodónője.

A bárónő rögtön megismerte a fiatal tábornokot. Lelkendezve sietett hozzá s keztyüs kis kezét felé nyújtotta.

— Az emberei ugyancsak rám ijesztettek...

Forgách leugrott a lóról. A jármű megállott az árnyékban. A lovakat nem fogták ki, csak a zablát vették ki a szájukból és fejükbe akasztottak egy-egy abrakos tarisznyát.

A dragonyosok lekecmeregtek a nyeregből. Egy részük elvezette a lovakat, hogy megittassák; a többi falatozni kezdett. Kulacsaikkal megkinálták a magyar vitézeket, azok vissza-kinálták a maguk borát; de nem melegedtek össze. Nem is igen értették az egymás beszédét. Egy idő múlva a magyarok el is szállingóztak az elhagyott tűzűkhöz.

Forgách ledöntött szálfához vitte a bárónőt. Pompás ülés esett rajta.

Aviron bárónő talpig feketében volt.

— Az uramat gyászolom — mondta a bánatos özvegy. — Szegényke nem győzte kivárni az új korszakot.

Csillogó szeme azonban azt hirdette: valahára szabad vagyok.

— Fogadja részvételemet . . . Hogy vetődött ide, bárónő? Nem majálisnak való hely ez.

Bercsényi uram lovassága körülcsiripel bennünket. Maholnap verekedni fogunk.

A bárónő nem ijedt meg.

— Maholnap? Sok idő. Hol leszek én már akkor? Pedig szeretném, ha itt rekesztene egy kedves, kis ütközet. Bécs hölgyvilága irigyelné, ha láthatnám megütközni és győzni a mi hő-sünket.

A mi hő-sünket! Ez bizony hideg zuhany volt a Forgách nyaka közé. Egy kicsit fintorgatta is az orrát. A bárónő nem vette észre, fáradhatatlanul csevegett tovább.

— A lévai csata csinos volt.

— Csinos? . . . Akárcsak ugy-e egy bonbonier?

— Ne gunyolódjék. A „csinos“ s a „kedves“ szójárásom. Persze jobban szeretné, ha azt mondanám a csatájáról: félelmetes volt. Akármilyen volt azonban, tout Bécs arról beszél. Az udvar különösen meg volt elégedve a szigorú föllépésével.

Forgách keserűen mosolygott.

— Ah, igen . . . érdemül tudják be, hogy az őrséget kardélre hányattam. Jobb érzésem ellen történt. Részegek voltak a katonáim.

— Ne szerénykedjék. A haditanács el volt ragadtatva, mert szerinte az a fő, hogy üdvös félelmet kell gerjeszteni.

Forgách restelte ezt a dicséretet. Szinte jól esett a lelkének, hogy köszönet fejében csupa kellemetlenséget mondhat.

— A lévaihoz hasonló csipp-csupp győzelmek nem érnek semmit. Azért a kurucmozgalom nőttön-nő. Hallotta már? Károlyi Sándor is átállott Rákóczihoz.

A bárónőt ez a hír hidegen hagyta. For-

gách magyarázta neki, hogy ez szomorú ujság. A középnemesség tömegesen fog elpártolni a császártól az ő példájára. Bécsben tanulhatnának ez esetből. Károlyi hü volt a császárhoz, de Bécsben rosszul bántak vele. Nigrelli azután föltette a bécsi tapintatlanságok koronáját. Mire ugyanis Károlyi Bécsből hazaért, a kurucok beültek ősei kastélyába. Kérte Nigrellit — a császárnak tett szolgálataira hivatkozva — adjon szállást Kassán magának és a családjának. „Nincs hely“ — volt a kurta válasz. „No ha nincs, oda megyek, a hol szívesen adnak“ — izente vissza Károlyi és tüstént a kuruc tábor felé fordította a lova fejét . . .

— Hát aztán? . . .

Aviron bárónő a Stella szép, kis nemes fejét nézte, mintha Károlyi átállásánál sokkal jobban érdekelné.

— Mily kedves fehér csillag van a homlokán.

Forgách vállat vont.

— Ha annyira tetszik, magának adom . . . Van-e tizenkét fölösleges ezrede ő felségének . . . ez a kérdés? Ha van, rendet csinálunk. Ha nincs, három hónap múlva két ármádia sem lesz elég.

A bárónő változatosság okáért a fölszálló füstben gyönyörködött.

— Ehhez nem értek . . . Nézze inkább a füstöt. Oly könnyű, oly átlátszó, oly lenge. Fátyolra emlékeztet. Hogy milyen fátyolra, azt majd később mondom el . . . Talán ha már a kocsimban ülök. A jó híreket csemegének szoktam tartogatni.

— Nem vagyok kíváncsi természetü. Még azt sem tudakoltam, hogy mi járatban van?

A bárónő Forgách füléhez hajolt; egy elszabadult hajtincse az arcát csiklandozta.

— Diplomáciai küldetésben járok — egy nyilvánosban s egy titkosban.

Forgách bizalmatlanul vizsgálta.

— Azért árulja el nekem?

A bárónő közelebb huzódott hozzá, úgy, hogy a válla a vállához ért.

— Azért kerestem föl, hogy két érdekes ujságot mondjak el magának. Mit érdekeset? Szenzációsat. Eugén herceg levelet irt Bercsényinek . . . Sajatkezü levelet . . . Nekem kell átadnom . . .

— Akkor sokkal nagyobb baj van, mint a hogy sejtettem . . . — villant meg a Forgách fejében, de nem árulta el a gondolatát. — Azért kár volt oly nagy utat megtenni, bárónő. Szép, fiatal, egyedül utazó asszony, ezer veszedelemnek van kitéve háborus időben.

— Diáble! Kalandokkal akar ijesztgetni? Engem? Haha, milyen naivak a fiatal tábornokok. Azt hiszi, félek az olyan veszedelmektől, a mely e fiatal asszonyra ily fölfordult országban uton-utfélen leselkednek?

— Mindig tudtam, hogy vállalkozó természetü.

A bárónő, közléről, sokáig a szemébe nézett. Ilyenkor a kacér, szép asszony kicsinyre összehuzta a szemét, azután hirtelen tágranyította. Mintha meghasadna a felhő s rávillanna az ég minden sugarával és kékségével: Forgách olyanformát érzett.

— Nem bizhatom másra a levelet. Miért is tenném, a mikor ugyis be kell lépnem az oroszán barlangjába?

Forgách nem hitt a fülének.

— Rákóczihoz készül? Neki is levelet visz?
A bárónő a fejét rázta.

— Nem viszek levelet. Csak azt, a mi a két szemembe van írva titkos hieroglifekkel. Hátha elolvassa? Mit néz úgy rám? A herceget még Bécsből ismerem. A császár soha sem beszél másként róla, mint „az a fiatal ember.“ Miért ne építsünk hát terveket a fiatalságára? Vallja meg, Forgách, történelmi kalandba kezdtem... Végre is, Rákóczi szép ember. Gesztenyeszinü Krisztus-fej . . . Haja fényes csigákban verdesi vállát . . . Még én szédülök meg, a helyett, hogy elszédíteném.

Forgáchon látszott, hogy tusakodik magában. Szigorú, kemény vonás jelent meg a homlokán és a szája körül.

— Mily kevés okossággal intézik az osztrák ház politikáját. Egy csinos képű asszonykát küldenek Rákóczi ellen, a helyett, hogy legjobb tábornokaikat és legvitézebb ezredeiket küldnék. Egy nemzet zászlaját vette kezébe s ők azt hiszik, kiejti egy női kötényke kedvéért... Fogadok, bárónő, hogy e tervről Eugenió nem tud. Oly kicsinyes, hogy csak Mansfeld fejében születhetett meg. Vagy egy bájos asszonyéban. Mely esetben nincs több jelentősége, mint bármely más pillanatnyi női szeszélynek . . . Holnapig elmulhat.

A bárónőt ingerelte tervüknek a hideg lenézése. Hogy hatást érjen el, a füzője alól előhuzta a Bercsényihez irt levelet.

— Óh, irigylésreméltó levél! — sóhajtott Forgách, a hogy a levelet kezébe vette. — Mint a kiesett verébfiókon, még érzik rajta a fészek melege . . .

— Fripon! — mondta a hölgy moso-

lyogva, a francia szóval akarván elvenni élet a fogalom sértő voltának.

Forgách nézte a levél pecsétjét, a cimirást. Hogy senki ne legyen kétségben, kitől való, legfelül ott volt az Eugén herceg neve.

— „Eugenio von Savoye“ — olvasta hangosan. — Igen, ő az. „Eugenio“, ez olaszul van; „von“ németül; „Savoye“ franciául. Három nemzet tarthatja — a neve írása nyomán — egyenlő joggal a magáénak.

A bárónő kinyújtotta kezét a levélért; Forgách fölállott s az irást gondosan eltette a kabátja belső zsebébe.

— Mit művel?

— Ne tartson semmitől. Ő felsége tábornokánál, Forgách grófnál a levele biztos kezekben van. Ha ez sem elég, férfiui szavamat adom, hogy még ma gyors futárral elküldöm Bercsényinek.

A bárónő mosoly alá rejtette az ijedtségét.

— De mikor magam akarom átadni?

— Nagy ur a haditanács; de azt még sem érdemli meg, hogy ily előkelő dáma legyen a postása.

— Hát a Rákóczival való személyes találkozásommal mi lesz?

— Nem sietős. Jó lesz még egyszer megfontolni. A helyemben minden szerelmes férfi megkövetelné, hogy ha már megtisztelt látogatásával, pihenje ki Zólyomban az utja fáradalmát.

— Tábornok ur, én beavattam önt terveinkbe. Ha mindezt tudva, nem bocsát utamra, az állásával játszik.

Minél dühösebb lett Avironné, Forgách annál inkább lehiggadt. Öldöklő udvariasság volt minden szava és mozdulata.

— Nem lesz a dologból ily bus tragédia. Nekem is akad még odafönt egy-két jó emberem. S ha nem akadna, még ellenségeimben is van annyi emberséges érzés, hogy belássák: egyetlen szerelmes férfi sem engedné útjára az igéző asszonyt, a ki bevallja: „más férfihez megyek.“

A bárónét ez a szerelemre való hivatkozás felbőszítette.

— Ne beszéljen szerelemről és féltékenységről. A kis ujját sem nyujtotta ki értem, holott volt idő, mikor fölbátorítottam.

Forgách kezét a szívére tette.

— Nézze meg magát az ezüst tükreben, azután nézzen meg engem. Ki hiszi el, hogy az ön szép arca nem kelt pusztító szenvedélyt mindenki- ben, s így bennem is? S ki hiszi el Forgáchról, hogy valaha elmulasztott egy édes pásztorórát, a mely kínálkozott?

— Ez hát a maga kibuvója? Nem engem félt, Rákóczit félti tőlem. Belátok a kártyájába. Félt, hogy a fiatal nemzeti hős megszedül s Delilah célt ér: többől levágja Sámson barna fūrteit az arany ollójával.

Forgách még mbsolygósabb udvariassággal kérdezte:

— Miért féltsem Rákóczit? Mi érdekem volna abban? Ellensége vagyok; fegyverrel állok vele szemközt. Nem őt félttem, higgye el. Nem szeretném, hogy a császárt kompromittálják. A Mansfeld-féle politikusok szerelmi póstán kezdik és mérgezé- sen végzik. S ebből már éppen elég. A császár kardja tiszteletet parancsoló egész Európában, de a diplomáciájától undorodva fordul el a világ, mert vagy ostoba vagy orgyilkos . . .

Az udvariasan kezdett beszéd ily súlyos kijelentésekkel végződött.

Avironné okos asszony volt. Tisztán látta, hogy Forgách elhatározását, se sirással, se fenyegetéssel, se mérgeledéssel meg nem változtathatja. Itt csak hidegvér és alkalmazkodási képesség segíthet, ha ugyan segíthet.

Mintha Forgách cs pa szeretetreméltó dolgot mondana, szelid, simulékony kacérsággal a karjára tette a kezét.

— A tábornok urat látom, de hol maradt Forgách gróf, a gavallér? Sajnálom, hogy keresztülhuzta a számításomat. Esztelen voltam, hogy idejöttem és beavattam a titkomba.

— Az ám, most sem értem, hogy miért tette...

— Miért... miért? Hát semmiért. Hanem minden rossznak van jó oldala: ma egy kicsit vigyázatlan volt. Kiesett a szerepéből... Ugy látszik, Bécs egész katonai és politikai világából az egyetlen modenai követ, Giannini, ismerte magát igazán. Mindenki más tévuton járt a megítélésében.

— Giannini?

Forgách kérdőleg tekintett rá. Avironné nehéz helyzete ellenére kedvesen mosolygott s az ujjacskájával megfenyegette.

— Nonó... Giannini azt mondta: a Vezuv nincs úgy tele tüzes lávával, mint a maga szive a legizzóbb, legszilajabb, legszenvedélyesebb fajszeretettel... Ma bebizonyította.

Forgách nem felelt. A távolba nézett. A napfényben uszó völgyzugokra; Zólyom város templomtornyára s háztetőire; a Garamra, a mely tükör gyanánt illogott-villogott; a kékes párafátyolban elvesző falvakra; a zugó feny-

vesekre; a ritkás erdőszélre, a hol beszélgetésük alatt a fénynek és az árnyéknak játékát nézte; az egész gyönyörűséges földre, a melyen magyarok laknak s a melyet magyar kezek munkálnak . . .

Homlokát végigsimitotta, mintha álmodkat üzne el, azután gyors elhatározással a bárónéhoz fordult.

— A modenai követ bizonyára finom emberismerőnek tartja magát; holott — mint jó magam — inkább borismerő. Sokszor szállítottam tokaji aszút ő nagyságának. A mellett maradunk hát szép bárónécska: Bercsényi uramnak a levelet elküldöm; méltóságos asszonyomat pedig Zólyomban vendégemül szivesen látom . . .

— S ha nem maradok semmi áron?

— Akkor via Pozsony utazhatik tovább. Nagyobb disz okáért egy század huszárt adok kíséreeül a szekere mellé . . .

Aviron bárónő véresre harapta a száját dühében és szégyenében; összeszedte magát mégis.

— Via Pozsony? Ez azt teszi, hogy visszaküld. Kérem a kocsimat.

Akárcsak Bécsben az augusztinusok temploma előtt kérné meg valamelyik gavallérját, hogy a hintóját szólítsa elő, oly nyugodt volt látszólag.

Forgách intésére a hintó előállott. A bárónő engedte beülni a társalkodónőjét, azután maga szállott be. Lába már a kocsi hágsóján volt, a mikor az őt udvariasan támogató Forgáchnak kárörömmel a szemébe nézett.

— Majd elfelejtettem. Tudja micsoda fátyolra emlékeztetett engem az őrtüz lebegő

füstje?... Nem találja ki? A Consbruch Klára menyasszonyi fátyolára... Rosenberg grófhoz adják szegénykét, pedig egy feleséges embert szeret reménytelenül. A bécsi társaságban mindenütt azt beszélnek. Au revoir! A viszontlátásra Bécsben!...

A kocsi már elindult s ő még hányta a csókot. Feketetollas, nagyszélű francia kalapja majd leröpült a fejéről, oly barátságosan hajlongott és integetett.

XIV.

A zólyomi bástyákon.

Alig ért haza Forgách, Schlick kopogtatott be hozzá.

Tudatta, hogy hatszáz lovassal átmegy Besztercebányára, a mely egyszer már Rákóczihoz hajolt, de a mely pár napja visszatért a császár hűségére.

— Az út nem biztos. Ocskay és Ebeczky itt rajzanak a közelünkbe, figyelmeztette Forgách.

— Azért megyek hatszázad magammal. Hatszáz vasas akkor is elég, ha a mi kuruchad talpon van, mind rám fenekednék, — kérkedett a német tábornok.

Forgách ráhagyta. Azt kérdezte még meg, mikor várhatják vissza?

Schlick ötölt-hatolt. Azt ő pontosan nem tudja. Dorbézolni mennek, névnapra, az eltart-hat két nap, két éjszaka. Közben Körmöcre is benéz s ha ideje engedi, a többi bányavárosba is. Okos tanácsot akar adni a polgároknak: a

hol a kuruc tulerővel lép föl, szépen lapuljanak meg. Mentsék meg vagyonukat és életüket — a császár számára. Hogy a kurucok győzzenek, itt-ott erőre kapnak, ne gondoljanak vele. Eljön az idő, a mikor nem lesznek sehol, holott a császári hatalom újra teljes fényében ragyog.

A német tábornok fél óra mulva hatszáz lovassal utban volt Besztercebánya felé, a miről a seregben vadabbnál-vadabb hírek terjedtek el.

— Schlick uram sétalovaglását észreveszi a kuruc és rajtunk üt — mondta Forgách Koháry Istvánnak. — Ha legalább holnapig időt adna Bercsényi, fülíg besáncolnám a táborunkat.

Csakhogy Bercsényi nem adott időt. Ocskay, Ebeczky és Rétei dandárát a fűrési szoroson és a Gyetván át, ráeresztette Forgáchékra.

Szedett-vedett népeivel Forgách nem mérkőzhetett meg a kurucok tulerejével. Az Ocskay és Bottyán párbaja is rosszul végződött. A „nyirott fülü“ kalandor golyója Bottyán gerinc-sontjában állt meg, bár a vén sas is célba talált. Ez még inkább szívéet vette a labancoknak. Vad rendetlenségben futottak a város fala alá. A külvárosok azonban égtek. Forgách hada körül volt zárva minden oldalról.

Schlick uram bizonyára megérezte a pesenye szagát, azért ment névnapot köszönteni.

A zólyomi csata eldöntötte a bányavárosok sorsát. Sietve meghódoltak. A pénzverő Rákóczi kezébe került.

Forgách és Koháry abban reménykedtek, hogy vagy Schlick, vagy Ritschan fölszabadítja őket; de bizony ez a reményük befagyott.

Schlick, a bekerítéstől félve, akkor már Bajmócig hátrált.

Egyik este a sebesült Bottyán táborigyát kivitette a bástyákra, hogy friss levegőt szivjon. Meg hogy — az igazat megvallva — gyönyörködjék a kurucok tábortüzeiben.

Forgách, a ki az öröket vizsgálta, körutjában belebotlott sebesült bajtársába. Leült a kőfal szélére, háttal az ellenség hadállásának, hogy egy kicsit elbeszélgeszen.

— Most sül ki, hogy az éjjeli támadáskor odaveszett a táborigyám.

Vak Bottyán felkönyökölt, bár a bekötött sebe sajgott.

— Volt-e sok értékes marha a ládafiában? Forgách elnevette magát.

— Egypár jó lovam, köntösöm, meg a császári tábornoki kinevezésem tisztára odaveszett. Képelem, hogy mutogatja Bercsényi uram esufságképpen.

Bottyán boszusan dörmögött.

— Bár az enyémet mutogatná. Nekem küldene a Bellicum tábornoki diplomát, ördög bánná, ha később Ebeczky uram bele is pakolná a szalonnáját.

— Odaát gyorsabb az előléptetés. Károlyit egyszerre vezénylő tábornokká tették.

— Könnyü odaát... Hej, csak már lóra ülhetnék; hanem annak lüttek... Azt mondja a felcser, még tíz napig nyomom az gyát.

Forgách halkán füttyentett.

— Akkor itt hagyunk, bátyám, mert én valamelyik éjjel keresztülvágom magam. Nem akarnám, hogy az unokabátyám fogságába juszak . . .

Bottyánnak nem igen tetszett a dolog.

— Az nem baj, ha én esem a kezébe, ugy-e? De nem esem ám. Két, háromezred magammal úgy megvédem e rongyos vakondakturást, mint Szigetvárárt Zrinyi Miklós, hogy nagyobbat ne mondjak. Téged, öcsém, értelek. A háborúnak a legelején vagyunk. A kit most elfognak, az olyan, mint a leány, a kit a bálból a legelső táncnál hazaszólítanak . . . Egyikünk sem menne szivesen. Mert táncolni jó . . .

— A leányt a bálból az édesanyja szólítja haza; de bennünket?

Bottyán még jobban felkönyökölt. A hangja komoly, szinte bánatos volt.

— Alighanem minket is az édesanyánk . . .

Forgách elértette. Lassan megfordult s a csillagtalan, felhős novemberi éjszakában a kuruc táborra tekintett le.

Mint mikor halottak napján kivilágítják a temetőt s a mécsek ezrei összefutó vonalakat, sőt utcákat alkotnak, éppen oly egyenes vonalban és a mezőt utcákra osztva, égtek a kurucok őrtüzei.

— Bercsényi uram szereti a rendet — jegyezte meg Forgách, egyet kanyarítva a köpenyegén s a szabályos, egyenes fényvonalakat vizsgálgatva.

A Garam mentében is mindenütt őrtüzek égtek. Sőt — ezt Forgách nagyon kedvetlenül vette észre — az osztrólucai szoros tájékán is. Titokban erre akarta magát keresztülvágni . . .

Mintha a Bottván előbbi megjegyzésére felelne, fejét feléje fordítva, halkan mondá:

— A hazát szolgálni könnyebb; a császár ő felségét nehezebb . . .

Bottyán mit sem felelt rá. Bár úgy kellett

volna feküdni, mint a darab fának, a két kezére föltámaszkodott, úgy nézett le a völgyre.

Csendes, borult éjszaka volt. A tábori élet száz meg száz hangja — ha átszűrődve is — fölhallatszott a bástyára. A két labanc vezér sokáig nem szólt egymáshoz, úgy oda figyeltek.

A fölperzselt külváros tájékaról lódobogás ütötte meg a fülüket. Bizonyosan valamelyik lovas kurucórjárat közeledett.

— Rendetlen népség, akár a miénk, —
dünnyögte Forgách . . . Énekelnek . . .

Valóban énekeltek. Forgách fejét a két kezére támasztva, tisztán hallotta:

„Patyolat a kuruc,
Gyöngy a felesége;
Hetes vászon a hajdú —
Köd a felesége . . .
Szántóvető parasztember,
Szántóvető parasztember —
Szép a felesége,
Szép a felesége . . .“

Néhány kóbor kutya, a mely a leégett házak fala között bujkált, megmutatta a jókedvű lovasokat. Az egyik — idegesebb a többinél — keservesen vonított.

— Nem csodálom — gunyolódott Forgách, — a nóta megjárja; de a fickók hangja sakál-üvöltéshez hasonlatos.

Valahonnét a bástyáról, gyönyörű férfihang énekelte válaszul a második strófát:

„Sárgalábu kis kakas,
Kiugrott a gyepre;
Patyolátos töröknek
Gyöngy a felesége . . .

Kopasz fejü vén basának,
 Kopasz fejü vén basának
 Száz a felesége,
 Száz a felesége . . .“

A hogy a zengő, teljes férfihangot Forgách uram meghallotta, fölugrott a kőfalról.

— Utána nézek a dalos madárnak. Még kisül, hogy embereink szive már is oda huz.

Vak Bottyán a hátára feküdt; unta már a könyökére támaszkodni.

— Hát a te szived nem huz hozzájuk? A tiéd, az enyém. . . édes mindnyájunké? . . . A vér nem válik vízzé, mindhiába. . . Elég, ha kötelességünket teljesítjük; katonai eskünket megtartjuk; . . . de hogy mi történik itt belül — csontos, erős kezét a mellére szoritotta — a szivünk belső, titkos fájdalmához senkinek semmi köze.

Mintha ez őszinte, egyszerű szavak nehéz követ hengeritettek volna el Forgács lelkéről, üde, tiszta források fakadtak föl a kő helyén. Leült újra a bástyára, de közelebb hajolt a bajtársához.

— Hallottam sokat, hogy az osztrák ház miniszterei egy pokoli ügyességgel kieszelt terv szerint igázzák le Magyarországot. Spanyol tervnek hijják és szigorú államtitokként őrzik. Megvallom, nem hittem benne soha. De nem régen egy előkelő külföldi diplomata barátom, komoly, szavahihető férfi, azt mondotta: a terv megvan, még pedig állami írás alakjában. Saját szemével látta . . .

Azóta nincs se éjjelem, se nappalom. Lelkem egyensúlyát elvesztettem. Nem tudom: az-e az igazi út, a melyen járok? Ha én egyszer ebbe az írásba betekinthetnék! Ha meggyőződném róla, hogy nemzetünk kiirtása kitűzött cél s hogy e cél

elérésének eszközei közt mi is szerepelünk, mi, a kik nem akarunk összetüést a hatalmas dinasztiaival, de népünket csak oly lángolóan szeretjük, mint Bercsényiék: azon a napon Forgách Simon közéjük áll.

Bottyán kinyujtotta a kezét, hogy a beszélőét megszorithassa.

— Pórfiu vagyok. Egyszerű az érzésem. Nekem nem kellenek állami irások. Van-e spanyol terv, vagy nincs: mit bánom én? Ha üt az óra, a mikor két kötelesség között kell választanom: a nagyobb kötelességet választom. Azt, a melylyel hazánknak tartozom.

Lent a völgyben a kurucok tábortüzei égtek; de mintha álmos szem módjára hunyorognának. A rőzséjük, fájuk itt-ott elégett, a parazsuk összeesett. A százféle zaj is elült. Csak a föl váltott örök éles kiáltása hallatszott. A vitézek részben már aludtak, részint szemüket az álom környékezte. Csipős szél kerekedett a síkon. A ködön és felhőfoszlányon át csillagok fénylettek . . .

— Elég a beszéd, bátyám! Ha még kint akarsz maradni, itt a köpönyegem, hűvös van, betakarlak vele. Kétszázharminc válogatott vitézt hagyunk itt őrségben veled. Kevés lesz?

— Sok lesz. Élelem dolgában szűken vagyunk. Hová sietsz?

Forgách a kalapját mélyen a szemébe huzta s kardját kurtábbra fölcsatolta.

— A kiket magammal viszek, a katonáim mind fölkészültek és a kapunál együtt vannak. Posztóval beköttetem a lovak lábát, hogy szép csendesen járjunk. A kardunk jó, a szivünk helyén van, majd csak keresztül vágjuk magunkat. Isten megáldjon.

Bottyán nem tartóztatta többet egy szóval sem.

— Fölmentetek?

— Ha Schlick meg nem teszi, én aligha...

Bottyánnak így is jó volt.

— Jó éjszakát... Azzal a baloldalára fordult. A meglőtt gerince kegyetlenül fájt a legkisebb mozdulásra.

*

Forgách jól végiggondolt terv szerint járt el. A Garamhoz igyekezett s oda a legrövidebb utat választotta. A lovak patkója be lévén kötve, kevés zajjal érték el az álomba merült kuruc-tábor előőrsét. Néhány lövés esett, egy-két század lovas lóra kapott; de mikor eszükre tértek s az egész tábor megzajdult, Forgáchék már a folyón átusztak, a mivel nagy egérutat nyertek.

A labancok vesztesége jelentéktelen volt. Hatot közülök meglőtték, négynek a lovát elragadta az ár, egy gyöngye fejű katona a vízbe szédült. Nem volt idejük kimenteni.

Az osztrolukai szorost hajduság őrizte, de elaludtak. A Garamban biztak. Éjszakának idején csak nem akad bolond, a ki meguszszá?

Mikorra föleszméltek, hogy akad bizony olyan bolond s hogy kilencszázad magával jön rajtuk Forgách generális, akkor már késő volt. Meglövöldöztek és levágtak ugyan vagy harminc elmaradozót, a sereg zöme azonban átnyargalt rajtuk. Szentkeresztnél pedig az oldalába küldött üldöző hadat kemény rohammal visszaszorította.

Privigyénél jártak, mikor Schlick segítő-esapatát az országut porfelhőjében megpillantották. Arra akkor már nem volt szükség. Kivágta Forgách magát a maga emberségéből.

Forgách Csontost kereste. Nem látta sehol. Akkor sült ki, hogy a vén strázsamesternek nyoma veszett.

— Sok fából faragott, vén katona létére nem tudott magára vigyázni . . . — boszankodott Forgách. — Vagy elfogták, vagy levágták. A szakaszából ki tud hirt róla?

Nem jelentkezett senki. A szakasz is úgy eltűnt vele együtt, mintha a föld nyelte volna el.

Forgách furcsákat kezdett gondolni. Az öreg tán átszökött minden pereputytyostól? Eszébe jutott az eldalolt kurucvers, a melyre a bástyáról feleltek. Emlékezett is rá, hogy a Csontos szakaszában volt egy jó torku fiu, a kit a többiek a szép hangjáért zsidó kántornak csufoltak. Villámló szeme megakadt egy közvitézen.

— Ezt a pufók arcot már láttam . . . Ahá, a strázsamester örtüze körül.

A vitéz szögsárga, nagycsontu lovon ült. Kivont kardja a markában, karabély a lován keresztül fektetve.

— Hol hagyta a többit, semmiházi? — ripakodott rá Forgách.

A legény kioldalgott a sorból. Lovát ügyesen úgy faroltatta, hogy szabad tér nyílt körülte.

— Strázsamester uram azt mondta a legényeknek, hogy megfordult a szél s a füstöt, pernyét ezentúl a német képibe hordja. Erre a jó hirre valamennyien átállottak.

— Hát te miért nem állottál át, jó madár?

— Nem lett volna szép elmenni h iradás nélkül . . . Most már a tábornok urunk tudja, hol keressen . . . Rákóczinál.

Sarkantyuba kapta a lovát, lehuzta fejét a vállai közé s azzal úgy eliramodott a kuruc tábor felé, mint a parancsolat.

Ketten-hárman utána eredtek; de Forgách rájuk szólt:

— Hadd vigye az ördög!

XV.

A Kálvária-hegyen.

Bécs azt sem tudta, melyik lábára álljon. A nagy török ostrom óta nem volt ilyen bajban.

Császári kiáltvány elrendelte, hogy minden család egy évi élelemmel lássa el magát. Ez a rendelkezés a piaci árakat rettenetesen felszoktatta, a lakosságot halálra ijesztette.

A Dunán lévő bárka-rajból tizennégy hajócska nyomtalanul eltűnt. Máskor észre sem vették volna. Szél volt, elvitte az ár. Punktum. Most nagy fejtörést okozott. Alighanem kurucok esenték el; bizonyára gonosz éjjeli támadást terveznek. Vigyázták hát a Duna folyását éjjel-nappal.

A mi helyőrség volt, egy szálig elküldték az olasz csatatérre. Helyébe — pénzen fölfogadott pipogya emberekből — polgári őrséget szerveztek. Fölfegyverezték őket mindenféle ócska puskával és rozsdás fringiával. A hadiraktár minden elnyűtt, divatból kiment egyenruháját rájuk aggatták.

Voltak köztük II. Ferdinánd korabeli öltözetek, sőt Rudolf korabeli vasingek is. A zsoldosok kivattázott wamsja, a trabant-testőrök régi fehér köpenyege, a Wallenstein-dragonosok bőrös kabátja mind képviselve volt. Sisak, süveg, lekonyuló és fölesapott kalap, tollas

barett, csodás változatban. Topánka, kamásli, ágyu-száru csizma, harangcsizma, papucs, szandál, combig érő lovagszizma, a mi csak lábbeli került. Áldta a szenteket, a kinek nem jutott; legalább járhatott mezitláb a maga költségére.

A kurucok aligha ijedtek volna meg a született madárijesztők tarkabarka gyűjteményétől. Konyhakertektől és vetésektől azonban ugyancsak távol tartották volna a verebeket.

Mikor egyszer a Burghoz vezető uton hadi-rendbe álltak, a Szent István tornyának galambjai fölrebentek és megvadulva nekivágtak a kék levegőnek.

Mint válságos időben rendesen, az emberek az utcán laktak. Kereskedő a boltját, iparos a műhelyét, diák a tantermét, barát a celláját, fehérnép a konyháját, kofa a sátorát, ott hagyta. Megfuladtak volna benne a nagy nyugtalanságtól.

Sikátorokban, kapuk aljában, tereken, templomok lépcsőjén laktak a polgárok s ott hányták-vetették meg a jolgot állását.

A fürgék a templom ablakából kémlelték a schwecháti utat. Az élelmesek a Burg kapujánál szedték föl a hirmorzsákat. A vallásosak a jezsuita kolostor kapusától tudtak meg egyet-mást a vasrácson keresztül. Voltak, a kik a haditanácshoz érkező futárok lovát tartották kantárszáron és etették cukorral, hátha a lovaknak hizelegvén, szóra birhatják a gazdájukat? Néme-lyek a miniszterek és tábornokok fogata után futottak, jókedvű vagy rosszkedvű vonásukból olvasván ki az örvendetes vagy balhireket.

Mansfeld megbukott, a haditanács elnöke Eugén herceg lett, a kinek lángeszében és sze-

rencsésjében vakon bíztak az emberek. E vak bizalom ellenére, néhány ezer forintért Poncius-tól Pilátusig szaladgált a főhadvezér, a mig nagynehezen, garasonkint összehozta. A tisztjei hátralékos zsoldjára kellett, a kik már mind ott akarták hagyni, mert a nélkülözést és sanyargást már alig bírták ki. Az a hír is zaklatta őket, hogy az olaszországi táborokban a katonák éhenhalnak.

Ebben az időben az osztrák ház sorsa házszálon függött. Tirol felől a bajorok és Vilars francia marsall nyomultak elő. Passzaunál csatát vívtak és győztek is. Más oldalról Bercsényi és Károlyi kurucai özönlöttek el Bécs környékét s a Fehér-hegyeken át Morvaországot. Heister Ebenfurtig visszavonult. Ha a kétféle ellenség kezét fog és Bécset egyesült erővel ostromolja, a világtörténelemnek talán új fejezete kezdődik.

A bajorok azonban lassan „sétáltak“ s Villarst Tirolból kiűzte maga a tiroli nép.

Akármily veszedelem környékezte Bécset, az udvar életére szerencsétlencég és balsors nem voltak befolyással. Ugy folyt le minden — szokás, hagyományok és spanyol etiket szerint — mint a legnyugodtabb időben.

Semmi külső jel nem árulta el, hogy a hatalmas osztrák házra rossz csillagok járnak.

A farsangban egyik multság a másikat érte. Bál, operák, tűzijátékok, szánkázás, lakomák, szakadatlan sorban követték egymást. Azzal az egy különbséggel, hogy a császárt, a ki öreg volt és sokat betegeskedett, olykor a római király képviselte. A császárné azonban ott volt mindenütt.

Zöld esütörtökön Forgách, (a kit a zólyomi csata után Bécsbe visszarendeltek) azzal

ébredt föl bécsi szállásán, hogy megnézi a híres-nevezetes számár-processziót. Tábornoki ruhában lóra ült s Hernalsba, Bécs külvárosába lovagolt. A kálvária-hegy alján lováról leszállott s egy polgárőrségbeli katonával visszaküldte a szállására. Ő maga elvegyült a nézők között.

Hernals egy időben protestáns fészek volt. A bécsiek tizezrenként rándultak ki, hogy meghallgassák a protestáns lelkész szent beszédét, a ki a kastély ablakából szónokolt a népnek.

II. Ferdinánd el akarta örökre törölni a protestáns kivonulások emlékét. A Burgból Hernalsig vivő utat stációkra osztotta föl, magában Hernalsban volt a kálvária-hegy, a keresztfára feszített Udvözítővel s a kereszten függő két latorral.

Bécs lakossága álarcot tett és számárháton kiügetett a kálvária-hegyre.

A hosszú ut tele volt bünbánóval. Voltak, a kik testüket véresre korbácsolták; voltak, a kik csörgő láncot vonszoltak maguk után; másoknak nehéz fakereszt törte föl a vállát; sokan fekete táblát viseltek a mellükön és krétával fölírták rá a bűneiket. Máskülönben mind álruhában voltak; álhajtat, némelyek álszakállt viseltek, nehogy rájuk ismerjenek.

Forgách álarc nélkül volt. Akárki föl ismerhette.

Egy sátorban álarcot árultak; a szemük nyílásán keresztül zsinórra fűzve, akárcsak egy fűzér piros paprikát.

Forgách kiválasztott egy könnyü selyem álarcot. Éppen föl akarta kötni, mikor számárhátról odaszólt valaki:

— Ha minden szép női arcot, mely valaha

tetszett neked, zsinórra fűzhetnél (a hogy az árus az álarcait): fűzéd Hernalstól elérne a karintiai kapuig. Ugy-e, nem tagadod, délceg lovag?

A ki megszólította, nő volt, bár fiusan, átvett lábszárral lovagolt. Hangját az álarca elváltította. Názáreti asszonynak volt öltözve, kendőjét szemébe huzta; fapapucs volt a parányi lábán. Mielőtt Forgách válaszolhatott volna, meztelen sarkával megcsiklandozta a szamara vékonyát és elvágatott. Az ut felporzott utána.

Forgách most már álarcosan, megállott egy utszéli körtefa alatt. Nem azért, mintha árnyék után vágyódnék (a körtefának nem is igen volt még árnyéka), hanem mert nem volt anyyira kiteve a tömeg lökdösődésének.

A hogy ott nézdegélt, melléje került egy karcu, csuklyás alak. Fekete tábla fityegett a mellén. A járóelőket biztatta, olvassák el bünei lajstromát. Volt, a ki megpróbálta; de a bünei között nem volt semmi érdekes. Apró, közönséges vétkecskék; a minőket iskolás leány is meggyónhat. Durván rá is szólt egyik:

— Képmutató vagy. Ojjé, ha neked csak ily apró bünök terhelnék a lelkedet!

A kicsufolt hölgy, mert szemmelláthatólag az volt, leugrott kis fekete szamaráról, megköttötte a mézeskalácsos sátor karójához s Forgáchhoz somfordált.

— Hová való vagy, ha szabad kérdezniem?

— A kíváncsiság vétek. Ird oda táblácskádra a többihez.

— Ha vétek, közös vétke nemünknek... Mit adsz, ha eltalálom, micsoda nemzetbéli vagy?

— Sohase találgasd szép bünbánó, magyar vagyok...

— Ne mond. A magyarok most mind a falakon kívül nyargalásznak. Égetik a falvainkat s a kastélyainkat.

— Tehát kastélyod van?

— Korántsem olyan kényelmes, mint a gácsi rezidenciád.

— Ugy nézem, tudod ki vagyok. Honnan ismeresz?

A hölgy gunyolódott.

— Ki ne ismerne? Nem látszik-e megszire a hegyen épült város?

— A bibliában járatos vagy. Azt hiszem a férfiakkal való kötekedésben is. Fogadok, hogy nem esik meg álarcosbál nélkülöd; ... de ez a hely talán még sem arra való...

— Oh, ájtatos lélek... Segits föl a szamaram hátára, köszönet fejében mondok valamit.

— Fölsegítelek, de hálából ne mondj semmit.

Az ismeretlen kényelmesen elhelyezkedett a hölgyenyeregben. Ruháját kiszámított kacérsággal eligazította, gondja lévén rá, hogy karcsu, finom bokája ne maradjon elrejtve a világ szeme előtt...

— Ha mához egy évre élünk, jöjj el ebben az órában. A fekete táblán akkor olvashatod majd a legszenzációsabb és legfrissebb bünömet, azt, hogy a leendő császár forró esdeklését nagyon is meghallgattam.

Forgách gunyos udvariassággal vette le a kalapját.

— Erről ráismerek, bárónő... Ugy látszik, szenvedélye fejedelmi személyekre utazni...

A „fejedelmi“ szót megnyomta. Rákóczira célzott vele.

A bárónő nem neheztelt meg. Hogy a római király szemet vetett rá, ez a dicsőség állandóan jókedvűvé tette. Hangosan elnevette magát; az ájtatos közönség rá is támadt.

— Takaros bünbánó! Azt hiszi, farsang van... Vihog, mintha az a szép ur csiklandozná... Fakutya! Fakutya! — hangzott össze-vissza.

Avironné — mert ő volt — okosabbnak találta a tömegben elvegyülni.

Forgáchot egy zokszóval sem illették. A tábornoki ruhának szörnyü nagy tekintélye volt Bécsben; de soha inkább, mint most, mikor a város falai alatt cirkált a kuruc farkas...

Még félóráig ácsorgott, mikor egyszer csak azt vette észre, hogy az emberáradat megfordul. Szerecsen királyok, láncsörgetők, Heródes, Pilátus, feketetáblások, József, Mária Magdaléna, római poroszlók és városi örök, ki számárháton, ki gyalog, nyakra-főre megindulnak a város felé. Sokkal sebesebben, mint a hogy jöttek.

A veszedelem még nem igen lehetett a sarkukban. Nem tiporták, nem gázolták egymást az életföntartás vad ösztönével; nem nyomtak senkit agyon; sem a kerítéshez nem lapítottak; sirás, jajgatás, fogcsikorgatás nem volt; hajukat a nők nem tépdesték, sőt a maskarát és az álarcot sem szaggatták le magukról. Közreműlet tehát nem volt. A futás azonban, vagy — mint egy azonkorabeli ujság irta — a „hazafelé sétálás“ sebes tempóban ment végbe. A boldogtalan mézeskalácsosok, viaszgyertyások, szentképesek, álarc és olvasó árulók eszük nélkül

szedték össze a sátorfájukat. Szekerekre rakták a megvasalt portékásládájukat s köd előtttem, köd mögöttem, igyekeztek elérni a kaput.

— Kurucok nyüzsgölődnek a környéken — magyarázta egy lassabban szaladó hazafi Forgáchnak — de még messzire járnak.

Forgách gondolta magában: tudom, hogy messze járnak, mert máskülönben még vesztebbül szaladnátok.

Megindult ő is hazafelé gyalog. Kár volt a lovát visszaküldeni. Persze azt hitte, az egész napot itt töltheti; elég, ha estefelé jön lovásza a vezetéklovakkal.

A hogy boszusan bandukolna, egyszer csak hozzászegődik egy szamaras hölgy. Forgách megismerte. Ugyanaz volt, a ki férfimódra ült a nyeregben, fapapucsot hordott s a ki — mikor az álarcot vette — incselkedve rászólt.

— Kedves kis facipős, eressze meg jobban a kantárszárát. Fusson a többivel.

— Elküld?

A selyemálarc egy pillanat alatt lerepült s a Klárika finom, hamvas arcockája, okos, szép szürke szeme villant a Forgách szemébe.

Ő is leoldotta álarcát.

— Maga az, Klárika? Azt hittem, ezer közül is megismerem a hangját, s akármi-lyen százáncu bő maskarában is az alakját. S bizony rá nem ismertem.

Klárika hallgatta. Talán nem is hallotta, mit mond; de a hangja bűbájos muzsika volt a fülében... Olyan régen nem látta, csak álmiban! Hogy most a kis szürke filozófus hátán mellette lépdelt, szép csillagos tavaszi este nyugalma és békéje szállott le a szívére...

Puha, barna hajának a gyökeréig elpirult, hamarjában nem is tudta miért. Végre rájött. Szégyenlette, hogy fusan lovagolt. Férfinyeregben ülén, nem tudott másképpen a dolgon segíteni, mint hogy leszállott azzal az ürüggyel, hogy feje szédül a napsütésben.

Mintha a nap meg akarná tréfálni, abban a pillanatban felhők mögé bujt; a mi Klárikát még nagyobb zavarba ejtette.

— Mit mondott Aviron báróné?

Forgách mosolygott.

— A mit egyik szép nő nekem mond, soha meg nem tudja a másik . . . Klárika, de csak tréfálok ám . . . Jó kedvemben vagyok, hogy látom. Madarat lehetne fogatni velem.

A karintiai kapuig való utjuk azzal telt el, hogy Klárika egyik pirulásból a másikba esett. Forgách egy szava, pillantása; kíváncsi emberek, a kik utánuk fordultak; ismerős, a kinek homlokán az ijedtség ellenére is kiült a kíváncsiság; házaló, a ki az egyiptomi futással nem törődve, szemközt jött az emberáradattal s kínálhatta Forgáchnak az üveggyöngyét: „akaszsa a nyakába a szép menyasszonyának“; fiatal pár látása, a kik sem a világgal, sem háborúval nem törődve, leültek az árok szélére s ott egymás szemébe néztek és egymás kezét fogták: mindez ujjabb meg ujjabb ok volt rá, hogy szakadatlan sorban hajnali fellegek vonuljanak el Klárika szép orcáján.

Forgách Klárikát csendes, néptelen utcácskába vezette, mely a bástyára nyilott.

A bástyának azon a részén kevesen voltak. Két faágyu ásított ott, meg egy rozsdás csata-kigyó. A fal omlatag. A mi rést a nagy török ostrom idején a golyóbisok ütöttek rajta, mind a

mai napig be nem tömték. A kertész beültette folyókával, a mely tele lesz kedves virággal néhány hónap múlva.

— Tudja-e, Klárika, hogy a pápa háromszázezer forintot adott, hogy a megrongált erődöket ujjaépítsék? Szépen megépitették!

Bánta is Klárika. Mosolygott, hogy Forgách ily semmiségekről beszél. Mosolya átröppent a Forgách ajkára; ő is furcsának találta a megjegyzését.

Ideje volt, hogy a kálváriahegyi zarándokok mögött becsukódtak a város kapui. A meddig a szemük elért, Forgách és Klárika fölgyújtott falvak lángját és füstjét látták.

Máskor Klárika érzékeny szive megesett a szegény, földönfutó embereken. Most, szerelmese oldalán, ha sajnálkozott is, boldog volt és minden kurucégetés ellenére meg volt elégedve a világ folyásával. A férfi ellenben nem tudott megválni a látott kép politikai vonatkozásától.

— Károlyi uram megtartotta a szavát. Megígérte, hogy a fősvény osztrákok égő házuk fényénél olvasgathatják meg összekuporgatott talléraikat . . .

A külvárosok feketélletek Károlyi lovasaitól. Egész a Stubenthorig nyargaltak, a kapura és a vámházra lövöldöztek. A vámos, a kire rákiáltotta: „tedd el az aranyat, plundrás, érte jövök néhány ezer jó kuruc lovassal“, — ki sem bujt a házból pokoli félelmében. Azt hitte a jámbor, Károlyi megsütteti, ha kézhez kapja.

Klárikát mindez nem érdekelte. Leült az egyik faágyura, a szürkéjét szabadjára eresztve, menjen, a merre a szeme lát. A kis, barátságos filozófus azonban nem ment. Leheveredett a

gyépre, hosszú, legyező fülét még csak meg sem mozdította a lövésekre.

Forgách is leült a leány mellé. Megfogta a kezét; az engedte.

— Szép kis Klári, kérdeznék magától valamit.

A leány sóhajtott.

— Ne kérdezzen... Ugy sem felelnék... S felelet nélkül is tudja, a mit tudni akar... Inkább ígérje meg, hogy vigyázni fog az életére... Háboru van s maga katona; ... de ha mélységes béke volna is: maga büszke és heves és sok az ellensége...

Forgách merész, vidám arca kicsinylést fejezett ki.

— Sok az ellenségem; de becsületesen rászolgáltam.

Klára összerezsent. Fehér lett, mint a csipkés zsebkendője, a melyet idegesen a kezében szorongatott...

— Menjünk haza... Fölülök Nácira s tíz perc alatt hazaérek.

Akkor eszébe jutott, hogy nem jó lesz Forgáchot egyedül hagyni a másikkal, a kit a fal egy kiugró szögletében pillantott meg. Bizonyára rájuk lesett.

— Mégis... Jobb, ha hazakisér. Sok rossz ember jár az utcákon. Ugy-e, megteszi?... Kérem...

— Ne siessünk, kis Klárika. Oly jó itt. S ki tudja, mikor találkozunk újra?

A leány elhuzta a kezét, de nem lett sem hidegebb, sem tartózkodóbb, csak nyugtalanabb.

— Szokja meg, hogy minden szavamat úgy vegye, a hogy mondom... Haza kell mennünk... Kell...

Forgách körülnézett. Sejtette, e hirtelen változásnak komoly oka van.

Mielőtt megláthatta volna a falhoz húzó, leelkedő férfit, az udvariasan köszöntgetve előlépett.

— Ni, Rosenberg gróf . . . Ó a mi árnyékunk . . .

A gróf sötét arca a szokottnál is komorabb volt.

— Ah, tábornok ur! Bizonyosan az égő falvak lángjában gyönyörködnek Klára kisaszszonynyal. Természetesen mind a ketten más-más érzéssel. Egy német hölgy — gondolom — az égő német falukat könnyes szemmel nézi.

Klára nem felelt.

— Segitsen fölülni, Forgách.

Forgách fölrángatta a barátságos kis csacsit nyugalmas fektéből, a mire a szürke, tiltakozásul elordította magát.

— Eső lesz . . . — szólt Forgách, csakhogy valamit mondjon.

Rosenberg hozzálépett s halkán odasugta neki:

— Az ám . . . véreső. Ha önnek is úgy tesz . . . Holnap korán reggel . . . a vámvonalon kívül várom . . .

Forgách a szürkét Klarához vezette. A leány, könnyedén vállára támaszkodva, fölült. Most már nem restelte, hogy fúsan ül, sokkal nagyobb gond bántotta. Tudta, hogy a két férfi hajba kap.

Forgách sokáig utána nézett, míg csak karsu, kedves alakja el nem tűnt.

Mikor nem látta többé, odafordult Rosenberghez.

— Az előbb sugott valamit; holott mások jelenlétében ez föltünőbb, mintha kedves szándékát kikiabálta volna... Azért nem válaszoltam. Ismételje kérem, hangosan.

Rosenberg fönhangon ismételte, a mit mondott. Forgách összeráncolt homlokkal, gőgösen hallgatta végig.

— Nem ugy, uracskám... Consbruch Klára kisasszonyt egyikünknek sincs joga párbajjal hirbehozni. Nekem nincs, mert feleséges ember vagyok és nők dolgában rossz a hirem. Önnek sincs, mert se nem vőlegénye, se nem atyafia... Az ön orra azonban határozottan bosszant... Csinos orr, de szeret szaglálódni... Igérem, hogy egy héten belül belékötök... Elfogadja?

— El!

— Al right . . . és most kapaszkodjék belém, nekünk karonfogva és mosolyogva kell végig róni az utcákat. Hadd lássák, mily jó barátok voltunk, a mig valami kis összekoccanásért az egymás nyakát le nem nyiszáltuk

Rosenberg gyülolettől szikrázó szemmel rázta a fejét.

— Nem, gróf, én nem mosolygok önre a világ kedvéért. A karjába csak akkor kapaszkodnám, ha a halál engem bizna meg, hogy hódító alakját sétáltassam ki az életből. Erre szívesen vállalkoznám.

Forgách sajnálkozva nézett rá!

— Gyüöl? A véremet szomjazza? Lássá, az baj! Izgatott lesz. Se a szeme, se a keze nem lesz biztos. Elhibáz . . .

Köszönt, nem törődve többé ellenfelével. Észre sem vette, mikor ment el.

Föllépett a bástyára, szemét kezével elárnyalta, nézte az égő falvakat . . .

Ugyanazon időben Lipót dolgozószobájának ablaka is nyitva volt. Ő is a fölgyujtott falvak füstjét nézte.

— A husvétomat akarták elrontani . . .
— mondta boszusan hűséges gyóntatójának, a ki komor tünődésbe merülve állott a háta megett . . . És éppen Károlyi cselekszi . . . Arany láncot kellett volna a nyakába akasztanom . . . Elfelejtettem; öreg és szórakozott vagyok, Voccabella.

A jezsuita okos arcán mintha nehéz, fekete lepel feküdnék, a minővel nagypénteken letakarják katolikus templomban a feszületet.

— Nem az aranylánc teszi, felség . . . Sem a magyar főurak hűsége, vagy hűtlensége... Minden politikai művet az idő bírál meg. Ma már látjuk, Caraffa nem végzett alapos munkát...

A császár ideges és türelmetlen lett.

— Még nem elég halálos ítéletet hirdettek ki a nevemben? Nem elég magánvagyont konfiskáltak el? Mindenütt vér . . . A csatatereken és a vérpadon . . . Tele van vele félszázados kormányzatom. Soha sem lesz már vége? Belefáradtam, Voccabella . . .

A gyóntató meghökkent a császár lelkiállapotán.

Lipót még mindig az égő falvakat nézte.

— Nagyhéten égetni és fosztogatni istentelen és pogány dolog, Voccabella . . . Károlyi talán protestáns?

— Római katolikus, felség . . .

A császár nem szólt többet. Megfeledkezett a gyóntatójáról. Voccabella halkan, észrevétlenül kisurrant. Ugy járt-kelt a Burgban, mint a légvonat.

Egy idő mulva Lipót csöngetett. A flótáját kérte. A zene és a vadászat szenvedélye legnehezebb órájában sem hagyta el. Mikor a szeme és lába meggyöngült, a vadászatnak bucsut mondott. A zenének soha.

Széket tétetett az ablakba, leült, vékony lábszárát keresztbe rakta s vastag ajka olvadozó, lágy, busongó hangokat csalt ki a flótájából. . .

A merre látott, kurucoktól fölperzselt templomok égtek; s a császár komponált . . .

XVI.

Vadászaton.

A tiroli parasztság nagy dolgot művelt: a bajor választót, a ki a passzaui győzelem után Tirolon át Bécsnek igyekezett, kegyetlenül elpáholta. Ez a paraszt vitézség fényes tervet húzott keresztül. Megakadályozta, hogy Villars s a bajor választó, másrészt Rákóczi hadai egyesüljenek és a rosszul védelmezett Bécsset közös erővel megtámadják.

A tiroliakat úgy ünnepelték, mint a birodalom megmentőit. A császár ráüzent a helytartóra, küldjön fel közülok a Burgba néhány diszpéldányt. Különösen a fő-fő parasztvezérre, Házer uramra volt kíváncsi, a ki faágyuival ugyancsak pusztította az ellenséget. Bécsben pompásan mulattak a meztelen térdü tiroliak.

Házert ő felsége kihallgatáson fogadta és aranyláncot akasztott a nyakába. Lichtenstein herceg ragyogóan megvendégelte. Hogy a többi főúr el ne maradjon a móditól, valamennyi palota lakomán, estén, táncmulatságon látta őket.

Házer uram szives örömet sütögette el a bajorokra a faágyuit; de nem volt fölfegyverkezve az előkelő bécsi asszonyságok észbontó szépsége ellen. Majd kibujt a bőréből, ha nyájasan rápillantottak. Tiroli népszokás szerint tegezte őket, végig cirógatta a festett képüket; a szépség-tapaszkáikat leáztatta a csókjával, az illatszerüktől elbódult. Letérdepelt előttük, ugy könyörgött, tiszteljék meg a portréjukkal. A parasztnenyecskéje otthon még csak féltékeny sem lesz, mert hát olybá veszi, mintha az ő hős ura csupa elefántsontra festett madonnát csókolt volna meg.

A főurak ebédjéről és multságairól legtöbbször elázva került haza Házer az „Aranykörté“-be. Hordszéken vitették, mint valami prelátust, nehogy baja essék.

Egyik este Rosenberg gróf megvesztegette a szolgálkat. Kiütötték a hordozó-szék fenekét s hires vendégükkel a rosszul kövezett utcákon nekiiramodtak a süket éjszakának. Házer uramnak eszébe sem jutott, hogy méltatlan játékot üznek vele. Maga nevetett legjobban a kis bal eseten, bár lábszárai a vad futásban kékre-zöldre verődtek a kilyukadt hordszék oldalfalaiban s egy darabon a bőr is lejött róluk.

Rosenberg gróf azon melegiben eldicsekedett a csinyjével. A divaturacsókák nevettek rajta, csak Forgách hallgatta boszus fejcsóválással. Rosenberg észrevette.

— Talán nem tetszik a tréfám?

— Nem nagyon!

— Pedig a tábornok ur hires a szilaj tréfáiról.

— Hiszen, ha szilaj volna a csinytevése; de alávaló.

Rosenberg homlokán és arcán a harag kigyói vonaglottak. Erős akarattal leküzdötte dühét, minden vonása elsimult.

— Sértegetni akar!?

Forgách fölállott, szikrázó szemét végighordozta a nevető urakon. Rosenbergnek nem is felelt.

— Ilyen a bécsiek hálája! Ez a Házer hős; nagy veszedelemtől mentette meg a várost. Ide édesgetik, etetik, itatják. Ha még két hétig itt marad, pókhasu lesz, ellustul és úgy megszokja a fényüzést, drága életet, hogy otthon elégedetlen és boldogtalan lesz egész életében . . . Hanem az hagyján! De bolondot üznek belőle, ugratják, hergelik, neki viszik a falnak. Ostoba tréfát eszel ki az egyik léhűtő s a többi kacag rajta a megszakadásig. A hőst kinevetik, a szabaditón vihognak, pedig ha most francia és bajor hadak lövetnék a bástyákat, a félelem, mint a háromnapos hideglelés, úgy kirázná itt mindeniket. Katona vagyok, hát nem tűröm, hogy egy vitéz embert, a kit aranylánccal tüntetett ki a császár, piperkőcök és aszpik-emberek meggyalázzanak.

Rosenberg gróf a társasághoz fordult.

— Uraim, ő az enyém . . . Jogot tartok rá. Engem sértett meg a legérzékenyebben.

— Minket is megsértett . . . — hallatszott itt is, ott is; de Salm herceg, a kinek fülét az aranyláncrea való hivatkozás megütötte, a zajt elnémította.

— A kik Házert kinevették, azok a leckére rászolgáltak. Jobb lesz, ha hallgatnak. Isten ments, hogy ő felsége megtudja . . . Kegyvesztés lenne a sorsuk, mondhatom. Rosenberg esete más. Az már erős. Csak vér moshatja le.

Forgách hetykén összeütötte a sarkantyuját.

— Állok elébe, ha már le kell mondanom a szerencséről, hogy az egész tisztelt társasággal megverekedjem. Megverekszik a magyar katona a tiroli katonáért, a mig a hálátlan, megmentett Bécs a markába nevet . . .

Másnap reggel a vár árkában megvolt a párbaj. Rosenberg elhibázta Forgáchot, az a balcsipőjébe lőtt.

Forgách nem sajnálta, sőt elmenőben csufondárosan beszélt róla a barátainak.

— Bicegő embert csináltam belőle. Sánta kutyát, egész életére. Ezentul a puszta földön is nagy kinnal ér valakit utol, ha leskelődik rá; nemhogy a felhőben . . .

Felhőt mondott s az eget értette alatta. A magas csillagos eget, a hol szerelmesek járnak...

*

A római király palotájából üzenet ment Forgáchhoz. Sólyomvadászatra hívták.

A kurucoktól való féltükben, ezuttal a Práterben tartották meg.

A társaságban hölgyek is voltak, köztük Avironné és Klárika. Mindketten lóháton.

Avironné tüzes, keményszájú lovon ült. Ragyogtatni kívánta a lovagló művészetét. Szépen és merészen lovagolt. Minden mozdulata kacér és csábító és teljes összhangban volt a ló mozdulatával. Akárhogy ficánkolt Junó s akár lépésben, akár vágatva ment, akár hirtelen megugrott, egyenesen és biztosan ült nyergében. Nagy volt a lélekjelenléte. A tüzes, szeszélyes paripa minden fogására el volt készülve. Pedig máshol járt az esze. A mig sarkantyuja hegyével a lova véknyát csiklandozta, lovaglóvessze-

jével gyöngén meglegyintette, szeme a Forgách szemét kereste. Egv sor fényes kirakatba — a szemébe, arcába, mosolyába, hangjába — közszemlére kitette a Forgách iránt legujabban érzett barátságát.

Klárika egykedvű, jól betanított lovon ült. A mozdulása kedves, természetes, tartózkodó. A szép kis arc, karsu, gyöngéd alak, a komoly tekintet élesen elütöttek Avironné illogó-villogó kacérságától.

József is, Forgách is ügyes volt a sólymáztatban. Látszott rajtuk, hogy nagy gyakorlatuk van e régi lovagi foglalkozásban. Mind a ketten idejében eresztették el vékony ezüstláncán a betanított ragadozót. Egy pillanatra sem vesztették el szemük elől, akármily magasra szállt és bármily villámgyorsan cikázott a kék levegőben. Hol rákiabáltak, buzditva és ösztökélve, hol visszacsalogatták. A vergődő zsákmányt idejében kiszabadították a karmai közül. A kis sipkát hirtelen a fejére huzzák, elnyomva ezáltal fölzaklatott vérszomját . . . Azután mind a ketten körültekintettek, hogy kiválasszák a hölgyet, a kinek fehér kezére — kiki a maga sólymát — udvariasan ráültesse.

A római király Aviron bárónő kezére telepítette a magáét, Forgách a Klárikáéra. A kis özvegy elpirult büszkeségében, Klárika halvány lett szüziés fölindulásában.

Aviron bárónő simogatta, kényeztette a József király madarát. Klárika nem nyult hozzá; föltünő lett volna. Kimondhatatlan gyöngédséggel hallgatta a lihegését s a sebes repülés és az üldözés gyönyörétől fölzaklatott parányi szivecske verését.

Az ő bátor, erős sólyma is zsákmányra

jár. Csatákat nyer és veszít; de visszajön-e hozzá, rászáll-e vállára, ha a markából még egyszer kiereszti?

Aviron bárónő nem hiába volt tapasztalt hölgy. Átérezte, mi megy végbe a barátnője szívében. Az alkalomszerzés tanult mestersége lévén, a pillanatot fölhasználta. A mig Salm herceg és Lichtenstein — a társaság figyelmét lekötve — sólymokat bocsátottak el — gyors elhátározással mellékösvényre terelte lovát, maga után intve Klárikát és Forgáchot is.

Eleonóra császárné a beteges császár mellett töltötte idejét. Nem volt, a ki az udvarhölgyek mulatozó kedvét lehütötte volna. A leendő császár udvara bizonyára nem lesz oly komor s oly szenteskedő, mint a milyen a Lipóté. Ez már most is meglátszott. Más világ lesz itt időnap előtt. Lipót a jezsuitákat szerette, József az aszszonyokat. S azt tartja, ugy akar élni és megöregedni, mint az a vén, százesztendőös római táncmester, a ki hosszú életének titkát fölvésette a sirkövére. „Örök ifju maradtam — anhellitu puellarum — a leányok lehelletétől.“

Avironné befordult egy mellékösvényre, hátra sem nézve, vajjon követik-e, megállott a kutnál. A kővályu tele volt friss vízzel. Megeresztette a lova kantárját, engedte, hogy kedvére igyék.

Klárrika és Forgách odasiettek. Avironné keztyüs kezével a lova hátára támaszkodva, rájuk mosolygott.

Lovaglövesszője gombján óra volt, párisi holmi, alig nagyobb egy szem cseresznyénél. Villars tábornoktól, a volt bécsi francia követtől kapta. Szeme megakadt a finom kis mutatókon, nem voltak vastagabbak a molylepke csápjánál.

— Tíz perc múlva értük jövök. A grófnak bizonyára sok a mondani valója. Reggel párbaja volt.

Nyelvével csettentett, vissza sem nézve, sebesen elvágatott. Magukban maradtak, mire észrevették. Forgách homloka ráncokba húzódott. Bántotta, hogy a rosszhírű kis özvegy fölénk terjeszti a nem igen tündöklő és többször megperzselt cherub szárnyait. Végigtekintett a fason, úgy ítélte, van vagy ezer lépés s a mi fő, egyenesen a vadászokhoz visz.

— A míg a fason lépésben végigmegyünk, elmondok magának mindent, a mi a szívetem nyomja. Avironné ördögmotolla. Ugye nem tiszteli meg a bizalmával?

Klárka nem válaszolt. Az arcán nyugodt öröm volt. Hálát érzett Avironné iránt, hogy háram szavával: „reggel párbaja volt...” mázsányi gondot emelt le a szívéről. Az árok, a balsejtelmekkel telt fekete árok tehát a háta mögött van. A párbaj megvolt, Forgách él, teljesen épkézláb lovagol az oldalán.

— Mondja el, hogy történt?

— A csipőjébe löttem Rózenbergnek. Azt hiszem, mint Vulkán, egész életére bicegni fog. Ám ne bizza el magát, Klárka, nem magáért folyt a kakasviadal! A csupasz térdü Házeren vesztünk össze.

A leány, lovát megindítva, oldalt ránézett Forgáchra.

— Egy golyó hát szerencsésen elsivított a fejénél; de hát a többi száz?

— A kurucpuskák rosszul lőnek...

— Nagyon bizik a szerencsében. Meddig marad Bécsben?

— Nem tudom. A katona sorsa felhőjárás; szelek hajtják, viharok ráncigálják. Soha sem tudja hová, merre megy s egy helyen meddig maradhat.

Önkéntelenül mind a kettő megállította a lovát. A fákon nem volt levél, akárcsak őszkor; de a gallyak most simák, életteljesek. A rügy-fakadás boldog közelsége szinte lerítt róluk. A levegő színe is más, a nap is másképp süt. Mintha az árnyék is derültebb volna; a hogy a fiatal leányfej árnyéka is más, mint az érettkorú asszonyé. Az ébredő bogárvilág zümmögése hallatszik. A fű mindenütt kidugja a fejét.

— Vegye ugy, Kláríka, mintha az életünk csak addig tartana, a míg a faszor ér. Fogy-fogy lovunk minden lépésére... A lelkére venné-e, hogy egyszer csak a végére érünk, a nélkül, hogy egymással tisztába jönnénk? Én magát szeretem... Talán vesszőütéshez hasonló, ha házasember leánynak ily vallomást tesz, de nem tudom elhallgatni!

Kláríka nem nézett rá, (egy, még a télről maradt mély, rücskös keréknyomot követett a tekintetével), még is látta Forgáchot. A hogy látta mindig, éjjel-nappal, csak a szemét kellett lehunynia.

— Sok szerelmi vallomás csuszott ki a száján, könnyen, meggondolatlanul; de mint jellemes emberről fölteszem, ez a vallomás nehezebben jött ki a többinél... Én miért tegyek vallomást? Ugy-e nem várja?... A fű, melyet József-nap előtt harapófogóval sem lehetett volna kihuzni a fagyos földből, ime, magától kibujt. Ha külön nem is vallja be, mindenki láthatja, hogy kikivánczozott a földből, mert nagy, titkos erők kihajtották.

Forgách az utjokban álló ágakat verdeste lovaglóostorával. Hangja szokatlanul ellágyult.

— Szeret hát egy kicsit? Lássá, kis Klára, maga más az életemnek, mint valamennyi nő, a kivel eddig találkoztam. Vad katona vagyok, de vallásos, mint a gyermek. Olyan maga nekem, mint a galgóci kápolnában az oltár. Fehér, szügies, szent, száz gyertyácska fénye ragyog rajta... Ha nézem, szakasztott az a vágy epeszt, a mi az oltár előtt elfog: Szeretnék letérdelni a legalsó márvány lépcsőjére. Megtisztul a lelkem minden földi büntől, ha a makacs, kevély fejemet maga előtt meghajthatom.

Klári sóhajtott. Szép, barna haja kissé megbomlott a lovaglásban, idegesen megigazgatta.

— Hogy tisztulna meg a büntől, Forgách, mikor a szerelmünk maga is bűn?... Lelkem egész életre a magáé: nem választhatja el magától földi hatalom. De a miért megvallottuk, a mit egymás iránt titokban érzünk, azért kegyetlenül bűnhödnünk kell. Mire a fasor végére érünk, életünknek új fejezete kezdődik. Szomorú, kinos, keserves fejezete, mert többet egymással nem találkozhatunk...

Forgách most már nem az ágakat verdeste. Ugy ráhuzott a lovára, hogy a dédelgetett kedvenc állat fölnyihogott fájdalmában. Elnyargalt volna vele, mint a bolond, de kemény vaskéz fogta.

— Mily kegyetlenek ezek a kisleányok! Fülíg szerelmes embernek azt mondani, nem látjuk többé egymást, csupa lehetetlenség. Tiltsa meg a földnek, hogy ne forogjon a nap körül, a föld nem engedelmeskedik, mert nem engedel-

meskedhetik a parancsolatának. Örök, csillagászati törvények szabják meg pályáját...

Klári szerelmesen, gyöngéden pillantott Forgáchra, de a hangja határozott volt.

— A csillagoknak nincs akaratuk. Nekem van... A hasonlata máskülönben is sántit, mert nem azt mondtam, hogy élete ne keringjen az én életem közelében. Csak azt mondtam, ne találkozzunk, mert ez katasztrófára vezet. S most a faszor végére értünk... Vágtat már értünk Avironné. A trónörökös szorosán a nyomában... Csókolja meg a kezemet... Hamar... Még meglátnak... Ah! Ez már sok, elborít vele, mint hullám a partot, pedig csak egyszer engedtem meg...

Forgách soha sem találkozott még nővel, a ki így beszélt volna hozzá. Honnét veszi ez a kis leány e mélységes komolyságot?

— Miért nem szabad a szemébe néznom?
— kérdezte gyöngéden.

— Hogy lelkem restelkedés nélkül a lelke szemébe nézhessen.

— A kezét miért nem szabad megfognom?

— Hogy lelkem a lelke kezét soha el ne bocsássa...

— Miért ellenzi, hogy néhanapján a hangját halljam?

— Minek? Lelkem a lelke hangját hallgatja ugyis szüntelen...

— Nehéz katonafejem van. Nem egészen értem, a mit mond.

Klárrika fájdalmasan mosolygott.

— Még nagyon fiatal arra, hogy megértsem. Még nem szenvedett eleget...

Forgách rábámult.

— Maga veti szememre a fiatalságomat?

Harmincnégy éves férfinak a tizennyolc éves gyermek? Maga beszél szenvedésről?

— Én bizony. Néha száz esztendőnek érzem magam, bár tizennyolc multam. A szenvedések iskoláját végigjártam, higgye el. Mit gondol, Forgách: fiatal leány, a ki más asszony urába szerelmes! Mi más, kegyetlenebb dologra taníthatna még meg az élet? . . .

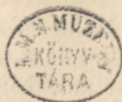
Lehajtotta a fejét, de nem látszott boldogtalannak. A szeme szerelmesen csillogott.

Avironné lovagló ruhája, szőke haja, amazon-kalapjának strucctolla a levegőben uszott, a hogy feléjük nyargalt. Már messziről rájuk kiáltott:

— Siessen Forgách, szerencsés halandó. A római király tüvé teszi magáért az egész Práttert.

Vége az első kötetnek.

Országos Széchényi Könyvtár

Singer és Wolfner kiadása
Bpest, Andrásy-út 10.

Werner Gyula könyvei

Anteusz. Regény

Kötve 2 kor.

Andrásfalvy de

Andrásfalva . Könyvtár

Regény. Kötve 2 kor.

Olga. Reg. Kötve 2 kor.

Hunok harca . . .

Regény. Kötve 2 kor.